

या येवढ्या मोठ्या काव्यांत कवीने आपल्या स्वतःबद्दलची माहिती किंवा ग्रंथरचनेचा काळही कोठेच दिला नाही. इतकेच नव्हे, तर आपल्या नांवाचाही तो उल्लेख करीत नाही. 'सामराज' अथवा 'साम्राज्य' या नांवाचा एक कवि महाराष्ट्रकाव्यवाचकांच्या परिचयाचा आहे. हा वामनाचा शिष्य असून आपणास 'साम्राज्य वामन' म्हणवितो. 'वापु', 'विश्वनाथ', 'साम्राज्य' हे सर्व वामनाचे शिष्य, आपल्या गुरूचा उल्लेख काव्यांत स्पष्टपणे करतात. परंतु 'रुक्मिणीहरण' चा कर्ता जो 'सामराज' याने आपल्या संबंध ग्रंथांत वामनाचा उल्लेख कोठेही केलेला नाही. यावरून हा 'सामराज' वामनशिष्य जो 'साम्राज्य' याहून भिन्न पुरुष असण्या असे वाटते.

काव्याच्या भाषेवरून व दुसऱ्या अंतःप्रमाणांवरून हा वामनाचा समकालीन असून याचा वामनाच्या काव्यांशी चांगला परिचय असावा असे दिसते. कोल्हापूर प्रांती पुढे मागे याचे आणखी कांहीं ग्रंथ व माहिती मिळण्याचा संभव आहे.

रुक्मिणीहरण.

(सामराजकृत.)

सर्ग पहिला.

बंदी, मना, पाय गजाननाचे, । जे सिधु कल्पद्रुमकाननांचे, ॥
जे बांदिल्या विप्र पळोन जाती, । स्फुरेतही फार कवित्वजाती. ॥ १ ॥
जे घेय हार्ती बरवी विपंची, । जीच्या गुणें होय विधि प्रपंची, ॥
जे राजहंसारती विलासे, । तीचे पर्दी मस्तक टेविलासे. ॥ २ ॥
वात्सल्य मोठें तुजला विकासे, । जगदुरू, तूं मज लावि कांसे, ॥
आणीक काहीं तुजला न मागें, । वेईन आधार धरून मागें. ॥ ३ ॥
वाचेस जे वाट कदा न फूटे, । जेथें मनाची गति नित्य खुटे, ॥
अद्वैत ज्या आड दडोनि राहे, । त्याची किली तूज अधीन आरे. ॥ ४ ॥
जे नित्य मायापट आड लावी, । ते पूति कैसी मज आढलावी ? ॥
भवार्णवीं पाय तुझे जपावे, । तरीच हें शानसरोज पावे. ॥ ५ ॥
कामानळें जीव मक्ष अहाळे. । याला परब्रह्म कसें न्यहाळे ? ॥
त्वन्मूर्ति चित्तांतुन हे गहाळे. । नसे मला बोळखि ये रहाळे. ॥ ६ ॥
हे बुद्धि माक्षी मजला चुकावी, । ग्हाणोन म्या वाट तुझी चुकावी. ॥
मंदांध भी ये भरलें अन्हाटे. । तू लाविं आता मज नीट वाटे. ॥ ७ ॥
तूं आंधळ्याची अससील काठी; । हें पागुळं वागवितोसि पोटी; ॥
तूं द्रौपदीचा अति साहकापी; । असे तुझी दृष्टि परोपकारिं. ॥ ८ ॥
तां वादवीला महिमा धुरूचा; । तां दीधला बाळरुही गुरूचा; ॥
तां सोडवीलें व्यसनीं गर्जेद्रा; । उपेक्षिती तूं मज कां, उपेंद्रा ? ॥ ९ ॥
माझा तुला काय विपाद आला ? । किंवा कृपासागर शुष्क जाला ? ॥
प्रसन्न नाहीं मन आजि तसें ? । कीं आड आलें दुरदृष्ट मासें ? ॥ १० ॥

काँ लागली हे तुज योगनिद्रा ? । न पावसी कां करुणासमुद्रा ? ॥
 करुनि दीनावरी कृपां हे । तूं आजि डोळे उघडूनि पाहें. ॥ ११ ॥
 तूं आपणा दीनदयाळू ऐसं । जनामर्थें वा म्हणवीस कैसं ? ॥
 मला प्रपंचांतुनि शीघ्र काढीं, । कां आपुलें बरद आजि सोडीं. ॥ १२ ॥
 असेत माझ्या अपराधकोटी; । तथापि मागें पसरून वोंटी. ॥
 मत्सारिखां हे ऋतिवेक वेडीं । नूते घट्टं काय असेत थोटीं ? ॥ १३ ॥
 अजामिळा पावन त्वांच केलें. । पातित्य नाम स्मरतांच गेलें. ॥
 तां तारिला व्याध महाभिमानी. । तां बैसवोळी गणिका विमानां. ॥ १४ ॥
 संहारिलें तां खरदूरणाला. । तां दीघलें राज्य विभंगणाला. ॥
 तूं अर्जुनाचे तारि अश्व धूसी. । तूं संकटें पावसि तद्रधूसी. ॥ १५ ॥
 अनेक इत्यादिक उदरसी, । मदर्भ कां संगय हा धरती ? ॥
 असेच जे जे नुज अंतरेती, । कोण्या उपायें जन ते तरेती ? ॥ १६ ॥
 आलुःपवाचा अति रोड प्याला । हळूहळू काळविडाल प्याला. ॥
 त्वयोग तो या समदांत नाहीं; । नुके कधी हे नमवातना ही ? ॥ १७ ॥
 शरीरसंरक्षणमात्र केलें; । वैचून चावां वय सवें गेलें. ॥
 आतां असे अंत सर्वां आला, । म्हणोनि त्वा अवलंब केला. ॥ १८ ॥
 तां घातलें ये मज मोहजाळां. । कर्म मला बंधनरूप जाळां. ॥
 हा दासनाबंध कदा मुटेना. । जन्मावळांचें विरडें मुटेना. ॥ १९ ॥
 प्रपंच हा दुर्वह कोण बोदी ? । पदोपदीं याच पडेत्त बोदी. ॥
 जेथें निर्धांचा सद्गुदाव आटे, । कल्पद्रुमांचे न पुरेत साटे, ॥ २० ॥
 त्वधर्में वेथें न घडेच काहीं, । कर्मां मुलाचा लयलेच नाहीं. ॥
 महार्थ वेथें परमार्थ जाला. । विवेक दाख्यदशेति आला. ॥ २१ ॥
 माया मला लागट हे न सोडी. । अशे, दुरागा मन नित्य जोडी. ॥
 उनेच संकल्प; विकल्प दोषे, । किरकिरेथें मज काय भोगे ? ॥ २२ ॥
 तृष्णासिद्धाची बहु फार बाटे । त्रैलोक्यसंगी घरून दाटे; ॥
 धणेकही वैधुन हे न पाके, । मत्सांड ज्ञान्या पदसांत साके. ॥ २३ ॥

या वासनेची मुजि वीसजेना । पदानुसंधान तुझे सजेना ॥
निवृत्ति कैसी मजला पचावी, । प्रपच ईला जरी थाप चावी ? ॥ २४ ॥
हा क्रोधचाडळ सदा विटाळी, । सपके याचा जन कोण टाळी ? ॥
देहीं वसे वाधिणिशी अहता, । असेस तू येक इचा नियता ॥ २५ ॥
आधार तू स्थावरजगमाचा । तू भारही होसि भुजगमाचा ॥
अपार नृक्षा महिमा कळेना । स्वरूप तूझे मज आकळेना ॥ २६ ॥
असेत तूझीं चरितें विचित्रें । तसींच नामें सकळें पवित्र ॥
मर्दाय जिद्धेस अनेक कामें । कदापि ईला न वसे रिकामें ॥ २७ ॥
परापवाद अथवा विटाळें । इला कसें नाम तुझे उयाळे ? ॥
जे वाटला नित्य महानृतानें । ते क्षालिजे कृष्णरुथामृतानें ॥ २८ ॥
समस्त शास्त्रास पडेत्त मौनें । शुकादिकाही विपरीत भाने ॥
वेडावती वेद समस्त जेथें, । ऋतु तुझे वर्णन काय तेथें ? ॥ २९ ॥
तथापि राधेन कथा विचित्रा, । पदोपदां पावन जे पवित्रा ॥
तुझे वृषेचा परि रंत पाया । पडे, तया हे नपवे अपाया ॥ ३० ॥
जे बोलिली भागवतीं पुराणीं, । निस्तारिलीं जे पुरुषीं पुराणीं, ॥
पवित्रमूर्ता सकळा जगा या, । आधार हा थोर असे जगाया ॥ ३१ ॥
त्वद्वर्णना हे रसना ऋचीचा । प्रवेशता, येति विवेकवीचि ॥
भिळेत ही अर्थे वरे नवेची । तो बचलासे जन जा न वाची ॥ ३२ ॥
असे मन्हाटी निजदेशभाषा, । नयेत उत्ती महुशा विशेषा, ॥
तथापि जे कीं निजभक्त तुझे । न पाहती ते गुणदोष माझे ॥ ३३ ॥
अगत्य नाहीं जनरजनाचे । लागे तुझे व्यान निरजनाचे ॥
आराधनीं अन्य उपाय नाहा, । समर्पितों याच उपायनाही ॥ ३४ ॥
करू न जाण महुशा जपार्था, । तथापि लागे मन तूजपाशा ॥
नेणें(विं) गालागलादिसेषा । जाण तुजे केवळ पाय, देवा ॥ ३५ ॥
माझ मना, तू जससी कराडी, । का भीमर्षीचा नव्हसी कराडी ? ॥
हा सेन नाहीं वरपगतीचा । त लाभ धेरीं वरपगतीचा ॥ ३६ ॥

असे हरीही निजसोयरा, हो । याच्या पदाची तुज सोय राहो ॥
 हें ब्रह्म नाना अवतारधारी; । तथापि हा कृष्णच तूज तारी ॥ ३७ ॥
 सत्संग आवश्यक आजि पाहें, । जो ईश्वरप्राप्तिस हेतु राहे, ॥
 जो सत्रनांच्या निववी मनाला, । जो लाजवी, वा, वनचंदनाला, ॥ ३८ ॥
 राजा असे थोर परीक्षिती, हो । कीर्ती मुधांशूस परीक्षिती हो ॥
 पुसे कथा तो मग हे शुकासी, । जीणें असे अत्यव पातकासी ॥ ३९ ॥
 द्वैपायना, योगिवरा, द्विजेंद्रा, । पौण्ड्रिका, सर्वकथासमुद्रा, ॥
 ज्या सांगसी कृष्णकथा उदार, । त्या नाशिती नित्य मनोविकारा ॥ ४० ॥
 कथारसें या मन हें विटेना । श्रीकृष्णपार्याहुनि, हो, सुटेना ॥
 कथा पुसे आणिकही नर्वांना । कां आपला सद्य नाशवीना ? ॥ ४१ ॥
 हे रुक्मिणी, देवघरे वरोरु, । नेली कसी द्वारवतीस भीरु ? ॥
 स्वयंवरी कृष्ण कसा बरी तें ? । केले कसें साहस सावरते ? ॥ ४२ ॥
 जिकूनियां मागध, शाल्व राजे, । प्रताप ज्यांचा जगतीत गाजे, ॥
 तेणें विचाहीं विधि राक्षसांचा । केला कसा ? सांग उदार साचा ॥ ४३ ॥
 जाला असे जो उपजोन योगी, । क्षणेकही जन्ममुखा न भोगी, ॥
 न आतळे जो द्विज अंशुकासी, । कृष्णां महा भक्ति ज्या शुकासी, ॥ ४४ ॥
 कृष्णास तो बहुनि विप्र भावें । प्रवर्तला तच्चरणप्रभावें ॥
 तत्वार्य सांगेच परीक्षितीसी । असे कथा हे तुज रक्षितीसी ॥ ४५ ॥
 साहित्यस्वारस्य समस्त बेंचे । शब्दोदधीचे निवडून बेंचे ॥
 पवित्र हे कृष्णकथा रसाला, । जे नित्य आर्णा रस नीरसाला ॥ ४६ ॥
 रांगाप्रवाहोपम बोध जेथें । न जाय हा काय अशेष तेथें ? ॥
 करुनि चित्तें अति सावधाने । हे आयकाची हरिसन्निधाने ॥ ४७ ॥
 जो हा महाविष्णु विराटरूपी, । चराचरची रचना निरूपी, ॥
 तो गर्भ राहे मग देवईला । संरक्षिती येउन देव ईला ॥ ४८ ॥
 सदा निराकार, निरीह भासे, । जें शुद्ध चैतन्यपणें विक्रासे, ॥
 निर्माण ज्यापासुन विश्व जालें, । तें देवकीचां उदरस आलें ॥ ४९ ॥

अव्यक्त जे व्यक्तदशेस आले, । कारागृहीं तें अवतीर्ण जालें. ॥
 मासे अकस्मातच राळसेंही. । तत्काळ आलें मग राळसेंही. ॥ ५० ॥
 हा बाळ सनहिनि आगळा, हो. । गळेत त्या जापण आगळा, हो ! ॥
 तत्काळ जालीं उपडीं कवाडे. । तो पायला गोजुळही निवाडें. ॥ ५१ ॥
 येउन पाजी स्तन भावशी हे. । हा काय नेणे मग भावशी हे ? ॥
 हा मोडिला राळपर्णीच गाडा, । न भीतले बाळक जो लिंगाडा. ॥ ५२ ॥
 घरीं करी रत्नजडीत सिंपी, । ते माय आगोदर पाय शिपी. ॥
 घाटून पायावर दूध पाजी, । ब्रह्मादि विश्वेश्वर ज्यासि राजी. ॥ ५३ ॥
 उत्पन्न ज्यापामुन भूतसृष्टी, । काढी तयाच्या यह पार दृष्टी. ।
 जो पृतनास्तन्यविपास प्याला, । ते माय देते गरळा तयाला. ॥ ५४ ॥
 करी जो विश्रुती श्वशुरसदनीं शेषशयनीं,

रुदा योगाद्राचे क्षणभरि पदेनाच नयनीं ; ।

पय पानीं त्याचें मुखकमळ दुर्गंध करिं मिजे.

सुरीं ये मातेच्या करयुगुलतस्यावरि निजे. ॥ ५५ ॥

न जाण प्राग्जन्मीं कवण तप मातेस घडलें ?

यदीय प्रारब्ध प्रगटच असं हें उपडलें. ।

जयाचे हे ब्रह्मादिक विरुध लागेत चरणीं,

तया बाळा धेते उचलून कडे नंदगृहिणी. ॥ ५६ ॥

अलिंदा नदाचे घन, रुचिर चैतन्य मिरने,

जयाच्या भाषाचे नव कुळ शोभेत वरवे. ।

निजच्छदें रागे, भिमल तळहातद्वय मळे,

पदसंपी ज्याच्या तरयुगुल तत्काळ उमळे. ॥ ५७ ॥

अनंत ब्रह्माडें यदुदरदरीमाजि दडती,

तया चैतन्याचें स्तन फरिता वेद भडती. ।

जगत्कर्ता धाता सर्व उपने नाभिऋळीं,

रिदाधे त्याचा हा रुचिर रंदिगळ ब्रह्मकुळीं. ॥ ५८ ॥

धरुनि हे अर्भकदेहलीला, । जे शोभवी प्रत्यह देहलीला, ॥
 हे लोक ज्याच्या उदरांत माती । तें ब्रह्म टाकी यदनांत माती. ॥ ५९ ॥
 जें अंगर्णां येउनि नित्य खेळे, । मनोदयें जें विस्रलांत लोळे, ॥
 नंदालयीं वाळक घोंग त्याचें, । ब्रह्मादिकां दुर्लभ सोंग त्याचें. ॥ ६० ॥
 धरामघें अर्भकरूप रांगे, । पदोपर्दी जो नवनीत मागे, ॥
 ज्याच्या पर्दी होति पवित्र गोटे, । ज्याच्या भयें गोरस नित्य गोटे. ॥ ६१ ॥
 हा आंगर्णां घे अगणीत धांवा, । तथापि याच्या न पुरेत हावा. ॥
 अग्रप्य भूमीरुह हा चडावा, । निष्णात गोर्पाग्रह ऊघडावा. ॥ ६२ ॥
 जो गोदिला वाळकवांसुरांनीं, । करीतसे नित्य निवास रानीं, ॥
 सुरांबुर्जां मंजुळ वेणु वाहे, । गोपांगनांची हरि वाट पाहे. ॥ ६३ ॥
 वेणुस्वनें गोपसमूह मोडे; । टाकून धेनू वृषमास दोडे ! ॥
 त्या गोपिका होति समस्त मुग्धा, । प्रत्यक्ष ज्या कीं चुसळीत दुग्धा. ॥ ६४ ॥
 घरोघर्यं चौथें करी मुरारी. । कुळांगनांच्या भुलवीं कुमारी. ॥
 असे जरी आपण आलकाहीं, । न देय येऊं पण आळ काहीं. ॥ ६५ ॥
 मिळोन तेथें मग गोपिकाहीं, । वदेत येऊन विरद काहीं. ॥
 आम्ही तुसां काय वदों, यसोदे ? । हा लाडका लेंक घर्य वसों दे. ॥ ६६ ॥
 कमें करी नित्य महा अचाटें. । केलीं मुलें हीं अवघीं अचाटें. ॥
 दारपुढें खेळतसे लगोन्वा. । लेंकां, मुनाही भुलवींल गोन्वा. ॥ ६७ ॥
 हा खेळ खेळे यमुनाकदवीं. । हा दृष्टि लायी लळनानितवीं. ॥
 असेत वाला सकला निरीहा; । तथापि बोदी उगली निरी हा. ॥ ६८ ॥
 पतिव्रता ज्या अति आगळाल्या, । निजव्रतापामुनि त्या गळाल्या. ॥
 चौदाळिलें गोकुळ सर्व येंणें, । हें लोक बोलीं न सकेत भेंणें. ॥ ६९ ॥
 उन्नूळिलीं काय म्हणोन शाडें ? । हा नासला वाळ तुझांच त्याडें. ॥
 कसे असे काय तर्ही अरिष्टें । ना गोकुळा आणिळ हीं अरिष्टें. ॥ ७० ॥
 राम, कृष्ण, सरित, सोदर दोघे. । यादवींस मुत नित्य अमोघे. ॥
 त्यांत हा बटिल फार गुणांचा. । धाकटा चपळ हा अगुणांचा. ॥ ७१ ॥

चांगडवांस उठवून पदांटे, । नंदसूत सकळांत रहाटे. ॥
 पाहतां हृदयतस्कर मोठा, । नेतसे सकळ गोररामोटा. ॥ ७२ ॥
 देवडे पद, उमारुनि वाहे, । गोधनें सकळ हे हरि वाहे. ॥
 उठोन त्याची जननी यशोदा । तत्काळ त्याच्या मग जाय शोभा. ॥ ७३ ॥
 देसोन ईला हरि वाचहावा । धरी यशोदा मग पाव डावा. ॥
 वांधे त्याच्या उदरास दावे. । सौभाग्य ईचें कवणें वदावे ? ॥ ७४ ॥
 समर्थ मायागळ ऊरळ्याया, । तो गोंविला वाळक ऊरळ्या या. ॥
 मातेस अन्याय समस्त मागे । त्या गोपिकांचे अपराध सगे. ॥ ७५ ॥
 चलेह माता मग त्यास सोडी; । तथापि तो नित्य करीच सोडी. ॥
 अवापुरा मारनियां, बद्दाला, । तसेंच घत्सामुरधेनुकाला, ॥ ७६ ॥
 तृणापरी त्या नृणनामकाल, । भगूनियां सौख्यमुहाळ केल. ॥
 सर्व प्रकार व्रज रक्षियेल. । प्रत्यक्ष हा पावक भक्षियेल ! ॥ ७७ ॥
 जो नांदवी उत्कट गोपवाडे, । गाती त्याचे नरवे पवाडे. ॥
 पीतांबर, श्यामलरूपधारी, । सवेत्रवर्शकर जो मुघरी. ॥ ७८ ॥
 हृत्यस्त्य पादांजुज, माळ कंठी. । गोवृद चारी यमुनोपकंठी. ॥
 माथां धरि रम्य मयूरबँडे. । कमें करी नित्य मह अनडे. ॥ ७९ ॥
 वाहे सिदोरीस उदास अंसी, । उत्पन्न त्याचें मय होय कंसी. ॥
 अक्रूर तेंगे मग धाडियेल. । घेऊन दोषां मथुरेस गेला. ॥ ८० ॥
 कंसाचेर लूटुन आणियेलीं. । त्रिवक्र कुब्जा अति नीट केली. ॥
 दारी उमा उन्नत मत्त हस्ती । मारुन, ते दत्त धरीत हस्ती. ॥ ८१ ॥
 चाणूर हा, मुष्टिक दुष्ट जेठो । धाडीत मर्दूनि कृतातभेटी. ॥
 त्यामतेरं मातुळ देणियेल. । उडोनि कंसावरि कृष्ण गेला. ॥ ८२ ॥
 धरुन केशी, मग खाल्ता हा । पाडूनि त्यासीं मग होय ' हाहा; ' ॥
 चारुगृहे सर्गहि फोडवीलीं; । ते मायबापें मग सोडवीलीं. ॥ ८३ ॥

व्यापार हा कंसवधान्त केल्या । ते द्वाारके श्रीहरि शीघ्र गेला ॥
 असे रिती हा हरि जन्मलासा । जाणोनि इच्छी कमळा विलसा ॥
 ज्याकारणें होय जळांत मच्छी । ते मानवी देह कसा न इच्छी ? ॥ ८४ ॥

कथा हे कृष्णाची सकलजगदानंदजननी.

मनोभावे ईच्छे श्रवण करिजे नित्य मुजनी ।

प्रसंगें श्रोत्यांचे सकलहि महादोष हरती.

यदूत्तंसप्रेमें दिपयरसगोडी विरसती. ॥ ८५ ॥

इति श्रीमद्भगवद्भक्तपदानुरक्तकविसामराजविरचिते रुक्मिणी-
 हरणकाव्ये कृष्णजन्मो नाम प्रथमः सर्गः ॥ १ ॥

रुक्मिणीहरण.

(सामगजमधिकृत.)

उत्पत्ति हे-आयिक भीमसीची, । धीकृष्णपादानुजनामुसीची; ॥
दौश्रित्य नाच्या शरणेंच मोडे, । लक्ष्मीपतीची घर थोर जोडे. ॥ १ ॥
विदमंदेशाधिप भीमनामा । राजा असे येऊ उदारधामा, ॥
जो धीर, गर्भीर, महाप्रतापी, । जो लोकपालासहि नित्य दापी. ॥ २ ॥
वरीतसे पालन ये महीचें, । नयेच ये उत्तम हेम ईचें. ॥
प्रजापती पालितसे प्रजाला, । निजान्यया जो फुडरीप झाला. ॥ ३ ॥
जसे तयाची मग मुल्य जाया, । त्याला जसे तत्पर ते भजाया. ॥
निर्नाश अत्यंत, महानुर्लभा, । वसे पतीचें मन आकर्षिता ? ॥ ४ ॥
मूर्धन्य जे होय पतिप्रतापी, । त्रिला मष्ट आवाड ही प्रतापी, ॥
निच्या गुणानां गृह त्यास गोडी, । तेही तयाची वचनें न मोडी. ॥ ५ ॥
विभक्त त्याचीं दिसती स्वरूपें, । जसत चित्तें परि येरूप. ॥
तीं होति बेदेविण देऊ अर्थ, । चाले महाप्रेम श्रणानुग्रह. ॥ ६ ॥
जे पाळती नित्य अनेक इष्टे, । यथाविधाने करिताति इष्टे, ॥
ज सर्वकारी करीत पूर्त, । नगे तपार्थें तप हें अपूर्त. ॥ ७ ॥
प्रभेंच त्याज मुत पाच झाले, । पनिष्ठ हो चारि भले निघाले. ॥
रक्षिती अगे अग्रज दुष्टदुडी, । कदापि घासि न घरीच सुडी. ॥ ८ ॥
धाटी पिता नित्य तया पदाया, । पदोपदी लागतसे अदाया. ॥
न जाय तो पुत्र कदापि साळे, । न आयके वाक्य, सदा विसाळे. ॥ ९ ॥
दाग्न दे मुदर गवपयें, । त्या यादवानीच वदे अवयें. ॥
मृगे गुरु विषय नसे मलासा. । यार्ची गुही सत्वर जीभ लासा. ॥ १० ॥
इतू इतू तो बहु होय नोठा. । आला असे काय कलक घोटा ? ॥
कथें भयकाच सदा तित्याची, । न घाल्ते रीति कदापि त्याची. ॥ ११ ॥
निषे जयें त्यास वदूत दाडी । तयापि जे बुद्धि न वेचि गाडी. ॥
तिरेक त्याचे दृढीं पणेना, । अघास आशुं जगा दिसेना. ॥ १२ ॥

गित्यास पोदांतुनि दुःख पाटे, । तर्थाय त्याचे नव जाय पाटे. ॥
 खंध त्यालीं बहूना न पाटी । त्याच्या विचारांतुनि चिन्म काटी. ॥ १३ ॥
 धितारली माय तर्थाच त्यानी । हा नायके बुद्धि तर्थाच तांची. ॥
 पदोपदा वेडनि रीकवीला, । तर्थाच तेणें उर पाकरीला. ॥ १४ ॥
 ते प्रासर्तुंछ मुनसतवीला, । कदाचि नाहींच उसत तीला. ॥
 अपुष संसार म्हणे असाया, । कुपुत्र पोटीं सहसा नसाया. ॥ १५ ॥
 निजोदरीं जे नयमास बाहे, ते माय त्याचें मुराही न पाहे ॥
 कुलास जेणें अधमल्य घेंतं, । सतान तें उल्लय कर्म न हो तें ? १६ ॥
 ते त्या दिसानामुनि निल्य देयी । अनन्यभावे कर्मलेश घेयी. ॥
 अघे मुतेचीच तिला अघोनी. । त्या आत्मजाचें अनि दुःख सोयी. ॥ १७ ॥
 न खेचतां हे जार लोकरमाता, । फेटें इचा हा तार चोर माता ? ॥
 येके दिशां पार विरग्य झाली, । प्रत्यक्ष तीर्थाच वदों निघायी. ॥ १८ ॥

“ महारत्नी, माते, कर्मलानिलये, हांस मजला;

मन्य तूसा आतां सकळीहि मुदा ही समजला. ।

स्वला तूं घेनूची नियत असरी सिधुदुहिता.

वसकी जाणें मी, जननि, तुजल्य काय दुहिता ? ॥ १९ ॥

नवांभोर्धामर्ष्ये असाधि जननिर्वाणलदरी.

परब्रह्माची, वो, नियत असरी तूं सहचरी. ।

महाराषे, माते, न धडति मला काय अनये ?

तुझी आतां येथे प्रगट मजला होत अभये. ॥ २० ॥

परब्रह्मच्छाये, कपटघनिते, होसि कमला.

प्रपंचामर्ष्येही जार दिमशि आकर्मिक नला. ।

करीतें विजतीं समये तुज, बैकुण्ठघनिते,

कदाक्षप्रक्षेपे मज जिवाचि, रत्नाकरमुले. ॥ २१ ॥

नसे हें निर्वाहें, जननि, मज गानर्ष्ये भजनी,

कृपाराले, हिला म्हणुन न करी मांडधजनी. ।

जगन्माते, येथें बहूत असती बाल तुजला;

विचारें पाहातां तुजदिशि नसे माय, मजला. ॥ २२ ॥

प्रसंगें हे झाले, जननि, मजला वळखि तुशी.

मनोवाक्याये मी नियत न करी स्वाभिनि तुजी.

रविमणीहरण.

तुझ्याई भक्ताला प्रतिपद पडे संकट जर्षी,

जन्ममाते, नूहा अविहित दिसे लौकिक तर्षी. ॥ २३ ॥

असो चिंता मार्ली, जननि, पुरती येयुनि तुला.

नसे मास्त कैसा अह्राण पुरता भोग सरला ?

जसारी ससारी बहुत भयदाधार धरिला.

कृपाभिधा घाली पदर तुज म्यां हा पसरिला. ॥ २४ ॥

भनी ह्मी हे श्रुति आपर्कली. प्रघन तेही मग तांस क्षाली. ॥

स्वर्मी तिला दर्शन दीधले फी । म्हणे, 'तुला होइन मंचलेकी.' ॥ २५ ॥

त्यानंतर जो तिस गर्भ राहे, ते तेज ते जतिल फां न साहे ? ॥

द्वेशी करी तांस वृहत् रुक्मी, म्हणोनि आली उदरस लक्ष्मी. ॥ २६ ॥

तत्काल जाली तिस गर्भछाया, प्रवेशली येउनि जादिमाया. ॥

जाली तिच्या पांडुरस्ता मुराला, ते काळिमाई कुचचूडाला. ॥ २७ ॥

गजगति गमनीं ते पात्रले मंद टाकी,

प्रतिदिनि उठता हे हात भूमीम टेंकी, ।

निघळि मग तयेची स्पष्ट मोटोनि गेली,

अनुदिन दिनादिना तीस येळं निघाली. ॥ २८ ॥

जविहनि उदरीं हे गर्भ बाहो निघाली,

तविहनि कमलाची प्रति उत्पन्न झाली. ।

यदुपतिमजनाचे डोहळे तीस व्हावे,

प्रतिदिन मन तींचे द्वारकेमाजि धावे. ॥ २९ ॥

तो कांत जाला रदनास तीच्या. पाहातसे हो वदना सतीच्या. ॥

ते वक्र तेथे मुमुक्षी फिरवी; दोघात लज्जा तिसरी गिरावी. ॥ ३० ॥

तथापि तींची धरिली हनोटी, तेही तयाच्या मग हात लोटी. ॥

प्रायेच आंगावर्य हात टाकी, ते आपले सर्व शरीर क्षांकी. ॥ ३१ ॥

ते बोलतां त्याजसमक्ष फोडे, वेर्णास जीचे बिलगेल गोंडे. ॥

सलज्ज जो जो बहु होय नापि, तो तों दिच्या हेनुस हा विचारि. ॥ ३२ ॥

उच्छ्रुत नीमीनिचयास देसे, तींचे समाधान वृहत् रांगे. ॥

वेणें तिचीं आरवि हो पुसारी, धणेक तेणे मग ते रुसारी. ॥ ३३ ॥

भूमडळीं लस्य तयास नाहीं । अशी नसे वस्तु कदापि कांहीं. ॥

ते कां न पावे मग डोहळ्यांला ? करी तिच्या वल्लभ सोहळ्यांला. ॥ ३४ ॥

धरंतसे थोर निधान पोटी । म्हणोनि तांची भरितात बोटी ॥
 औदुंबरी माल गळ्यां न घाली, । जे पुत्रजन्मास बहुत झाली ॥ ३५ ॥
 असेपरी हे नवमास गेले, । प्रत्यतिचे सन्निध दीस आले ॥
 येके दिशीं मध्यम राति गेली, । कन्या तित्थ उत्तम येक झाली ॥ ३६ ॥
 जे जन्मल्या माय कृतार्थ झाली, । ते स्वप्न देवी विसरोनि गेली ॥
 अनिय हें सर्व दरीर तांचें, । न आढळे दूषण हें रतीचें ॥ ३७ ॥
 प्रवाण सर्वाहुनि हा विधाता, । कदापि याच्या न कळत घाता ॥
 सद्योपमा मेळविजे अहो ते । तराच हे सुंदर मूस वेते ॥ ३८ ॥
 चातुर्थ वेचे चतुराननाचे, । पडीत आले तंव आननाचे ॥
 आकारलें रूप असेल जेव्हां, । तो भूल्य काय नसेल तेव्हां? ॥ ३९ ॥
 वृत्तांत पावे मग आयकाला । तेणें तिचा उत्सव थोर केला ॥
 द्वारप्रवेशीं बहु होय दाटी, । द्विजांत नाहीं परी आडकाटी ॥ ४० ॥
 देती विप्रां कांचनें युक्त गांठे, । वादिप्रांची होतसे थोर धांटे ॥
 जे जे कोणी मागते लोक वेती । त्यांच्या तेषें कामना पूर्ण होती ॥ ४१ ॥
 करी तिच्या उत्तम वारशाला । दे राव दग्यांस अथार शाला ॥
 ठेऊनि हें रुक्मिणी नाम तांचें, । म्हणे, पहा चालू हें मतीचें ॥ ४२ ॥
 नियोजिलासे तिस येक दावी, । जे भूपतीं करिजे निधावी ॥
 तथापि ते वत्सल राजपत्नी । ते वादवीलें कि अनेक यत्नी ॥ ४३ ॥
 तिणेंच ते प्रत्यह खेळवाची, । ते पाळणां सुंदार हालवाची ॥
 कडेसही घे बहु धारुयाला, । जे शोभवति बहुधा कडीला ॥ ४४ ॥
 जे नित्य शोभे बहु लभणांनीं । ते वादवीलें बहुल धणांनीं ॥
 आला कुरी हे मग पट्टगणी । धात्री नृनासत्रिध तीस आणी ॥ ४५ ॥
 मित्यास जो जो बहु आवडवी, । तो तो तयसत्रिध हे भिडावी ॥
 त्याभोंवतीं येउनि नित्य खेळे, । त्याचेच गांठींनर नित्य खेळे ॥ ४६ ॥
 जें घोबडे घोल तित्य मुचावे, । तसेच त्याला बरेच रुचावे ॥
 जे हेचें पुत्रें करूं फार पावे, । इंच्या गुणीं ते मग फार पावे ॥ ४७ ॥
 ते लाडकी होउनियां गुणांची । बहीण झाली परि दारुणाची ॥
 वैधा जिवें दूषणमात्र खोडी, । ते कन्यका काय करील खोडी? ॥ ४८ ॥
 रुक्मी तिला खोल विरुद्ध बोले, । वसेतु तीच्या वृद्धवांत माले; ॥
 तथापि ते राजमता शहाणी । विरुद्ध वाचेस उत्रा न घाली ॥ ४९ ॥

मुहूर्त केले तिस परंराल । धरोपरी वाटिति शकंराला ॥
 केले अलहार तिला वृषाने, । तें लेवरीलं भवणाउ पाने ॥ ५० ॥
 नये शुक्राची तुलनेउ चांची । ती नासिकाही मग माय टेंची ॥
 आणीक काह्य तरि मायना कीं । म्हणोन घाली नभ माय नाचीं ॥ ५१ ॥

तदुपरि नितळे हे भीमराची कुमारी.

मदनवृषति जाला यौवराज्याधिकारी. ।

तदवीरमग क्रिचिद्वालभावासि टाकी.

सभन हृदयदेशा अचलें नित्य ज्ञाकी ॥ ५२ ॥

त्रमेच तींचीं उजळेंच अंगे, । हे पाजवीली हुरिका अनंगे ॥
 हळू हळू यौवन हे झळये । ईला कसे शैशवाही विसणे ? ॥ ५३ ॥
 सुसंशु जा जो यस्या सजाया, । तों तों हेचा मात्र उगा शिजाया ॥
 ईच्या नित्यन गरिमान याया । तथापि यावा इश फार याया ॥ ५४ ॥
 लंगलसं हे सद्गतात यागे, । पाठी इचे हरसमूह लागे ॥
 लाजेत ईचे नरीस मोरे, । वेती गुत्तासन्मुस हे चकोरे ॥ ५५ ॥
 अत्यंत त्याची सुति हे विकासे । सुवर्णगुणीपल्युम भासे, ॥
 उठेत नजोरुद हे उठाणे, । या शैशवाचें उठवीति ठाणे ॥ ५६ ॥
 आली तिच्या ते जडता नितरा. । हासे तिचें तें मुख चद्रयिगा ॥
 शोधे तिने पाठिउ लाग वेणी. । प्रतिधर्णां वेहनि लेख लेणी ॥ ५७ ॥
 होताच हा निगम शैशवाचा । प्रवेशालसे गुण केशवाचा ॥
 श्रद्धादिकाला न वळे तथा, रे, । तें ब्रह्म ईच्या हृदयात थारे ॥ ५८ ॥
 खेनार्थ र्दाजन नित्य वेत्ता, । तद्वा प्रसंगे वर वार्णजेता ॥
 ज्याचे गुणां कृत्निर्माणि कान देते । शरीर त्याला तीर का न देते ? ॥ ५९ ॥
 तो धारयेचा वर नित्य गाजे । हे भीमरी ही नररी अगा जे ॥
 मनोज मध्यस्थ करू निघाला । मनोविषयास त्याउ जाला ॥ ६० ॥
 परस्वराचे गुण दूत वेत्ता । परस्वरे हे अनुरक्त होवी ॥
 त्याच्या गुणें मन्मथ इश गाथे । धनुष्य हें सज तगास ताथे ॥ ६१ ॥
 जें मृष्यरूपे अघर्तणें शाल, । तें मन्मथें ब्रह्म उरव्य गेलें ॥
 हे वेदना तु घडवी यळावी । म्हणोन तिचा स्मर शक व्यती ? ॥ ६२ ॥
 जे आदिभाषा प्रवृत्तिसुभांसे । स्मरे तिला ब्रह्म भवन्व भांसे ॥
 वेदां तद्गहार तरांच शाली । स्वदेहभावा विसरोनि गेली ॥ ६३ ॥

महाराष्ट्रकवि.

चहुपति पदपद्मां विम आसक्ति पाये;

अवसर मदनाला खोच अत्यंत पाये. ।

अगणित मग त्याने तीक्ष्ण नायक वेता,

कटिण हृदय तीचे नित्य भेदून जाती. ॥ ६४ ॥

परम विकट, येके आसनीं ते वसेना,

क्षणभरि जननीने संनिधानीं असेना. ।

अनुदिन मन तीचे फोटि संकरय वेंचे,

हरिविण विषयांचा स्वाद कांहीं नये. ॥ ६५ ॥

विमल कमल हातीं भीमही घेत नाहीं,

प्रतिपन्न गळ्याला हे नसे देत कांहीं. ।

हरिसुत हरितेचा बायरी घर मानी,

हरिविण दुसरा हा नायके शब्द कानी. ॥ ६६ ॥

अज्ञान वमन तीला सर्वथा हे नमाने,

हरिहित मुखाचा हेतु आणीकं नेणें. ।

निशिदिन निज स्वगे ध्यान हें द्वारफेचें.

तरितर दुसरे तव्यापक द्वार किंचें ? ॥ ६७ ॥

हरिचरणविशों रात्रि तीला न लोटे;

युगमन तिजला हे दीसही जाति मोटे ।

कुरातनु तनु झाली, भूरु ताहान गेली,

निखिल निजप्रनांची हे असे सांडि केली. ॥ ६८ ॥

त भीमकी हे मग घोण घाली । चिंतासमुद्रां प्रविशों निघाली. ॥

आंगास तीच्या फडमोड आला, । मुखेंदुही हा उतरावनि गेला. ॥ ६९ ॥

तत्काळ तन्मलक होय भाय । प्रवेशला येउनि कैटभायि. ॥

सखाजनां सन्निध जे न वाहे, । निजे उसां घालुनिवां स्ववाहे. ॥ ७० ॥

विक्रासली पांडुरता कपोली, । गेला असे बोल बहूत खोली. ।

जाळी तिला चंदन, चद्र, बाळा; । घडी घडी विव्दल होय बान्ना. ॥ ७१ ॥

सरीसृपी होय सरी गळांची. । झाली असे रोखाह हुंगळांची. ॥

ते चालतां हे नुचलेत वाळे । शरीर तीचें मुकुमार बालें. ॥ ७२ ॥

हा पातकी मन्मथ योर धन्वी, । हे राजकन्या मुकुमार तन्वी; ।

कर्तव्य ईचे इत ऊमजेना, । कदापि कोठें नुस ऊपजेना. ॥ ७३ ॥

ते नित्य शोते मग दीस लोटी. । ते यागवी शोकसमुद्र पोटी, ॥
शरीरसजाप नसे निवाला, । करीतसे नित्य अपन्दवाला. ॥ ७४ ॥

चटपट बहु लगे होय संतप्त वाळा.

प्रतिदिन मदनाचा होतसे हा उवाला. ।

चतुर विज्र समाना सर्वे लोच्ये वयस्या

असाति, परि तिवेच्या नेणती वा रहस्या. ॥ ७५ ॥

कुमुमनरचरांनीं जर्जरभूत झाली,

तदुपारे शरतर्षी भीमका हे निजेली; ।

परि इस भगवतीं घोर निर्याह आहे,

म्हणारुनि कटिणाही वेदना सरे साहे. ॥ ७६ ॥

निर्विनाय इची हे वेदना आपली,

त्वरित वहुत तेथे नाय धावोन आली. ।

मग तिस पुस्तता हा कड अत्यंत दाटे,

नयनयुगि जळाचा पूर्वी घोर लोटे. ॥ ७७ ॥

न पुस्त मज तू गे चिन्हाळेस जासी,

अनियत अथवा ये गेहवापास न्हासी, ।

सद्दज निराशिरा हे नित्य घादून नाडे

प्रतिदिन फिरसी ये वेकरी कां अनाडे ? ॥ ७८ ॥

नसळत तुज निया भूक तादान मोडे ?

अनियत तुज येती कां उगे आंगमोडे ? ।

निशिदिनि कवणाचा हा निजव्यास लागे ?

अति नडिण अकार्ही योग अभ्यासला ये. ॥ ७९ ॥

अमुकपार न लगे का तुला हे विषागा ?

नमनिलि भय कार्ही, का चरोगी उपणा ? ।

सत्कार उठ जाला जलसे जेनि, मूर्ख,

निनाच तुज आली हे अगे अन्नमूर्ख. ॥ ८० ॥

दिशत मज समग्राही सरे नृणा लयाडा,

तुजच जर्जर आता होय ताचा निराडा. ।

अति परिचाय मारी पंढे हा देखिलगे,

अभिनव कवणांनीं अन्यथा दोगि लगे. ॥ ८१ ॥

महाराष्ट्रकवि.

मज तारि समजेना सर्गथा हे अवस्था.

न समजत करावी काय ईर्ची व्यवस्था. ।

अनृत वदत नाही सर्वथा नोवरेली.

निशिदिन जगदंबा तूज राखो परेदी. ॥ ८२ ॥

प्रतिवचन न येतां, होय हे पावरीदी,

प्रगट गृणत आहे गोष्टि नाहीं वरोगी. ।

प्रतिगृहि नसती या काय लेंका समा या,

वदत सवळ माझी हे जळो व्यर्थ माया! ॥ ८३ ॥

सकलहि कुलदेवी, येकदा इस राखा,

प्रतिदिन इस दृष्टी कांसवाचेच देखा. ।

नवस नवसिले हे व्यर्थ होऊं न दावे,

इस गुग दिधल्यानें सर्व संकल्प घावे. ॥ ८४ ॥

धांडधांड तिस दावी पोखत्या वायकांला,

विसरुन मदनाच्या जाति ज्या सायकांला. ।

अतिशयित असे जे राजपत्नी अभिशा,

सकलहि अनभिशांहुन ते होय अशा. ॥ ८५ ॥

सचक्रित गृणताहे लग्नि कोठें पहा, गे;

झडकार तुम्हि येथें वैद्य कोणी वहा, गे. ।

धडिधडि इजला हे झांपडीदी पडावी,

गृणवुन मज वाटे भूतवाधा घडावी. ॥ ८६ ॥

कितियक मग तेथें नेपुणें दाखवीती.

अगणित तिज हार्ती सांडणीं दाकविती. ।

कितियक इजरी या बोलती बोलणारी,

नकळत तुज झालें काय हें बोल नाथी! ॥ ८७ ॥

क्षणभर मग तेथें पाट त्यांचा पहावा,

दिवस तारि तयांला येक हा. सांपडावा. ।

अननिमत तयांचें पाक्य हें आयकेना,

चतुरपण जयांचें शंपुडें हें विकेना. ॥ ८८ ॥

तदुपर्यदि पहाती पैप तीर्ची निदानें;

तदुचित करपीती विश दैवत दाणें. ।

धरुन तिस ललाटी मन्नादी विभूती

करित असति, जीव्या निर्विकल्या विभूती. ॥ ८९ ॥

तदपि न धरवे हा धीर यां पोसत्यांय.

सहज न समजे हो हा इचा रोस त्यांय. ।

अति विविध चरित्रे हासिलसे मुरारी.

अधिक्रम तियेचें चित्तचैतन्य बेरी. ॥ ९० ॥

अगणित मग बाल दीर्घ निश्वास टाकी,

मुत्तकमल तियेचें अंचलें माय झारी, ।

अनिश उभय पार्श्वी फीस्तां हे न भागे,

धणभरि इजला हे शौप तेही न लागे. ॥ ९१ ॥

तदुपर नृपपत्नी फार भेज निघाली,

सकरुण दुहितेला आपुली आण घाली. ।

उठवुन निजअर्की बैसवी तीस माता.

‘अभिलपित तुझे तू, भीमकी, बोल आतां. ॥ ९२ ॥

तू खेळता राजस भागलीशी, । कीं दृष्टि लागे तुज चागलीशी ? ॥

सपने झाला तुज सापिणीचा, । कीं लागला पालव पापिणीचा ? ॥ ९३ ॥

विकार भासे मज मन्मथाचा, । न सापडे माग मनोरथाचा. ॥

पडे बहू विस्मृति हे तुला ये, । कोठें तुझा जाउनि हेतु लागे ? ॥ ९४ ॥

मसे तुझे हें मन आजि ठाई, । जसा प्रकार पदर्शा अपार्या. ॥

होईल शोके हृदय द्विधा, ये, । हासेत या तूज भवद्विधा ये ॥ ९५ ॥

न क्षेति जे लोचन अजनाला, । तथापि हे निदिति खजनाला. ॥

दिसेत वणें जपजागराचे, । करू नरो सोदर सागराचे. ॥ ९६ ॥

असोम लावण्य तुझे शरीरी. । लाघेल हें कोण तन्ही शरीरी ! ॥

यदर्थ चित्ती अति तापसी, ये, । न आदळे (तो) मज तापसी, ये. ॥ ९७ ॥

प्रवेशला कोण असे त्रिवेणी ! । प्रसन्न कोणास पिलाकपाणी ? ॥

त्वदर्ध कोण पडणी पडावें ? । हुताशनप्राशन वा घटावें ? ॥ ९८ ॥

आजन्म कोणे उपवास केला, । ज्याच्या असे काम पळ्यास आला ॥

कीं खड्गपापप्रत धीर खेवी । त्वाचीच तू होसिल मुख्य देखी. ॥ ९९ ॥

किया असाधारण हे तपत्या. । तू अन्यथा होसिल काय घट्या ? ॥

असा महापुरुष कोण आहे । जो आजि तूसा अनुराग लाहे ? ॥ १०० ॥

तूं तो स्वभावं असशी कुमारी, । हा कोपला दाखण शंवररी, ॥
 सचे तुसा उत्कट धैर्यसेनू, । तूं आपुला हा मज सांग देनू, ॥ १०१ ॥
 शरीर तूमें मज पाहवेना, । त्वदेदनाही मज साहवेना, ॥
 बोलेन ऐसें उगलीच राहे, । तदरथ तीचा नुखचंद्र पाहे, ॥ १०२ ॥
 यदुपातिविरहें जे शुष्क होवोनि गेली,
 अत्रिदितहृदया जे मन्मथाधीन झाली, ।
 निरवाधि जननीचा थोर संकोच झाला,
 प्रति वचनप्रसंगी प्राण कंठास आला, ॥ १०३ ॥
 'तुज मज जननी हा सर्वथा भेद नाहीं,
 मन्हतिल तुज कैसा मद्रता वेदना ही ? ।
 नियमितच अजे मी श्वासनिश्वास तूसा,
 तुजविण दुसरा हा प्राण नाहींच मासा, ॥ १०४ ॥
 परि, जननि, सुतेचा लाभ हा होय ज्याला,
 नियत समजताहें थोर धिक्कर त्याला, ।
 परम अधम हें स्त्रीजन्म वाईटवाणे,
 उपजत परचित्तार्थान तेणें रक्षणें, ॥ १०५ ॥
 अनुपद तुक्षिया मी व्यर्थ पोटास आलं,
 परम अनुपयोगें भार भूर्मास झालें, ।
 अगणित अपराधी मी तुझें टंकलं गे,
 अनुचित्त तुजशी हे वंचना कां करूं गे ? ॥ १०६ ॥
 प्रगट झणासि जो हा कोपला शंवररी,
 अविदित तुज कैसा तात त्याचा नुरारी ? ।
 वदत वदत ऐसें आडवी लाज आली,
 तदुपारि मग बाला सालती मान घाली, ॥ १०७ ॥
 अविदित दुहित्याभिप्राय विजात झाला,
 नरपत्निरभर्णांचा सर्व सदेह गेला, ।
 प्रमुदित मग माता कन्यकेला दुशावी,
 तदापि परम मुग्धा ईज लाहे दुजावी, ॥ १०८ ॥
 तदुपारि जनयित्री पार उद्विग्न झाली,
 पतिसमिप मृगशी तेच वेळेस गेली, ।

सविनय मग त्यासी हात जोडोनि गेले,
 अपरिमित जलाचे पूर नेनास आले. १०९ ॥
 'उपवर मुल्लि जाली, गोलता येत नाही.
 वरगिण्यरु चित्ता हे नसे होत काहीं. ।
 चदुवर, अवतारी, पुत्र जो देवकीचा,
 गुणनिधि, अवधारी, प्राण ये भीमकीचा. ॥ ११० ॥
 पदयुगुल हरीचें ईस आदान जाहे.
 तदितर वरवार्ता सर्वथा हे न साहे. ।
 झणवुन, शृशिकींदा, गोष्टि हे पायभावी,
 त्रिस्त मुल्लि उदाय केशवा आजि चारी.' ॥ १११ ॥
 यचन मग विदभीर्षास गेलें निघाला.
 'मजवारे अमृताचा लोट कोठोनि आला ? ।
 अगणित परिपाका गुण्य सपूर्ण आला,
 अघटितघटणेनं दैव किवा उदेलें' ॥ ११२ ॥
 तदुपरि मग दोहीं हाच निवाह केला.
 झणति हरिस देऊ आपुले कन्यकेला. ।
 नरपतिमुपिची हे गोष्टि राहेर आली,
 हृदयहृदय तनयेच्या कर्णमूलास गेली. ॥ ११३ ॥
 परम अघम रुक्मी जो महाशीघ्रकोपी.
 प्रकट झणति याचे दोष हे कोण थोडी ? ।
 यहतच जयिवेकी होय सधुग्ध तैसा,
 हृत्पदपदनीं हा तैल सपात तैसा. ॥ ११४ ॥
 उपजत रस जो वीं दुष्टबुद्धि स्वभावं,
 अनिद्य यदुपतीर्षा कर्ततो वैरभावं. ।
 जनक मग रिचाराकारणें त्यास राहे.
 अभम तव तयातं पुत्र संकोष पाहे ॥ ११५ ॥
 तदुपरि हरि निंदा जे मुखातून आली,
 स्तुतिपर परभागें ते महा पुष्ट जाली. ।
 अनृत यचन काहीं बैलरी हे वदेना
 सहज हरिचरिषा दोष येऊच देना. ॥ ११६ ॥

कथा हे कृष्णाची सकल जगदानंद जननी.

मनोभावं ईचें भवण करिजे नित्य नुजनीं ।

प्रसंगें श्रोत्याचें सकळहि महा दोग हरती.

यदुत्तमप्रेमें विपयसगोडी विसरती. ॥ ११७ ॥

इति श्रीमद्भगवद्गुरुपदानुरक्तकविसामराज विरचिते रुक्मिणी-हरण
काव्ये द्वितीय सर्गः ।

रुक्मी झणे हे नुज काय झालें ? । कुलास या दूषण थोर आलें. ॥
विचार वृक्षा मज हा न माने, । किंवा इचें प्राक्तन कोण जाणे. ॥ १ ॥
विवाहकाची स्थिरता धरवी, । त्यां आपुली तांतडि आंवरवी. ॥
जे येकदां कृत्य घडोन येतें । विचारल्यावाण कळं नये तें. ॥ २ ॥
हिमालयें जो अशिवेरु केला । तसाच त्याचा परिपाक झाला. ॥
जे पार्वतीने पडला कपाळीं । अद्यापि पाहे न जुके कपाळी ॥ ३ ॥
त्यांचच त्यां हें मत आदरीलें । कां आपलें पौरुष आंवरिलें ॥
मला अभिप्राय कळो न देशी, । त्या यादवाचे गुण नित्य घेयीं. ॥ ४ ॥
मुखांजुर्जा संतत येणु वाहे, । गोपांगनांचे अपशब्द साहे, ॥
धरि चिरी केवळ मोरपीसें । तें देवर्जांचें तरि थोर पीसें. ॥ ५ ॥
जो हा गुणग्राहक रानटांचा, । शोभे सदा वेष वर नटाचा; ॥
असे जवा संगति गोवृथांची । तो काय जाणे स्थिति मानुषांची ! ॥ ६ ॥
जेणें सला मानुल हा वधावा । संबध त्यासीं नुजशीं वधावा, ॥
त्या मावशीच्या तरि घातक्याला । कन्या कशी देखिल पातक्याला ! ॥ ७ ॥
जो गोकुळीं गोवळ मातलाहे, । वधस्थळीं जो हरि लात लाहे, ॥
तो ईजल्य बह्म मी करीना । ज्याचा मला हा कळला करीणा ॥ ८ ॥
असे तुझी मूलि महागुणांची, । पत्नी कशी होईल निमुणांची ? ॥
ज्याकारणें हे विलपे बराकी । तो काय इला समजे गुराखी ? ॥ ९ ॥
रुपा तुला उत्तम कारि जाली । देवें निघाली परि हेरि जाली, ॥
जे भाळली केवळ गोवळाला । कळंक लावी विमळा कुळाला. ॥ १० ॥
जाणों नेकी यास मनुष्य देही. । असे सदांचा हरि हा विदेही. ॥
निर्द्वंद्व, नि.सग, महा अहर्मी, । याची नसे दृष्टि मनुष्यधर्मी. ॥ ११ ॥

लज्जा न पावे हरि अग्रजाची, । जो गोकुलग्राम समग्र जाची, ॥
 जो नित्य वृंदावनभू विहारी, । जो गोपकन्या वसनांस हारी, ॥ १२ ॥
 सरास्य जन्मंतर कृष्णकाळा, । कदापि नाही वचनास ताळा. ॥
 कदापि जो धर्म, अधर्म नेणे, । हा वेक पाटश्रर वृत्ति जाणे. ॥ १३ ॥
 हा ऐक जाणे विधि वा हल्याचा । विचारितां केवळ वाहल्याचा ॥
 हा हृदयी घालुन रे महाणा, । घेऊन काठी, नदनी बहाणा. ॥ १४ ॥
 न आटले हे कुळगोत काहीं, । विचारितां यास ठिकाण नाही. ॥
 देऊ नको मूलि, लहान रावा । जाणो नको गोष्टि अहा वरावा ॥ १५ ॥
 ज्यांचा महा कुत्सित नांदणूका, । मुनांस नाहीं तरि कामणूका, ॥
 ज्या भक्षिती केवळ ताकवाटा, विकावया गोरस नेति हाटा. ॥ १६ ॥
 जो गोरस गोवळ नित्य घाणे, । तो काय या कामरसास जाणें ॥
 मायावळें केवळ विश्व मोही, । जाला तुला बहूभ आजि तोही. ॥ १७ ॥
 भूतांस जें होउन भूत व्यगे, । ते हे महद्भूत जगांत जागे. ॥
 जळीं स्थळीं व्यापक रूप ज्याचे । न मानिती तूं भय आजि त्याचे ॥ १८ ॥
 जाला असे जो उदकांत मासा, । तसाच हा कांसवही अमासा, ॥
 त्यानंतरें सूकर धोररुपी, । नृसिंह तो त्याहुनही विरुपी. ॥ १९ ॥
 तसाच हा वामन निर्विकारी । क्षाला वळीचे धरिचा भिकारी. ॥
 जो आपली भार्गव माय मारी, । मुहांस तो निर्दय काय तारी ? ॥ २० ॥
 गनाविले पाँरुप रामरुपे । ते मर्कटें मेळविलीं अगुपे. ॥
 रामामधे टाकुन जाय राणी, । अवा नसे आणिक तो अडाणी. ॥ २१ ॥
 हा आठवा चालक कृष्ण मोठा, । सबध त्यासा तुज आजि सोटा; ॥
 यालागीं जे जे जन आठवीती, । ते सर्व सत्सरसुरा मुक्तेती. ॥ २२ ॥
 उत्पन्न जो होय चहू भुजांचा । विद्यविला अन्वय भूभुजाचा ।
 उरें जपाचे मित्ये, लहासैं । या सोयन्याचे करिनील हासैं ॥ २३ ॥
 पडे पदा हे अकुळीं कुलीना, । शची दिसे जोजपुढे मर्लना. ॥
 वरी जयीं हे वरदा विराय । जार्ल हे यतीं समुद्रपार. ॥ २४ ॥
 हे गोष्टि माझी हृदयीं थगवी, । वार्ता हरींची सहसा त्यजावी. ॥
 वनुभरा उद्वेग आजि शास्त्री ? । पुत्राष्टि क्रिया अपयी बुडाली ? ॥ २५ ॥
 जो चैपदेशीं मदपोष आदे, । विघ्नात ज्याचें कुल, नील पाहे, ॥
 आदेशे पूर्वाहुन सोयरा जो । सबध त्यासीं दुजसीं विराजो. ॥ २६ ॥

कुमार त्याचा शिशुपाल नामा । उत्कृष्ट सर्वाहुन, सावंभौमा ॥
 उदार, गंभीर, महाभिमानी, । या यादवांला वृणुल्य मानी ॥ २७ ॥
 विचारिली राजकुलें अशेरें । हा श्राप्यसंबंध दिसे विदोरे ॥
 ये भीमकांनं तप काय केले ? । देवें इच्या हेच घडोन आले ॥ २८ ॥
 अत्यंत हा आग्रह देखिलेला; । पुत्रास तो भीमक वश्य झाला; ॥
 फतव्य दुष्टाप्रति काय चाले ? । नेत्रां विपादें जलविंदु आले ॥ २९ ॥
 पाचारवी पुत्र समस्त जोशी, । प्रत्युत्तराची न धरंच गोसी ॥
 जसें तसें केवळ लग्न काढी, । धैर्येश्वर सत्वर मूळ धाडी ॥ ३० ॥
 कोठ्या थट्यां मुक्त समस्त केल्या, । प्रमाणग्या आपण देवर्वाल्या ॥
 सभोंवते भोंवति सर्व सेटे, । रावेत तेथें कित्येक वेठे ॥ ३१ ॥
 रथळीं रथळीं मंडप घालवीले, । प्रासाद अत्युत्तम झाडवीले, ॥
 सवारिल्या राजसभा प्रदास्ता, । वारांगना आणविल्या समस्ता ॥ ३२ ॥

त्वरित मुळचिठ्या त्या सोयऱ्यांला लिहील्या,

रथ, तुरग, तुरंगी, पालख्या पाटवील्या ।

सहज रिपुपणें जो श्रीपतीचा विरोधी,

क्षणबुन मग मार्ग द्वारकेचा निरोधी ॥ ३३ ॥

न पुसत जनकाल चालवी हातरोखें,

तदुपरि सचिचांची बुद्धि सर्वत्र रोखे ।

तटति सकल कार्ये, हा पडे हे प्रवाही,

बहुतच मन घाली सोदरीचे विवाही ॥ ३४ ॥

द्विपवर अवलोकी आदरें आंदणाचे,

श्रुतिधर अथवा जे भारती अंजनाचे ।

निवडुनि मग घोडे काढिले फार याने,

जवम पवन जाहीं जिंकलासे रयानें ॥ ३५ ॥

अति रचिर रथांच्या आणवी संचवांला

हयनिवह नियोजी जे महासंच यांला ।

मणित्वचित्त अपाय पालख्या, तस्तुरावे

घडिघडि अवलोकी; हा भरे येच हावे ॥ ३६ ॥

पटु पटह, पताका, आतपत्रें उदडें,

शाशकखिसदें तें चामरें हेमदडें ।

कनकमय कमाना, त्या गदा दुर्निवार,
 छित शर, तरवार तीक्ष्णघात अंगुठा, ॥ ३७ ॥
 मग जाडत कडी ते, मुत्रिका, कर्णभूषा,
 पदकयुत गळ्यांच्या सांसळ्याही विशेषा, ।
 कनकघटित माळा, हार मुत्ताफळाचे,
 अति तरल विलोनी घाट ते मेरुळाचे. ॥ ३८ ॥
 तदुपरि जस्तांगी मदिळें उच बोली,
 पदुतर पटकेही जें अमोलीक मोली. ।
 निवडून डगल्याला नीलखा नेतवील्या.
 तदुचित मुखात तत्क्षणां र्श्यावील्या. ॥ ३९ ॥
 मरमल, सरलादा, सोंपदाला अपार,
 मृदुतर गिरमे, त्या कोंचक्या कोरदात, ।
 अतळत कुतण्याहों सादिल्या रद बोली,
 गहुत वखर सेले चांगले जाठ गोली. ॥ ४० ॥
 पादाऊ म्यानघा, तडप आणि धड्या, भेद खरायिताचे,
 लाठी, मार्ची, दुदगी, गहुत दिगंतसे ताण्णा बापल्याचे, ।
 साड्याही नौपटीच्या, कतिपय दुगडा, जं नरे पांजशीचीं
 पां, सोंप, रनोथें, भरजर अरगें पातळें पैठणींचा. ॥ ४१ ॥
 मुत्ताधोगद, पोंदच्या धुकुधुक्या, हीरागदें उग्रले,
 पार्वी, हीरा, पद्मराग, लक्ष्मी, गोभेद, मुत्ताफळे. ।
 खट्ट्या गदनिर्मिता उदरव्या, कार्मर कार्मरिच्य,
 नौगा, चदन, मोगरेल अतर, धीराड गडे, उफा. ॥ ४२ ॥
 हाटे, रुभ, पळ्या, परत, तडल्या, गुटे, तपेली धटे,
 गगाल, चरम्या अनेक, निरुडा मीनादण्या हीं उड ।
 वारे, जाप, गुटे, मणला विरमा, साटें, नदी साठकं,
 पाटल लहलहा, लखा तराडण, केन्हा महासाठक ॥
 नौगात मुरर, रमचक, तथे नौगम, त्या न्याहण्या,
 मीनादादि पामतेल, पडदे, गाजा, उद्या, पादिल्या. ।
 प्रस्तांगे, धमगा, कमात, तपके, प्यागे, हीं जारणे,
 पणे, न्दोचें, क्लेक निरुडा, तथे प्रसुखें पुटे. ॥ ४४ ॥

महाराष्ट्रकवि.

सर्त, तोडर, पाखर, सजहुमे कडे, पटे चांगले,
 सलि टोप अनेक हा निप्रदितां ते लोकही भागले. ।
 डेरे, सांयजडीत उंच अंधे, भाय छर्मने जय,
 दाडे मुंदर खावणे नयग ज्ञा सिद्धाच होत्या पर्ये. ॥ ४५ ॥
 तष्यांना मदगद पोरा, मुजन्दा, लोडे दुर्लखे नवे,
 सज्ज्या अति विस्तृता, बचकृष्णा, आलोकिले चांदवे. ।
 गंजीया, सखरंज चोपड नेत्रे तें नदही सांग जे,
 साक्षाच्या पिल्लो नसोत क्षणती लाद्या बहु रागजे. ॥ ४६ ॥
 दासी, दास, सवस भेतु, न्हिया, दासेकें, बेतरें,
 रेडे, चोकड, येडके, वृषदुमे, सौगधिकं माजरे, ।
 चिने, वाजजुरे, विहंगम तुरे, जे हे ससाणे बरे,
 लावे, तिनिर, मोर, थोर बदकें, रावे महासाजिरे. ॥ ४७ ॥
 वेला कंकोल, पूर्णाफल, खदिर, शनी, जायपत्री, लवंगा,
 शदामें, आकरोटे, सिर्सांस, उतत्या आणवीत्या सवंगा. ।
 गोडंब्या, नारिकेलें, खजुर आणि खडीसकंरा, शुद्ध चानी.
 जीरें, शुंठी, मर्याचें, हळदि बहुतनी, हींगही, दारचीनी. ॥ ४८ ॥
 दाळिवें, सोनेकेळें, पनस, अननसें, जांबळें, मातुलिंगें,
 अंबे, लिंबें, सुरंगें, टरबुज, पपये, अजिरें, हें कलिंगें, ।
 जेणें, शीताफळेंही, खरबुज, खिरणी, मुदरें, नूत बोरें,
 सत्याळें, ऊंस, पुडे, कविठ, कमरलें, वाळकें सुक्ष्म, थोरें. ॥ ४९ ॥
 गोधूम, तांदुळ, तुरी, मुग, माप, शाली,
 तीळें, तुपें, गुळ, चणे, तिळ येत काळीं. ।
 पानें नवीं, दळदरें, रुचिरे विह्याचीं.
 आसेति दिव्य कुसुमें बहु केवढ्याचीं. ॥ ५० ॥
 सकल सपति यथापि आयती, । तदपि होति समस्ताहि आयती. ॥
 बहुकडे फिरती परिचारीका । बहुत भीति तथा अविचारिका. ॥ ५१ ॥
 दळण, कांडण, पेरण, चाळणें । वरचणें, निसणें आणि गाळणें, ॥
 कणिक, शुद्ध पिठी, सपिठें खा, । क्षणति त्या गहु आणिक ओल्या. ॥ ५२ ॥
 सहज मुंदरसुद, कुटुंबीनी । हळुच त्या मग येति नितंविनी. ॥
 चळवटें वळिती, जिव आदिती, । बहुत पातळ पापड त्यादिती. ॥ ५४ ॥

विविध त्या भग घालिति लोणचीं, । तिरकुटें नसती अति वाणिचीं. ॥
सहज लग्न निषे बहु तातडी । भ्रुणुनि होय पुढें अति तातडी. ॥ ५४ ॥

अपरिमित वटे हे वाळती कोडळ्याचे.

दिवस जवळ आले बोलती सोडळ्याचे. ।

दृढतर तिळचे हे, गोड अत्यंत लाडू,

प्रिय परम जसे हो सोयऱ्या मानि साडू. ॥ ५५ ॥

निवडुनि शिद्युपाला कारणे हा मुकासे.

अर्गणत भरती हे नित्य जेथें नकासे. ।

तदुपरि वरपक्षी रेहनी लोक खासे,

घडि घटि जनकाच्या जो विचारास हासे. ॥ ५६ ॥

अविनय तनयाचा देखिला स्पष्ट भारी.

नरपतिरमणी ते रौंचलीसे जिव्हारों. ।

मुलकमल तिवेचें स्वच्छ विच्छाय झाले.

तदुपरि अचिलपें आग मोडून आलें. ॥ ५७ ॥

न कळत हृदयेचा स्वांग गेहास गेली.

निजकनकपलर्गीं भामिनी ते निजेली. ।

वचन परिजनासी चंद्रवक्रा वदेना.

तनयवृत्त विचारा व्यक्त होऊच देना ॥ ५८ ॥

नरपतिदुहितेला माय येता दिसेना,

तदुपरि मग तीचें चित्त कोठें रसेना. ।

घडि घडि निजगेहा आत बाहेर येत,

अनिभिप जननीची वाट बाला पहाते ॥ ५९ ॥

त्वारित वृत्त घाई होतसे आपतीची.

क्षणहि मन न घाली सर्वथा माय तीची. ।

तदपि परिजनाला हेतु याचा पुतेना,

मुलज गृहगुणाची मायसीं जे रसेना. ॥ ६० ॥

सुचकुच सप्तयाची अन्यथा देखियेली,

मग परम शहाणी तव्य जाणोन गेली. ।

नरपतितनयेचा सर्व उत्साह आटे,

प्रलयनलधि किरा लोटला तीस वाटे. ॥ ६१ ॥

स्थगित मग मृगार्थी ते घटा येक राहे,

अति चकित दहाई शून्य दिग्भाग पाहे ।

विखर तिस पडे हा, कांदिई आठवेना.

हृदयकमलकोशीं दुःख हें उांठवेना. ॥ ६२ ॥

अनभिमत विचारें तें तिचें चेत लासे,

विरहदहन आंगां मागुतीं चेतलासे ।

अपरिमित तिवेला येति तेण उमासे.

घडिक म्हणाति जाऊ प्राणही हे अमासे. ॥ ६३ ॥

शक्तिपतितनया जे मन्मथाधीन शाली,

बहुत खवल तेव्हां मूच्छंता तीस आली ।

परम विकल बाला नावरी जे शरीरा,

धरणिवर पडे निश्चेतना ते अधारा. ॥ ६४ ॥

तदुपरि सखिया त्या सर्व धांवोनि येता.

नवकिसलयतर्फीं तीजला नीजवाती ।

घडि घडि करिते हे भीमकी घालफेडी,

अगणित ऋण किया मन्मथाचेच फेडी. ॥ ६५ ॥

अनुपद तिम कोणी विजणे जाणवाती.

कितियक मग तेथें चदनें आणवीती ।

कितियक नटिनीचीं ते दले कोमलेसी.

धरिति हृदयदेशीं सगते शैबलेसी. ॥ ६६ ॥

तिजजबळि सख्यांचा वैसला थोर पाळा.

कितियक रचिती त्या दिव्य कपूरमाळा ।

कितियक मणिवंधी बाधिता त्या मृणालें.

म्हणातिच 'शिष्टपाला, हो तुझे तोड काळे.' ॥ ६७ ॥

परम विकल तन्वी, हालवील्या न हाले.

सद्यपथ रखियांनीं बोलवील्या न बोले ।

सहज यदुपर्तीचें नाम जे घेत आहे,

उघडुन मग उंळे तीकडे मात्र पाहे. ॥ ६८ ॥

मुखरणि सखियांचीं सर्व समदं वारी.

बहुत जवळि केली भूपतीची कुमारी ।

हृदय मग कादी श्रीपतीचीच वार्ता,

न वदत तिजशीं हे चोळती तीस धूर्तां. ॥ ६९ ॥

चतुपतिपदवार्ता तन्मुखांतून येतां,

लगवग बहु क्षाली मूळ्छेयेलागिं जातां, ।

सकरुण रागयेसी भीमकी घास्य योले

सहज मृदु, जयाशां काज पीयूष तोळे ? ॥ ७० ॥

कळत कळत होशी आजि कां तू अजाणा ?

अष्टाणवारि कर्जा या नेणसी पचवाणा ? ।

अति कठिण, सये, हे चाप याचे जळेना !

त्वरित बहूत याची कां चित्ता पाजळेना ! ॥ ७१ ॥

व्यजनपवनयोमें होमसे हा उवारा;

अनिसा तपति किंवा सूर्य बेरुज वाग. ।

तुपति मज नारीसं सरं तल्पप्रगूने.

निपटच, सांगि, बोळेशाक केली प्रगूने. ॥ ७२ ॥

किति दिव करपयीं जाणव्य जीव घाड ?

निशिदिन मदनाला पोठपर्यंत उडू ? ।

हळहळ बहु क्षाली होय ससार वाग.

मजवारि पिरलां हे देगदुसारवाग. ॥ ७३ ॥

रतिपति मज पाठा का, सये, लागव्य, ने ?

यदुपुलित्कराचा हा रुवा लाग लगे ? ।

दिवस कठिण कर्जा भी परार्थीन गला.

गुर्गपुकरुणेना नाटळे हा जिण्हाळा. ॥ ७४ ॥

जिन बहु उरगे हा, मोष्टि कांदा रुणेना.

निजदिन मज आता सरंभा हे मुणेना. ।

परिर्पाटि चतू, वारं, चोळती सरं सारा.

यदुपति मज भेटे कं जिण्हाचा जिण्हास ? ॥ ७५ ॥

अरंदिन पटना हे मांडीनी या रितीने.

कठिण हृदय केन वा रुपेना निधीने ? ।

सहवारि जरी माता बेरुजा जीव जागा

निजकुटुंबातपां यधु निर्भय होज. ॥ ७६ ॥

कनक, रजत वेंचें नित्य रंढीच रंढी,
 पारि मन जननीचें पातकी हा विसंढी ।
 न पुसत परभारें चाल्दयी राजकार्यें,
 नरपतिपरिपाटी टाकिली या अनार्यें ॥ ७७ ॥
 परम अधम हवमी हा महा तोंडरोडी,
 नियतच वडिलान्या जी विचारस मोडी ।
 विस्त कळि जयानें घेतली आजि मोलें,
 अनुदिन बहुला, गे, वाप याच्याच बोलें ॥ ७८ ॥
 श्रुतिनिवह जयाला बोलती 'नेति नेति'
 निजहृदयनिकेती नित्य योगींद्र नेती, ।
 निशिदिन शितिकठा हा जयाचाच धदा,
 घाडि घाडि बहु त्याची हे परीं होय निंदा ॥ ७९ ॥
 निजहित समजेना, लित हा होय दोषें,
 तरुन कितिक गेले पातकी नामघोषें ।
 निजपदभजकांची रेलना होय जेथें,
 त्वरित बहुत धावे झारकानाथ तेथें ॥ ८० ॥
 सकरुण भगवंता, जासि तूं आज कोठें ?
 तुजविण पडलें हें जाण सकष्ट मोठें ।
 मजच वर न माने लग्न वांयां वधावें,
 झडकरि बहु माझ्या घांवण्या आजि धावें ॥ ८१ ॥
 विविधविषयतृष्णादुर्निवारप्रवाहों
 पडति जन, तयांला नाठवे आजि कांहीं ।
 निजगुणसमुदार्यें यांस बोद्धन काढीं,
 झडकरि अथवा ये नाम नौकेस घाडीं ॥ ८२ ॥
 सहज घडुन आलें ये विदेशीं रहाणें,
 'तुजविण उगवी हे कोण माझीं रहाणे ? ।
 त्वरित बहुत आतां येकदां भेटि द्यावी,
 उचलुन अथवा हे आपुली दासि न्यावी ॥ ८३ ॥
 स्मरण तुज, मुकुंदा, कां नव्हे आजि माझे ?
 तुजविण मज मात्ता देह हा होय ओसें ।

शङ्करि अथवा हा नेतिना जीव देवा ।

रवितनयलुलायारूढ देतेन केव्हा ? ॥ ८४ ॥

कृपादर्शी पाहें, मज कवण आहे यदुपती ?

मला या दुष्टाचीं तिरस्त्र वचनें नित्य सुपती ।

सुखें या प्राणेशीं नियतच पडो आजि विघडो,

भवविंदालेक्षणश्रवण परि हे येक न घडो. ॥ ८५ ॥

महादैत्यश्रेणी अनुदिन असख्यात वधिशी.

प्रसर्गी ये कैसें अतिशयित तादस्थ धरिशी ? ।

जया सिंहा मत्तद्विरदकरटस्फोटन घडे,

तयाला जन्मकापसददमनीं सकट पडे । ॥ ८६ ॥

गजेंद्रासाठीं तू शङ्करि कशीं याकिशि उठी ?

परामर्शां येशीं द्रुपदतनयेच्या घडिघडी ।

ध्रुवप्रल्हादादीं प्रियतम महा होति तुजला,

तयापेक्षा कैसें निपट धरिशी दूर मजला ? ॥ ८७ ॥

अनेका जन्माचा परिचय जयासीं बहु असे,

तया तूझें, कृष्णा, कठिण मन सर्वाहुन दिसे. ।

जगजीवा, किंवा दुरितचय माझा बहुतसा

अकारुण्य तूझ्या परिणत असा होय सद्दा. ॥ ८८ ॥

सुराराध्या देवां मजवरि उदासीन सरुला

कशीं जाली ? मी तों निपटच पडें आजि विकला. ।

सहाकारां माझा यदुपति पहा आजिच अडे,

कसा येकायेकीं मजवरि महापर्वत पडे । ॥ ८९ ॥

अवो वाळे, वाळे जडित तुज वाहेन ररवे.

तिहा लोकीं तूझें अतिशयित सामर्थ्य मिरवे. ।

मला तू ये वेळे त्वरित जरि पासेसि जननी,

मनोभावे तूझे अनिश यश गारेंन वदनीं. ॥ ९० ॥

यथाकाळीं, कालीं, करिनि भवदासाधन शंर,

महाकल्पोतीही उपकृति तुला हे न विसरें. ।

महेदो, कृष्णाचें त्वरित बहु आरुपण करा,

करीं, माते, आता शङ्करि मला येधुनि धर्य ॥ ९१ ॥

अनाथांचे नाथे, मुमुक्षुति, विमुखां होशि मजर्जा.

अवस्था भासी हे समजाचि; यदां काय तुजर्जा ! ।

प्रयत्नी ये होता बहुत मज तूता भवखा;

जगन्माते, कैसी न पवधिच अद्यापि नवया ? ॥ ९२ ॥

मला, माते, तूझा कवण महदन्त्याय घडला ?

तुला जेणें माजा विसर, गिरिजे, आजि पडला. ।

कयावा बंधूचा त्वरित यदनस्तभ यगले

तुसैं काहीं केल्या, जनानि, मन अद्यापि नुगले. ॥ ९३ ॥

अडे बंधुश्रेणी, सकल सचियां मोहन पडे,

धुडावे दुर्युक्त, प्रचळ, शिशुपाला ज्वर जडे, ।

प्रभावे हें तूझ्या, जनानि, जरि अद्यापिहि घडे,

महाविद्ये, वंघे, तरिच घडलें कार्य विघडे. ॥ ९४ ॥

वसति कथिनि, माते, नित्य मातक्यादीं,

पारि भजक तुला हा मत्त मानक चांदी. ।

अमृतमय कूपेची दृष्टि हे पावलीसे

तईहुन सुरवाडें सिद्धि फोंफावलीसे. ॥ ९५ ॥

त्वरित तू, त्वरिते, जरि पावशी, । तरिच दैवतशी मज भावशी. ॥

धिनविते तुळजापुरवासिनी, । अभयदाविनि, शंभुमुवासिनी. ॥ ९६ ॥

बचन आदक, कर्णविद्याचिके, । अतिनिगूडपराशरवृचिके. ॥

तुजच सांप्रत हे एक भागणें । मदभिलाप हरीप्रति सांगणें ॥ ९७ ॥

फिरसि लोक तिन्ही वरयक्षिणी, । परम सावध हो हरिखिणी. ॥

शडपिशी दमघोषमुता जर्था । पुरति सर्व मनोरथ हे तर्था. ॥ ९८ ॥

वदत वदत ऐसें साज होयास आली,

दिनकरकरलक्ष्मी सर्व संर्क्षीण शाली. ।

मुखकमल तयेचे भटान अत्यंत देखे,

शृणुनि कमलांचा बहु वाघव्य राखे. ॥ ९९ ॥

सहज दिनमणी हा अस्त होतांच, एकी

प्रियतमविरहाने कदली चक्रवाकी. ।

विधिविहितनियोगें वारुणा आदरीली,

शृणुनि चरम संध्या काय आरक्त शाली ? ॥ १०० ॥

मत्र निज नलगे, हे वैरिणीं रोज शाली,
 तगमग मुटलींसे, राति मध्यास आली; ।
 क्षणभरिं खणनींही कुण्ण दृष्टी पडेना,
 नयनसलिलयोगें चित्रींचा खांपडेना. ॥ १०९ ॥

अवसर समजेना, सारिका फार बोले,
 शुक्रवचनविलासें चिग अत्यंत खेले. ।

अष्टुणिहि न वचे हा चंद्र अस्ताचळशी,
 यदुपतिविरहानीं वैसर्षाली फळाशी. ॥ ११० ॥

चंद्र सोदर सये गरलाचा, । भाव काय समजे दुरळाचा ? ॥
 ये शशांक मदनास सहाया, । मी अशक्य परि यास सहाया. ॥ १११ ॥
 दुःख दारुण सये विषयाचें । नित्य नूतन चढे विष याचें. ॥
 लभ निश्चित असे परयाचें, । मी कशी परि अतःपर याचें ? ॥ ११२ ॥
 बंधु देहन म्हणे शिशुपाला; । कां कृपा तुज नयेच कृपाला ? ॥
 दानवत्तल, दयानिधि, ऐशीं । कीर्तनें हरि गमाविशि कैशीं ? ॥ ११३ ॥
 सांबळ्या, सगुण, नंदकुमारा । राजसा, त्वरित ये मुकुमारा. ॥
 मन्मथें झडपिलें मन मांस, । झाडणी करिल पाउल तूजें. ॥ ११४ ॥
 जन्म घेसि हरि चादयवंशीं, । देवही उतरती निजअंशीं. ॥
 अंगनेस मज येच करावें; । हें जगांत बहु नांय करावें. ॥ ११५ ॥
 पाव तूं त्वरित, नंदकिशोर, । राधिकायदनचद्रचक्रोर. ॥
 रातलें मन तुझे पदपद्मां, । नित्य घाट उपजे निजसर्गां. ॥ ११६ ॥
 नंदगोपतनया, अनयारे, । या कसा विसरसी विनया, रे ? ॥
 व्यापिलें मज, मनोहरवेगा, । देवकीमुकुतसारविशेषा. ॥ ११७ ॥
 अंतरीं मुख तुजें बहु दाटे, । हें मृया सकल वैभव बाटे. ॥
 एक वेळ मज सन्मुख यावें, । श्रीहरी, चरणदर्शन यावें, ॥ ११८ ॥
 गोपिकांशि, हरि, दर्शन देसी, । भावपूर्वक अपूर्व वदेसी. ॥
 घाणतीं घुरद्र ज्या कुळटा, रे, । पय हा, हरि, तुझा उलटा, रे. ॥ ११९ ॥
 द्वारकानगरनीरजनेजा, । काय होति मजहून पवित्रा ? ॥
 मुदरातरि, हरी, अथवा, रे । हा विवेक अवपाच निवारे. ॥ १२० ॥
 श्यामसुंदर सखा वनमाळी । आणीं सत्वर, सये, गुणशाली. ॥
 चाळिता सकल विश्वविजाया । आठवे पुरुष पंचविजाया. ॥ १२१ ॥

रुक्मिणीहरण.

होय जे प्रकट गोवळवंशी, । वाजवी मदनमोहन बशी, ॥ १२२ ॥
 वागवी निज सिंदोरिस अंसी, । ब्रह्म तें, सरिस, सनातन वंसी, ॥ १२३ ॥
 नीलनाराजदलद्युति भासे, । देवदे चरण नित्य उभासे, ॥
 आणि त्यास, सखि, लागुन पायां, । जाय हें वय अमोलिक पायां, ॥ १२३ ॥
 हा मनोगज अनापर मातें; । नादरे मज, चराचरमाते, ॥
 सिंहाहिनि, शिवे, जगदंबे, । रक्षि तू, मणतभक्तकदंबे, ॥ १२४ ॥
 हे गति आली अति अधकारा, । तू रक्षि येथें मज, अंधकारि, ॥
 वृषध्वजा, विश्वपते, पुरारे, । केल्य नसे मन्मथ तां पुरा, रे, ॥ १२५ ॥
 वाक्यें इच्या दुःखित फार झाली; । सखी तिशीं स्पष्ट वदों निघाली, ॥
 फरदये ते उठवी तयेल्य, । जीणें असे उत्कट शोक केल्य, ॥ १२६ ॥
 "मी काम नेणें, सरिस, मन्मथार्ते ! । आमीकृतां या श्रमणी कथांतें, ॥
 हे वेदना काय तुलाच व्हावी, । लोकप्रया मन्मथ आगि लावी, ॥ १२७ ॥
 पतिव्रता गौतमधर्मपत्नी । ते वंचवीली परम प्रयत्नी; ॥
 ज्याच्या प्रसादें द्विजराज रोगी, । ज्याच्या भयें होय कुमार जोगी, ॥ १२८ ॥
 हें पेतलेंसे व्रत सौनिकाचें, । नसे जयाला भय सौकिकाचें, ॥
 जो वायकांचा अति घात केला, । त्याचा तसा प्रत्यय यास आला, ॥ १२९ ॥
 निदान तू जे सफला मुलाची, । ते वल्लरी होशि महाविलाची; ॥
 अशी निरद्योग कर्मा बघेली ? । पडेसि बजेविण तूं भसेली ? ॥ १३० ॥
 लज्जा तुशी हे परतीं सरेना, । पचेथु तो हा तुज वाघरेना, ॥
 इथे तुला कृष्णभुजग, वाई, । उपाय येथें करित्तेल वाई ? ॥ १३१ ॥
 क्षणेक आतां तकवा धरवा, । स्वपत्रिकालेख तया करावा, ॥
 मर्दाय शिष्टापन तूज तैसें, । नयापुढें नर्तन होय जैसें, ॥ १३२ ॥

हें आणके वचन धुंरडिननाथपुत्री.

ते काय होय विदुषी मग दीर्घवशी ? ।

जे आणवी त्वरित रत्नजडीत दीती;

ते लेखणी, पत्रिच फागद येथ हातीं, ॥ १३३ ॥

बाला, भीमकृतावंभौमदुहिता, जे गाजिली सोदरें,

पूर्वी पूर्वेक पत्रलेखरचना केली तिणे आदरें, ।

स्वामोदतनिवेदनोक्तिपट्टी, भन्यन ज्यापिली

भीठुष्माननार्थ हे निजमरती किंवा असें योजिली, ॥ १३४ ॥

कथा हे कृष्णाची सकल जगदानंदजननी.

मनोभावें ह्मणें धवण करिजे नित्य मुजनीं ।

प्रसंगां थोतवांचे सकलहि महादोष हस्ती;

यदूतंसप्रेमें विषयरसगोडी विसरतीं ॥ १३५ ॥

इति श्रीमद्भगवद्भक्तपदानुरक्तकविसामराजविरचिते रुक्मिणीहरणकाव्ये
पत्रिकालेखो नाम तृतीयः सर्गः ॥

ते भीमकी सर्व उपाय जाणे; । वेदग्न्य तीचें तिस एक वाणे; ॥

सुदेव नामा द्विज सोमयाजी । स्वकीय दौत्यार्थ मनांत योजीं ॥ १ ॥

जो वेदवेदांगतदर्थवेत्ता, । लक्षांमधें जो द्विज येक वक्ता, ॥

कथा, पुराणें, इतिहास जाणें, । तो काय हे लौकिकरीति नेणें ? ॥ २ ॥

अत्यंत आरुधक केशवाचा, । नामें करी नित्य पवित्र वाचा; ॥

बोलोन जो गोड बहूत भाहे, । असत्य ज्याला सपनीं न साहे; ॥ ३ ॥

तो आणवीला अति गुप्त वाटे, । तयापिही साध्यस ईस वाटे. ॥

इष्ट इष्ट ताजसमीप आला, । तेणें नमस्कार तयास केला. ॥ ४ ॥

बसावया आसन देववाले, । सखी करूं अर्चन त्यास केले, ॥

मन्त्राक्षता हा द्विज तीस देतां । म्हणे, “वर स्वेच्छित पाव आतां.” ॥ ५ ॥

अशांत आली तिजला त्रपा हे । सखीकडे किंचितमात्र पाहे. ॥

ते भाव तीचा समजोन गेलीं. । त्यासीं सखी वाक्य वदों निघालीं. ॥ ६ ॥

विषयविषयधरिं हे इतिलीं आजि भारी.

कवण पुरुष येथें निश्चयें यास भारी ? ।

हाडकरि बहु आणी गावडी द्वारकेचा,

लखित बहुत राखें प्राण ये दारिकेचा. ॥ ७ ॥

मुद्रामुद्रित पत्रिका कवनि ते विप्रापुढें ठेविली.

तेणें ते उचखून भीमकमुता सव्यें असे घेतली. ।

येकाकी अवधी तजून मुकती जो द्वारके चालिल्या,

जेणें श्रीपतिपादपंकजयुगीं आत्मा असे वाहिला. ॥ ८ ॥

ते बोलवीत कितियेक तयास आली;

तेवेंच ते सहचरी मग राहिली. ।

बाला विरग्ण वितक्यातच फार भागे,

कृष्णास ते हृद्यच तोंडनियोप सागे. ॥ ९ ॥

- “सर्वोत्तमा, उत्तम पाय तूहे । देखोन हे नेत्र निवोत माझे. ॥
 पाहें तुसी वाट, अनाथनाथा । सनाथ कै हा परि होय माया ? ॥ १० ॥
 न सापडे रूपटसा असा हा, । केले जरी ता अवतार दादा. ॥
 ते कोण तूला नवरी बरीना, । मनामधे पाय तुझे धरीना ? ॥ ११ ॥
 महाभुजा, राजकुलावतसा, । मनोरमा, मानसरजहसा, ॥
 चातुरं तूहें कवणात आहे ? । या धीरनीया निवडोन पाहें. ॥ १२ ॥
 सर्वत्र उद्यावच भेद आहे । बरे विचारून मनात पाहें. ॥
 दिसेत हे पाडुर तक्रुदुग्धे । जाणोन घ्यावीं परि हें विदग्धे. ॥ १३ ॥
 मी तों नसें, रे, तुज पारखीसी । पदोपदी का मज पारखीसी ? ॥
 मी जाणत केवळ जो हरीसा । तो आजि होसी मज जोहरीसा. ॥ १४ ॥
 माझा जळो हा जिव बीसयाडू ! । तू तें जगन्नाथ महाकृपाडू. ॥
 वाटे तुहें चित्त सहस्र ठायीं । हा चालला प्राण तुजेच पायीं. ॥ १५ ॥
 तूही कृपा पातळ फार झाली, । तेणें दशा हे मज आजि आली, ॥
 गळेत नेत्रातुनि वारिधारा । तू पाय शोकाग्नवकर्णधारा. ॥ १६ ॥
 स्थळ्यातरीं देहल तात जेव्हा, । हा प्राण मी ठेविन काय तेव्हां ? ॥
 पडोन माझी तुज आजि हिंसा, । या सोदयचा जिव होय हिंसा. ॥ १७ ॥
 तथापि मी हे विनती करितें, । तज्ज नये ये निज किंकरितें. ॥
 जाईल हा केवळ जीव माझा, । जगामधें लौकिक होय तूसा. ॥ १८ ॥
 मी काय नेणें तुज मानसीही ? । नसे तुसा हा अभिमान सिहीं. ॥
 हा देह माझा, हरि, भागलाहे. । गोमासु कैसा हरिभाग लाहे ? ॥ १९ ॥
 प्रसन्न, देवा, भुजचंद्र तूसा । ध्यातो सदा चित्तचकोर माझा. ॥
 मी चातकी, तू पन नीळ, कृष्णा, । तथापि, पाहें, नवजाय तृष्णा. ॥ २० ॥
 तूसे पदीं नित्य अनग नाचे, । तू भूलवीनी जन अगनाचे, ॥
 त्या गोपिकाही असतो सदया, । तू पावची ज्या असतांस, देवा. ॥ २१ ॥
 मी नदिनी राजस भीमकाची । होईन दासी परिंची पुत्राची, ॥
 पावेन तूच्या चरणारविंदा । मलाद ऐसा करिजे मुकुंदा. ॥ २२ ॥
 हा जीव माझा तुजव्य न लपे, । करीन याची तरि आजि लाहे. ॥
 भ्रमभ्रमन्त्रं आदृति इद्रियाची, । देखेन हें निश्चित जाण या शी. ॥ २३ ॥

तं आजि माझी करिणी उपेक्षा, । भी जीवनाची न धरिं अपेक्षा. ॥
 जसा तसा केवळ काळ कटीं; । प्रधान मत्प्राण कथित कंठीं. ॥ २४ ॥
 असें नसे प्रायस पुण्य कांहीं, । जेणें तुझें मी पदयुग्म पाहीं. ॥
 आतां कृपा केवळ तां करवी, । स्वकीय दासी स्वकर्ण धरवी. ॥ २५ ॥
 पासां पडें केवळ भी कुरंगी, । ये पंजरीं, रे, अडकें विरंगी, ॥
 पंजीं पडे दुर्बळ गाय जैशी, । पदोपदीं म्याकुळ होव तैशी. ॥ २६ ॥
 तूं सोडवीं जीविविहंग माझा, । होईल येणें पुरुषार्थ नृसा. ॥
 त्यजाममुत्तमफळमात्र चारा, । तूझे पदीं केवळ यास धारा. ॥ २७ ॥
 जैसें तुला मी नवरी न मानें, । करूं नको ज्येष्ठ कदापि मानें. ॥
 मी धाकटी होइन धाकटीची । दासी करीं, रे, मज शैवरींची. ॥ २८ ॥
 करीन हे केवळ पादसेवा; । परामर्ष हा न करीन हेवा; ॥
 सेवीन पादोदक नित्य तूझें; । टाकान, देवा, अभिमानचोर्षें; ॥ २९ ॥
 ल्यवीन तूझा पदरेणु भाळीं; । उच्छिष्ट सेवीन यथोक्त फाळीं; ॥
 त्वत्यादनिर्मल्य धरीन माथां ; । गाईन, देवा, भवदाय गाथा. ॥ ३० ॥
 मार्गीं तुझे लोचनयुग्म लाये, । त्वर्धितनीं भानस नित्य भाये, ॥
 झाली असे हे वचनीय सीमा; । तूं सर्व जाणेशि, गुणाभिगमा. ॥ ३१ ॥
 माझे मनीं जाण विकल्प नाही, । करूं नको आणिक कल्पनाही. ॥
 धरूं नये संशय यावयाचा, । पुढें नये, रे, रस या वयाचा. ॥ ३२ ॥
 अनर्कसंपर्क कदापि, पाहे, । शुचिव्रता हे नलिनी न साहे; ॥
 वसेत नाना विपिनांत यक्षीं, । अनादरीना सहकार मझीं. ॥ ३३ ॥
 हा प्राणनाथास निरोप सांगें. । विमा, तुला आणिक येक मागें. ॥
 हे गोष्टि कोणास कळों न याची, । गुरुपदेचाहुनि गूढ म्यावी. ॥ ३४ ॥
 म्यां वांचणें हें त्वदधीन झालें, । हाता तुझ्या हें यश येर आलें. ॥
 धर्मांमधे उत्कट धर्म, पाहे, । परोपकारासम कोण आहे ? ॥ ३५ ॥
 द्विजा नको पन्नर विलंब लावूं, । कदापि तूं रिक्त नफोच येऊं. ॥
 जाणेश तूं तेथिल सर्व दीक्षा, । करून चोळें समयप्रतीक्षा. ॥ ३६ ॥
 जो द्वारकेची करि पातशाही । बरील तो काय जशातशाही ? ॥
 त्याचे मनीं हा मज ठाव व्हावा, । प्रसंग ऐसा बरवा पहावा. ॥ ३७ ॥
 कार्यातीर्थ सक्त असेल जेव्हां । करूं नको गोष्टि मदीय तेव्हां. ॥
 होईल आकस्मिक हे अवशा, । उपाय खुटे अवचाच विज्ञा. ॥ ३८ ॥

मार्गी चुकावून समस्त मेढें । तूं द्वाखापत्तन पाव नेढें. ॥
 ज्याचे पर्दा हा दृढ भाव माझा, । तो सर्व निर्वाह करील तूझा. ॥ ३९ ॥
 अपार सत्कारसमुद्र पाहीं; । तरावया यास उपाय नाहीं. ॥ ।
 तें द्वारेकेचें घननीळ तारू । येवोनि वेधें, मज शीघ्र तारू. ॥ ४० ॥

माझा असं परम दारुण ज्येष्ठ बंधू ;
 चंचेश्वरा अभिलषी अविवेकसिंधू. ।
 धाकेंत हे नव, पुरातन कारभारी;
 याचे मतीस बहु होय विकार भारी. ॥ ४१ ॥

तू मायबाप, कुळगोत समस्त माझे;
 मी धाकटें निपट वाळक जात्रि तूझे. ।
 तू येकदा परमजीवनदान देई,
 तो दयार्जितनय घेउन शीघ्र येई” ॥ ४२ ॥

नेद्रेदुहिता असं हळुहळू जन्ही बोलते,
 प्रभातसमयप्रभा तंदपि दुष्ट डोकाविते. ।
 चरित्र समजोनि हें स्तिमित राहिली भीमकी.
 द्विजास म्हणते, “ द्विजा, परम शीघ्र तू जाय, ” कीं. ॥ ४३ ॥

विहगमजुळें महाविटपिकोटरीं वाहती,
 सुभीतल हळूहळू सुगभिवातही वाहती. ।
 विदर्भभवनीं उठे विविधवाचसधोप तो,
 अनेकनुतिपाठकस्तुतिभरेंच जो पोपतो. ॥ ४४ ॥

चलकलति कपोती; पूर्वं दिग्भाग हासे,
 हळुहळु मग तेंचें चंद्र नि.श्रीक भासे; ।
 तशिच उडुगणाला तूटि येऊ निघाली,
 तदुपरि तनुता हे दीपशोभेस आली. ॥ ४५ ॥

गळबल बहु जाली दासकाचां पहाडे,
 म्हणवुनि परते हे, मायचा धाक वाटे. ।
 सकल निजसख्याही लागती जों उठायी,
 सडकरि तय आली भीमकी पूर्वठायी. ॥ ४६ ॥

चिरतर व्यवसायें भागली पार याळा.
 धणभरि तिस लागे जाणतीमाजि डोळा. ।
 तदुपरि गरुडीं हे कृष्ण आरूढ देखे,
 यदुतिलक जिचे हा गुतला पूर्ण भाके. ॥ ४७ ॥

अति दग्निर विक्रासे कांस पीतांबरान्नां,
 प्रकट परम झाली गूर्ति त्या श्रीधरानी. ।
 निरुपम उमटे हे कुंडलांना झळाळां,
 मणिमयमुगुटानी रीति फांके निराळीं. ॥ ४८ ॥
 अभिनव वनमाळा फंटदेशी विलासे,
 गुराकमल इन्हे जो देखतां देव हांटे. ।
 यदुपति अचतारी, जो गदाचक्रभापी,
 सत्कार इजसाटीं भाविलासे मुघारि. ॥ ४९ ॥
 हलुच जय पलगां छुण्य येवोनि येते,
 मुकुळित तंघ होती हे इन्हे नेत्र ठेसे. ।
 क्षणभरि निजअंकी भीमकी वैतर्वाली,
 मुखकर्मांठि तियेच्या स्वीय ताबूल पाली. ॥ ५० ॥
 तदुपरि रव वाळा आयके सारिकेचा,
 यदुपति मग तेणें हारये द्वारकेचा. ।
 पडवडुन उठे ते भीमकी नित्गुंगरी;
 मुराकमलमुगंधें लाजवी कस्तुरीनी. ॥ ५१ ॥
 तदुपरि निजशय्या चांचपों जो निपाली,
 हरिचरणवियोगें घाबरी पार शाली. ।
 उठवुन सखियांतें दीप लावोन पाहे,
 नलगत निधि हातीं, ते यथावस्थ राहे. ॥ ५२ ॥
 पक्षद्वारें विप्र बाहेर आला, । धेमाशंखी त्याजला फाक गेला; ॥
 जैसा देखे पूर्णभुद्रयाला । तैसा त्याला पूर्ण आनंद झाला. ॥ ५३ ॥
 सवत्स त्या सन्मुख गाय आली; । मुषासिनीची मग भोट झाली; ॥
 देखोन सालंकृत कन्यकेला, । मुहूर्त तेणें अति धन्य केला; ॥ ५४ ॥
 अनुपद मग तेथें पातली होमवेळां,
 म्हणवुन मग तेणें घाबरा विप्र जाला; ।
 अविदित निजगेहा ये महातांतडीनें;
 विधि विहित तयाचा होय येके घडाने. ॥ ५५ ॥
 उदयगिरिचिरीं हे भानुविच प्रकाशे,
 रजनजमित जेणें कोकशोकाग्रि नासे. ।
 मुकुळित कमलाचा भार उव्हास पावे,
 मधुकरपटलीला बंधनिर्मुक्ति पावे. ॥ ५६ ॥

द्विज सविनय बंदी सूर्यनारायणाला,
क्षणभरि मग टेवी वेदपायणाला ।

वचन गृहपतीर्षी व्यक्त बोले तपस्वी,

“ मज गुह्यतर काशीं तां करावें यशस्वी ॥ ५७ ॥

सकळहि निजपोष्यें रक्षिं तू आभयाशा;

तुजविण मज नाहीं आणसी आभयाशा ।

सदय उभयकार्छीं हव्य घे नित्य होमां.

यदुतिलक पहाया चालिल्लोंसैं, अहो, मी.” ॥ ५८ ॥

प्रवासविधि आदरें त्वरित फार केला असे,

निदेश नृपनदिनीविहित मानसीं हा वसे ।

फमडलु फरीं धरीं, स्मरणमालिका आदरी,

परींहुन निघे महामुदित होय जो अतरिं. ॥ ५९ ॥

अतिसभय उलक्षीं हा पुरद्वार जेव्हा,

घरिंहुन सुदशोत्तें बाटलें त्यास तेव्हां ।

यदुपतिपुरमार्गां रोषितीं राजसेना,

तदपि हरिकृपेनें बास कोणी पुसेना. ॥ ६० ॥

तदुपरि मग त्याची अगना होय जागी.

“ त्वरित उठ ” म्हणे हे कन्यकेला वजागी. ।

षड्विडि यदलें जे बहूभासी चिरिदी,

म्हणयुन बहुधा हे होय ऐसी करटी. ॥ ६१ ॥

न पुसत गृहिणीला म्हाऱके विप्र गेला,

म्हणवुन हजला हा थोर सताप आला. ।

त्वरित बहुत गेली लासि धावोन तेथें,

नरपतितनया हे बैसली भ्रात जेथें. ॥ ६२ ॥

बहुत भुलरळे हे फार बोलों निघाली,

तदपि नृपमुतेनें आदरें बैसवोली. ।

हलुच तिस सुणेनें हे निवारित जाहे,

पदपि परम अज्ञा बोलता ते न राहे. ॥ ६३ ॥

“अलगट रहु होशी दाल, हें काय केलें ?

लटिकपण कसें वा सोदरा आणियेलें ? ।

न पुसत पति माशा धाडिला हा विदेशा,

झडकारि नुसिया वा आगि लागो निदेशा ! ॥ ६४ ॥

पडिपांड अज्ञानाला मागती जे अपत्ये,
 उगिच मज दिलीं हे व्यंग कां गार्हपत्ये ।
 हलुहलु सरती या गर्वही द्रुममुर्ती;
 धूम्रियारंदत, वार्द, चालती काय इष्टी ! ॥ ६५ ॥
 निपट अपुरती हे बुद्धि या वडभाची,
 उगिच विजवटी हे आणिली काल भाची ।
 क्षणभरि मज हष्टी नावडे ज्येष्ठ धाडी,
 अष्टाणिवरि इला हा सामुन्यांही न धाडी ॥ ६६ ॥
 सकलाह कारजेते जीव देऊनि वाणी,
 परि विरळ मिळाली सून मोठी निवाणी ।
 तिजहुन नवसांची नाति शाली तिवाटी,
 अनिश सहचरींसीं खेळतां धान्य वाटी ॥ ६७ ॥
 अवगुण नणंदेच्या चोरट्या पोरट्यांचे
 धडिधडि किति सोरु ? सांग या कारट्यांचे ।
 मज तार सपनांही हा दिसेना अधेला,
 अष्टाणि तरि न लागे आगि यांच्या धुपेला ॥ ६८ ॥
 अति मधुर न साहे कोरका कोरण्याला;
 अष्टाणिवरि समस्तें नित्य धाकें कण्यांला ।
 खचिर बहुत लागे भाकरी नाचण्यांची,
 जिजवारि मज भाजी आवडेना चण्यांची ॥ ६९ ॥
 हलुहलु जरि सारु होय अत्यंत वृद्धा,
 तदपि बहु भुकेनें होतसे नित्य क्रुद्धा ।
 निरुपम धरिंचा हा जांच कोणास सांगो !
 धडिधडि उसनें मी धान्य कोणास मागो ? ॥ ७० ॥
 परम विरस वाक्ये बोलते जो असाळी,
 तंव नसपतिपथी येतसे तेच काळी ; ।
 लगवग उठतां हे राजकन्येस जाली,
 परि बहु अविदग्धा बोलतां ते न भ्याली ॥ ७१ ॥
 हलुच तिस म्हणे हे, “ गागसी कां, गव्हारे ?
 गृहविषयक किता सर्व वेथून वारे ।

जडित वलय तीर्णे हातिते काढियेले,
 द्विजपतिगृहिणीला गुप्तसें अपियेले. ॥ ७२ ॥
 रुचिरतर तयेच्या वस्तु येताच हाता,
 हळुच 'पति नये का' ते म्हणे व्यक्त आता. ।
 परम परिजनांची दाटि होऊ निधाली,
 म्हणुन निजगृहाते ते चुकावून गेली. ॥ ७३ ॥
 निशि दिवस जवानें तेविजे कृष्णवर्त्मा,
 द्विजतिलक न लागे तो कसा कृष्णवर्त्मा ? ।
 अपरिमित पवाडे देवकीनदनाचे
 विनिध, रुचिर, गाता, थोर आनद, नाचे. ॥ ७४ ॥
 अनिश यदुपतीचा हा महाउद लागे,
 म्हणुनि आतपथा चालता तो न भागे, ।
 अति कठिण अम्हाया चोखटा होति वाटा,
 हरिगुणकथनाचा फूटला ज्वास फाटा. ॥ ७५ ॥
 सहज कांठण आहे काळ जो हा उन्हाळा,
 प्रकट परम तेथ होय माष्यान्ह वेळा. ।
 तदपि हरिऋषेची सावली दास आली,
 सहज निजमुखाची थोर त्रिशाति झाली. ॥ ७६ ॥
 त्रिविध मग तनाला पाठिन्ने येति वारे,
 त्रिविर्बाह परि जीर्ही नूर सताप वारे. ।
 अर्गाणत सुद्धताचे साठवी नित्य साठे,
 अति तिरपट तया का मोडती द्रव वाटे ? ॥ ७७ ॥
 द्विजवर निजमार्गी नित्य येकात सेवा,
 सहज हरिऋषेच्या जो सिद्धोगीस जेरी. ।
 यदुपतिभजनाची लागली थोर गोडी,
 हळुहळु विषयाची रासना यास सोडी. ॥ ७८ ॥
 तदुपरि उपदेशी आपल्या या मनाला,
 क्षणभरि परि नेदी ठाय ज रागनाला, ।
 सदनजनितचिंता सर्वदा जे न साहे,
 यदुकुलमणि जेथें नित्य देवीनि राहे. ॥ ७९ ॥

परम निलज निधा कां पडे दे कुटुंबी,
 तुजवीर विषयांची हे पडे निल हांची ।
 यदुपति तुजला हा ज्या परांनून कादी,
 सदरहृदय तो हा हातिनें काय सोडी ? ॥ ८० ॥
 लग्नग करिणी हे, व्यर्थ हांचे भरेसी;
 क्षणभरि परि मातें तूं मला नावरेसी, ।
 छुड्युड करिणी तूं जा पुढें, ते पुसेना,
 तदपि तुज विगादावेग कांहीं असेना ॥ ८१ ॥
 पुसत पुसत आर्य या शरीर जरा हे,
 परि हरिभजनाची वासना यांत राहे ।
 विषयवदिसालोभें गुतरी मोहजाळी;
 कृपण विषय आता सोडवी अंतःकाळी ? ॥ ८२ ॥
 चलन बलन राहे, बोल भायां न साहे;
 जवाळि कधि न बोहे, नित्य सन्मोष पाहे; ।
 अछणि तरि, मना, तूं सांडि वेची करावी,
 झडकरि उगळी हे शांतिकांता करावी ॥ ८३ ॥
 अनुभविति शरीरीं यातना या उदहा,
 तदपि अछणि तूसा होत नाहीं उगंडा ।
 घडिघडि युवतीच्या गुंतरीं स्नेहपार्षी;
 विषयविरति नाहीं सर्वथा तूजपार्षी ॥ ८४ ॥
 निशिदिनि परनिदा स्वाद घेतां न राहे,
 क्षणभरि हरिनामस्पर्श जीला न साहे, ।
 अतिमधुर रसें हे सर्वदा तूत केली,
 तदपि मज रसज्ञ काय उर्तार्ण जाली ? ॥ ८५ ॥
 अनिज परकलत्रालोकनाभ्यास ज्वाला,
 हरिचरणदिदृक्षा काय हे होय त्याला ? ।
 म्हणुन घडिघडी हें लोचने आंघरावीं,
 हरिचरणचरित्रें अंतरीं हीं स्मरावीं ॥ ८६ ॥
 क्षण परिचय झाल्या जन्मजन्मीं मुटेना,
 परम विषम काळीं सोयरा जो विटेना, ।

निधि निग्वधि पुण्ये लाधरी जो कुमाचा,
विस्तरसि पारि कैसा कद तो चिल्लुपाचा ? ॥ ८७ ॥

अनिश विधिनिपेधों काळ वेचोनि गेला,
धणभरि हरि नाही ध्यानयोगास आला ।

गृहसुतधनदारा गहती सर्ग वेधें,
हरिणिण तुज, मूढा, सोडवी रोग तेथें ? ॥ ८८ ॥

मजलि जवळि आली, हे अहभावओक्षे
सडसरि त्वजि आता. कोण अशान तूक्षे ! ।

*कुहकु अवघा हा सोटि ससारधदा,
आभरि अजसाशें चिति जानदरुदा. ॥ ८९ ॥

अशुणि तुज मना हे काय रतय आहे ?
हरिचरणसरोर्जा लीन होवोनि राहें. ।

स्मरण करिं हरिने, व्यथे आयुष्य वेचे;
मरण जवळि आलें, काळ कोणास भेचे ? ॥ ९० ॥

दडतर भगवतों पूर्ण सद्भाव ज्याचा,
सहज मग तुटे हा यासनाथ त्याचा. ।

करुनि विषयसेवा यासना वा मुराली.
विभ्रुनरति त्याला दूर नाही मुराली. ॥ ९१ ॥

हरिपदिहूनि वही चित्त ज्याचे निघेना,
धणभरि विषयाचा वास नाराज घेना. ।

गुणगणन हरिने निल जेणें जपारें,
भक्तलिलनिधीना पार तो येऊ पावें. ॥ ९२ ॥

अगणित पिरसां तु, पामरा, हीन योनी.
अपर गांत दिघेना, तुज जन्मा नयोनी. ।

नित्रगुरुचरणाब्जों सरंदा चित्त देई,
हरिभक्तकुटुंबी हे जन्म मागोन घेई. ॥ ९३ ॥

परंत धरति आतां मात्र नू नित्यरुपी.
न कळत पदरी ये स्वयं भोहाधरूपा. ।

कळस जरी तुझे ये कल्पनेचा दळसा,
स्मित गुरुनेचा शेहत्या आडळावा. ॥ ९४ ॥

त्वत्रुनि विषयधंदा सदृरुन्या निवेगं.
 सगुगभजनमागी लाग तत्संगयोगं ।
 जंय जंय तुजमध्यं चित्स्वरूप प्रदाने,
 तय तंय अयधं हं गाढ मोहांध नाते. ॥ ९५ ॥
 विषयविषममागी चालतां हेन होती,
 पदर धरुनि ओढी हे जगन्मुक्तिदूती. ।
 हरिधरणसरोर्जा क्षेत्रसन्यास ध्यावा,
 तरिच मग न व्हायी हे परारुनि जीवा. ॥ ९६ ॥
 निरुपम ममतेची लागली दाट साडी,
 त्वरित बहुत आतां पाय येथून काढी. ।
 यदुपतिपदवी हे येकल्या तों न चाले;
 सहजच तुज साई आडवे शत्रु आले. ॥ ९७ ॥
 अष्टाणि तरि विवेकें तूं विचारुनि पाई
 गुरुविण तुजला हा सर्वथा मार्ग नाही. ।
 सहज तुज यशोदापुत्र हा सांपडाय
 कृष्ण अपरजन्मी योग ऐसा घडावा ? ॥ ९८ ॥
 क्षणभरि परि याचे पाय आतां न सोडी,
 त्वरित गुरुपणाची लावि यार्सीच गोडी. ।
 बहुतच तुज जें फीं चाटती, रे, अशक्यें;
 सहज समजती तें तत्वमस्यादिवाक्यें. ॥ ९९ ॥
 गोकुळीं प्रकटली घुति सांखळी,
 गोधने हुमतळीं सहसा बळी; ।
 जे सनातन जगत्रय सावली;
 तत्पदीं हृदयवृत्ति विसांखली. ॥ १०० ॥
 द्वारकापतिपदांजुजमागी
 लागलें मन, विटे अपवर्गी. ।
 वासुदेव मज कौस्तुभभारी
 आठवे नलिननाभ मुरापी. ॥ १०१ ॥
 जो श्रुतीसही अयोनिज वाचे
 तो सदैव तुज यो निजवाचे. ।

९ ७ ५९णपद्म जयाचें

जाण धाम विपयोर्मिजयाच. ॥ १०२ ॥

जो पराखर जगोचर वेदा,

नातुडेच हरि जो मतभेदा, ॥

गोपवेप मुरलीधर व्यावा,

तोच त्या मुलि अहर्निश गावा. ॥ १०३ ॥

जो नसोनही असे परि साचा,

जाण जो परिछही परिसाचा. ।

नाथनाथक जया कर जोडी,

मानसा, करि तयाचिच जोडी. ॥ १०४ ॥

कृष्णमूर्ति हृदयीं जडलीसे, । तत्पदा दृढ मिठी पडलीसे, ॥

विश्व हें सक्ळ तन्मय जालें, । द्वैतभान अवघेंच उडाल. ॥ १०५ ॥

माय, राप, कुळगोत, विसाया, । सोयरा, सजण हाच असावा. ॥

अतरग तुज याहुन नाही, । हें मना हित निचारुन पाहीं. ॥ १०६ ॥

कृष्ण, केचय, जनार्दन, नामें । धेत जाय करिता निज कामें. ॥

वासुदेव, धननीळ पुकाचा । सापडे, निधि अनादिसुखाचा. ॥ १०७ ॥

हा भयाग्धि मजला न उल्ये, । धुडिता विषय मानस ल्ये. ॥

सावळा, सगुण, जो अचतायी, । कर्णभार उतरीळ उतारि. ॥ १०८ ॥

सोयरी सक्ळ, सादर, मित्रें, । व्यर्थ जाण अनुसूल कलत्रें, ॥

विना हें नलगतां भगवतीं । सोडवी कदण येउन अतीं! ॥ १०९ ॥

ज्ञानराज मजला गुह भेटे, । शोकसागर समग्राह आटे. ॥

नित्य दोहट पडे ममतेला । ठाव होय चढता समतेला. ॥ ११० ॥

हा भर मज भरव्यर आला, । ज्ञानराज मज वैद्य मिळाला. ॥

मी उदास विषयावरि जालों, । सद्गुरू, शरण तूजच आला ॥ १११ ॥

ध्यापिलें मज मनोभययोगें, । जाचला विषयसचययोगें. ॥

पादुकाभजनभेयज रावें, । सद्गुरू, यम अमोलिक ध्यावें. ॥ ११२ ॥

ओष येति तुतिषा स्तपनाचे, । भारती यहुत दास्तन नाचे. ॥

भेग जाय भुरडोन मनाचा, । नित्य उत्सव तुझ्या नमनाचा. ॥ ११३ ॥

नातलीं धनमदें, जगदीश्या, । नाठरोति मज, गोपतिवेषा. ॥

वेदवेपचरिता, भगवती । येई मी शरण तूज, अर्नता. ॥ ११४ ॥

पुत्रभिन्नपशुवांधवमोहे । नित्य संसृत्तिसुखांतचि पोहे ॥
 नाटये चरणपकज तूझे, । सोडवी कवण बधन माझे ? ॥ ११५ ॥
 शौवर्लीच मदनानल आहे, । रक्षिता कवण आणिक आहे ? ॥
 मत्तरं हुरपळे मन माझे, । यास जीवन पदोदक तूझे. ॥ ११६ ॥
 मोहमेंद भुरळें मज घाली, । वृत्ति हे तुज पराङ्मुख शाली. ॥
 धातला दृढ गुणत्रयफांसा, । लाविशी हरि किर्ती मज ज्ञांसा ? ॥ ११७ ॥
 कृष्णजां, परमदान दयाळा, । पावना, पतितपावनशीला, ॥
 सोयन्या, मुसखया, रण सोडां. । येक वेळ मज येथुनि सोडां. ॥ ११८ ॥
 आयेके द्विज अजामिळ नावें, । ज्याजला पतितराज म्हणावें, ॥
 उदरे निधि अनाचरणाचा, । हा प्रताप तुझिया चरणांचा. ॥ ११९ ॥
 रूप हें सहज सुंदर तूझें । नोळखे हृदय पामर माझे. ।
 हें निरर्थक भरे बहु हावे; । या अनित्य विषयांवरि धावे. ॥ १२० ॥
 कोटि जन्म जपतां तुजला, रे, । लाधसी अवचिता मजला, रे. ॥
 सांपडेस निज संचित ठेवा, । कोण यावरि विसंधिल देवा ? ॥ १२१ ॥
 निद्रितास मज जागृत केलें, । हातिचे सकल संचित नेले. ॥
 तोडिले सकल बंधन, बापा, । कोण हे हरि तुझी अनुकंपा ! ॥ १२२ ॥
 खेळ हा सकल मोडून नेला, । थोर तां मज अनुग्रह केला; ॥
 दावर्णाहुनि सुटे पशु जैसा । होय मी सहज मुक्तच तैसा. ॥ १२३ ॥
 नित्य संसृतिमये सुखतुःखें । देखिली विविधरूप अनेके. ॥
 सोडवीं त्वरित, यादवराजा. । गुंतसी कवणिया निजकाजा ? ॥ १२४ ॥
 तूजवीण मन पांगुळ जालें, । आंघळेपण मतीसहां आलें. ॥
 ऊचलून कडिये मज घेई, । कृष्णरूपजननी स्तन देई. ॥ १२५ ॥
 तू असेनि जननी कनवाळू, । मी तुझे परमवाळू भुकाळू, ॥
 काय होय अति वो रस तूझा, । प्राण जाय तुजवांचुन माझा. ॥ १२६ ॥
 मी विषण्ण विलपे परदेशीं, । तू कसें मज अनुत्तर देशी ? ॥
 बसले, त्यजुनि बाळक तान्हा । काय हा पळविशी निजपान्हा ? ॥ १२७ ॥
 बाळकें दसतसे जननीसीं, । काय माय रुसते परि त्यासीं ? ॥
 यामुरा तजुन गाय खडाणी । काय जाय पशुजाति अडाणी ? ॥ १२८ ॥
 श्वापदांत भयभीत बराकी । काय हे हरिण पाडस टाकी ? ॥
 चारया जरि विश्वागिण जाते, । ते फिरोन पिलियांप्रति येते. ॥ १२९ ॥

कौरंडे मुत्त पडे बहु मांते । न द्रवे अबुणि मानस नूसे. ॥
 म्या क्तिती तरि हरी गिल्यावे ? । कोण काळ तरि तारिल पावे. ॥ १३० ॥
 कठ हा गह्विरे बहु दाटे. । लाणि सत्वर मला निज गाटे. ॥
 पथ हा जरि तुझा उमगारा, । पाश हा तारिच, रे, उगवारा. ॥ १३१ ॥
 हा हरिस्तव पडे जन जो री, ! तो कृतार्थ म्हणरी नर लोरी. ॥
 प्रेमपात्र हरिचे बहु व्हावा; । ससृतिश्रम त्यास न व्हावा. ॥ १३२ ॥

बहुविध महायासं ऐसें मनाप्रति शोळतां,

स्मरणहि शरीराचे ज्वाला नसे पण चालता, ।

तदपि करुणासिंधू पथा स्वकीय न टाकवी,

जळनिधिमहार्त्तामिमर्ष्ये हृष्ट हृष्ट पावरी. ॥ १३३ ॥

नयनकमले विपार्त्ता ते क्षणेन न्यहाळिती

कळस कनकप्रासादाचे जडीत झळाळिती. ।

तदुपरि पहा आलीं नामें तदीय सुखाबुजा.

जय जय कृपासिंधो, बधो मदीय, अधोक्षजा. ॥ १३४ ॥

यदुपतिपुरी विप्रातें ते दिसों जव लागली,

प्रणति भगवद्भक्तें तेव्हा असे मग घातली. ।

सजल भगने शाली, प्रेम गळा बहु दाटला,

अतिशयित हा रोमाचाचा समूहही थाटला. ॥ १३५ ॥

कथा हे कृष्णाची सकल जगदानदजननी,

मनोभाव रीचें श्रवण करिजे नित्य सुजनी ।

प्रसंगें श्रोत्याचे सकलही महादोष हरती;

यदूत्तसंप्रभें विपथरसगोडी विसरती. ॥ १३६ ॥

इति श्रीमद्भगवद्भक्तपदानुरक्तकविसामराजविरचिते रुक्मिणी-

हरणकाव्ये द्वारकादर्शनो नाम चतुर्थः सर्गः

सर्ग पांचवा.

महापुष्पें राहे जलधिजठरीं हेमनगरीं,

धरी जे सद्भावें त्रिभुवननिधानास उदरें; ।

तिच्या द्वारा आला द्विजवर महासंभ्रमभरें,

कपाटें रानांचीं विलसति जयेलागिं रुचिरें ॥ १ ॥

पर त्रिला द्वादश योजनांचा, । आधार जे केवळ सजनांचा, ।

प्राकार जे सात धरीत आहे, । क्षणेक हा तीजकडेच पाहे ॥ २ ॥

जे देखिली केवळ कांचनाची । कृतार्थता होय विलोचनांची ॥

प्रवेशही ते नगरांत केला; । जन्मांतरीय श्रम सर्व गेला ॥ ३ ॥

असे तयां सत पुन्यासमाना; । उत्कृष्ट सर्वाहुनि हंस माना ॥

प्रत्यक्ष जेथें भगवत नांदे, । सौभाग्य हे याहुनि काय लाधे? ॥ ४ ॥

वाहे जिचा उत्कट धाक लंका, । धरीत आहे अलका कलंका, ॥

जे लाजवते अमरावतीला, । हा आदरी यादवराव तीला ॥ ५ ॥

जेथें निर्धोच्या करिजेत पोती, । कल्पद्रुमांची तरि होय खोती, ॥

घरोघरीं पाळिति कामधेनु, । सपति हे याहुनि काय वानु? ॥ ६ ॥

लोटांगणीं येति महासमृद्धि, । लोळेति दारीं अणिमादि सिद्धि ॥

पावोनि अत्युत्कट संपदा या । चुकेतना जे निजसंपदाया ॥ ७ ॥

विदोषिदीं लोटती तें प्रवाळे; । खेळेत मुक्तागण विप्रवाळें ॥

जेथे नसे आदर भाणिकांचा, । विचार केंचा परि आणिकांचा? ॥ ८ ॥

पाहोनि नानाविध आपणांतें । कृतार्थ मानी द्विज आपणांतें ॥

चहुंकडे केवळ जातरूपे; । कदापि दृष्टी न पडेच रूपे ॥ ९ ॥

संपन्न चित्तामणिसंदुकार्णी । वसेत सीदागर ते दुकानां ॥

अधिष्टितां तत्सुदतीं सज्यांला, । अनेक मुक्ताफळघोंस ज्यांला ॥ १० ॥

वाजेत हे ताल मृदंग वीणा; । नाचेत त्या नृत्यकलाप्रवीणा ॥

सवाळ कृष्णांघ्रिसरोरुहार्चा, । करीत तन्निचरित्र चर्चा ॥ ११ ॥

वाटाधिर्हा नामभरें अटब्ब्या, । पौरागना वाजावितात टब्ब्या ॥

घरोघरें उत्सव केशवाचा । गोविंद, दामोदर, हेच वाचा ॥ १२ ॥

संमर्द जेथें भगवत्कथाचे, । जे हे सनुत्यादक सत्यांचे ॥

उठेत नाना ध्वनि आरत्यांचे, । कळेत ना पार अपार त्यांचे ॥ १३ ॥

रुक्मिणीहरण.

सवाद होती नुकसारिकाचे । अस्वड वैदातिक कारिकाचे. ॥
ठेवूनियां मस्तक योपिदर्की । कपोत हुंकार करी विटकीं. ॥

द्विज नगर पहाता भ्रात होवोनि गेला,
सुकत सुकत दैवें राजचौक्यात आला. ।

सभव यदुपतीच्या पावला द्वारपाळी,
हरिजवाळि जयाला, नेहजे द्वारपाळीं. ॥ १५ ॥

निरुपम तव देखे श्याम, पीयूषवापी,
हरिगुण पिक गाती, नाचती ते कलापी, ।

सहजच ऋतु साक्षी होति येकत्र गोळा,
कथिहि न समजे हा पाउसाळा, उन्हाळा. ॥ १६ ॥

तशी असे अगणभू नृपाची, । यसेत जेथें अति सज पाचा. ॥
उठेत जेथे जलयत्रघारा, । देवागना नाचति निर्विकारा. ॥ १७ ॥

गधर्व जेथे करिताति गानें, । स्वर्लोकवासी धरिती विमाने, ॥
मेळा भिळे उलकट किन्नरांचा, । करी महा आदर तो नराचा. ॥ १८ ॥

श्रुलत ऐरावतकोटि जेथें, । उच्चैःश्रवे काय नसेत तेथें? ॥
स्थळीं स्थळीं युद्ध करीत जेठी, । नेंद्रही धेजनि येति भेटा. ॥ १९ ॥

चहूंकडे रत्नजडीत जोतीं, । गोपानशीला अगणीत मोतीं. ॥
अशी असे राजसभा विशाला; । चंद्रासही त्यरति चंद्रशाला. ॥ २० ॥

वातापनें शोभति इन्द्रनीलीं, । दिगतरें भासति सर्व नीलीं. ॥
तशा द्विच्यांच्या घडिता चिन्त्याच्या । परपरा शोभति पायन्याच्या ॥ २१ ॥

तदुपरि जव वेंधे विप्र सोपानपत्ती,
झडफारि तव चारी आडव्या येति मुक्ती, ।
ठकलुनि परत्या त्या, तो पुढे चाललासे.
हरिचरणसरोर्जी जीव हा ठेपिलासे. ॥ २२ ॥

जय, विजय उभे हे त्या सभाद्वारदेशीं,
म्हणति, 'कवण गेतो हा विचार विदेशी.' ।
क्षणभरि परि काहीं त्याकडेही न पाहे;
मुनिजनहृदयाचें लक्ष्म लक्षित आहे. ॥ २३ ॥

सिद्धमनां श्यामलं नेत्र भासे । देगोन जे यास निगूढ हासे. ॥
 द्विजागमाचा हरि हेतु जाणे । अनूरहस्तावारि हस्त हाणे. ॥ २४ ॥
 मुरामुखाची मग दाटि देरे; । पदप्रणामी बहु होति वासे, ॥
 धेती क्रिदांवारि वेत्रपटी । तथापि शैरी न पडेच ट्टी. ॥ २५ ॥
 स्वयंकोल्लोकाधिप ब्रह्मपाणी । राहे उभा धेउनि तच्छुपाणी; ॥
 तसान्च तेथे यम दंडधारी । यथोचितस्थाननिदेशकारी; ॥ २६ ॥
 आर्णातसे तो मग पाशपाणी । कृष्णास गद्गदविधौंस पाणी; ॥
 उपायनें धेय मनुष्यधर्मी । कदा चुकेनाच मनुष्यधर्मा; ॥ २७ ॥
 कृष्णानु तांबूलकरंक वादे; । पतद्गृही नैर्ऋत धेन आहे; ॥
 हा वायु जेथे व्यजनास वागि; । ईशान हा राजसभाधिकारी; ॥ २८ ॥
 सहस्रपत्र स्फुट होन जैसैं । कलापर च्छन धरीच तैसैं. ॥
 जे सात्वकी उद्भव भक्त भारी, । ते चामरें वारिति निर्विकारी. ॥ २९ ॥
 दरीत ज्या इंद्रकिरीटशोभा । त्या पादुकांचा गरुडास डांभा. ॥
 गणेश धे रत्नजडीत आसा । उभा अने टाकित जो उसासा. ॥ ३० ॥
 अमान्यचूडामणि हे दर्शने, । जे येक रत्नाकर चातुरीचे. ॥
 चहृकडे सर्व उभे रहाती, । तटस गोविंद पदे पहाती. ॥ ३१ ॥
 विलक्षणा तेथिल राजराती, । देवांसही मानय नादरीती! ॥
 हा विप्र वेणें अति भीति वाहे, । मधें मधें थोकत येत आहे. ॥ ३२ ॥
 कृष्णास हृगोचर विप्र झाला; । तत्काल रगठे उतरोन आला, ॥
 सल्लेह वत्साप्रति गाव धावे, । तसान्च भक्तांप्रति देव पावे. ॥ ३३ ॥
 पीतांबरचा बहु धोळ लोळे; । आकर्णपर्यंत विसाल थोळे; ॥
 आपाद कठीं धनमाल घाली; । ते सांबळी सन्मुख मूर्ति आली. ॥ ३४ ॥
 द्विजास तेव्हां न सुचेच कांहीं । पडे महानदरसप्रवाहों; ॥
 स्तवी चतुर्वक्र जयास बंदी । तो कृष्ण त्याचे मग पाय वदी. ॥ ३५ ॥
 अर्धासनीं आणुनि वैसर्वाला, । यथाविधीनं मधुपर्क केला. ॥
 ब्रह्मादिकां जो हरि थोचकेना, । तो जात्रि याच्या उचिता चुकेना. ॥ ३६ ॥
 अपूर्व वाटे सनकादिकांला, । तसैं वसिष्ठादिक वैदिकांला. ॥
 एतच्छुपागर्व महा वहाती, । परस्परें ते वदने पहाती. ॥ ३७ ॥

सुदेव नामा द्विन भाज सोडा, । त भीमनाच भग पत्र काढी ॥
 म्हणे तथा श्रीहारी, ' राहनाच, । क्षणातरीं हे मन दाखवावें. ' ॥ ३८ ॥

द्विज परम राहाणा हा महा गेलनाहा,
 पारि नपट निघेना त्या पुढें गेल काहीं ।
 घडिघडि जिभ जेथें चाबले बाकपताची,
 रदरदल न चाले सवधा दिक्कर्तीचा ॥ ३९ ॥

बटुपार मग सायनाळिचा तास वाजे,
 विविध रुचिरराज्यध्वान गभार गाने ।
 जगणित मग येता दापधारा, हिलाला,
 यदुपतिनमना दे पाचि ज्याची कलाला ॥ ४० ॥

रहुत जवळि आला हे सनुधानबेळा
 म्हणउनि निनर हा पण्णुन अन केला ।
 यदुपति उठता हे पारि शेऊ निपाला,
 तदासि कितिमनाचा दासि जल्यत झाली. ॥ ४१ ॥

कपति परम जेथ अगद अगदासी,
 जपारमित तशा हे आयुव आयुवासा ।
 विटठति पदपीठों घेव कोटीतुफोटी,
 अहमश्मिन्तेनें धावता वार बोरी ॥ ४२ ॥

क्षणभार तज तेथें विप्र सासाक पाहे,
 झटकरि तर त्याचा सात्यना घेत आहे ।

तदुपारि अररोधद्वार किन्चिदिलें,
 यदुपति मग पावे पावहत्तामन ॥ ४३ ॥

दासाई हे अनुसरेत तथा नृपात । सभायिल मग यथोचित दृष्टिपातें ।
 अण पुर शनिशता मुकुंठभायी, । सर्गिन्हा अति निघेवति येत्रघारी । ४४ ॥

सध्यामडपमान दायित असे मुख्य प्रताहारिऊ
 'यान, श्रीहार' कृष्ण । यादवपते ! ' हे गेलती सारिका ।

सध्याबदन आदर करुनि जा गेला जसे भोवना,
 विप्राचा तज नारद हलुच ते केला असे सूचना ॥ ४५ ॥

सङ्कारि जगदीशे विप्र तो आणवील,
 अति मुर्गभि कुन्हेलें आदरें न्हाणवील, ।
 तडप रुचिर लार्की उच हा नेसवील,
 नचिनय मग पंती आपुले वैसवील. ॥ ४६ ॥
 तदुपरि मग पंती वैसती यादवांच्या,
 द्विजपरिणत जेथें बोळती वेदवाचा. ।
 फिरति बहुत तेथें देवदासीसहस्रें,
 सहजच निजतेजें वारिती जे तमिस्रें. ॥ ४७ ॥
 कृतिक मग बसाया देति या हेमर्षाटे,
 कृतियक मग तेथें मांडिती रजताटें, ।
 कृतियक तरळा या लाविती दीपमाळा,
 कृतियक मग तेथें वाढिती त्या मुर्गीला. ॥ ४८ ॥
 हलधर हरि दांघे वैसती येक तारी,
 त्वरित बहुत आली माय हे त्यांजसाठी; ।
 सकळ युवतिमान्या देवकी देवमाता,
 पुनरपि निजहस्तें वाढिते जे अनंता. ॥ ४९ ॥
 धणभर मग दारा येति त्या राजदारा,
 अति रुचिर पदार्था वाढिती ज्या उदारा. ।
 हळुहळु सकळांचीं भोजनें सांग होती,
 कनकघटित तसें दासिका आणवीती. ॥ ५० ॥
 मुरभिसालिल देती कस्तुरी आंचवाया,
 स्थविर तदपि लागे मृत्तिका चाचपाया. ।
 अभिनव नवलें या हांसती देवदासी,
 हळुच मग दटावी ते दरोगाण त्यांसी. ॥ ५१ ॥
 अति रुचिर विख्यांची प्राप्ति सर्वास झाली,
 द्विजपतिस अनुज्ञा उद्धवे देववाली. ।
 यदुपतिजनकाची जे असे होमशाळा,
 धणभर मग तेथें स्वाप जाऊन केला. ॥ ५२ ॥

निजेल्याही रामायण आणि महाभारत पदे,
 मधेमध्ये नामस्मरणमहिमा त्यावरि चढे ।
 महाध्यानाभ्यासीं स्थगित मग राह्ये क्षणभरी,
 मनामध्ये येती हरिपदसुखांभोधिलहरी. ॥ ५३ ॥
 भों हा निद्रेच्या द्विजपति निजेला जंघ असे,
 त्याहां हा येऊन प्रभुवर तथा सनिध वसे. ।
 मनस्वी, विन्वात्मा, भुवनपति, विश्वभर, हरी,
 निसांवा भक्तांचा द्विजचरणसंवाहन करी ! ॥ ५४ ॥
 करस्पर्शें याच्या द्विजनिलक तत्काल उठिल्य,
 म्हणे "हा श्रीकृष्णा परम मज अन्याय पडल ! " ।
 पर्दा माया ठेवी; सडकारि करें तत्कर धरी,
 "प्रकार स्वामी हा सकल परलोकार्थ अधरी. ॥ ५५ ॥
 घडे हे प्रत्यक्ष प्रकटच तुझे दर्शन मला,
 नसे कांहीं मात्ता तदपि असदुयोग शमला; ।
 रहातां ही पाहे मुरपतितरुच्या तळवटी,
 जसा भिक्षेसाठीं निशिदिस करटा कटकटी ! ॥ ५६ ॥
 प्रयासे ससारीं निजविषयगुते उगवित्ती,
 गुणीं तूच्या ते तां सहजच मुखें गुतति यतीं ।
 अहबुद्धिस्पर्शें प्रकटच जया वाळित पडे,
 तथा त्यत्पर्त्तचिं अढळ वसणें कोठुनि घडे ? ॥ ५७ ॥
 निजानदें जें कीं स्थळ परमहसां विचरणें,
 वदा जेथे नाहीं नियत निजकर्म निचरणे. ।
 तथा ठायीं जाया हृदय बहुधा तातडि करी,
 जगजाथा, आतां क्षणभरि पहा धीर न धरी. ॥ ५८ ॥
 वृथा मायाजालीं पडून मन हें धावति करी,
 दुराशेने गुते अछनि विषयीं वाट न धरी. ।
 विवेकाच्या मूळें निजनिलयकारागृह मुटे,
 ठसा वैराग्याचा तारिच हृदयामाजि उमटे. ॥ ५९ ॥

मनामध्वे माझ्या विषयविषयवृद्ध प्रकटला,
 पलाशने जेवाभिधविहग जेयें लिगटला, ।
 निराशने जेयें शुक्र, सनक शंभावति सदा,
 यदूगंठा, आतां शडकरि तथा दाखवि पदा. ॥ ६० ॥
 पदस्पर्शे तूझ्या दुरितचयपाथोनिधि जळे,
 क्षणार्थे र्थाकृष्णा, मुकृतमय कल्पद्रुम फळे. ।
 भवद्वोधाचा हा अनुभव महा होय मजला,
 अशे मूढत्वानें अद्यनि पुसणें काय तुजला ? ॥ ६१ ॥
 अशे, वा लोहाचा त्रिनम पारसेगी जरि मिळे,
 तथाच्या संसर्गे आशिल मग लोहत्व उधळे. ।
 अकस्मात स्वामी, सकलीहि अहंकार निरसे,
 पदस्पर्शे तूझ्या सहज मजला भाषण नसे. ॥ ६२ ॥
 सदा सन्नावाचा अतिशयित भोक्ता हरि असे,
 मनामध्वे ज्याच्या स्वपरजनयैरभ्य न वसे. ।
 महा प्रेमे त्यासीं तदुपरि जगजायद वदे,
 जयाचे भक्तीला मन यदुपतीचें बहु वधे. ॥ ६३ ॥
 “चहूमध्वे मुख्य प्रकटच गृहस्थाश्रम असे,
 असें विश्रुतीचें निलय दुसरे आणिक नसे. ।
 प्रसंगे हे तेथें अतिधिपरिचर्या जरि घडे,
 समारभें अंतर्त सुरपतिपुरदार उघडे. ॥ ६४ ॥
 महादोषी मूढप्रवरवर विप्रब्रुव असे,
 जया दुष्टा मासो निवट कधिही चाडच नसे, ।
 तथाही विप्राचा अनुचित असत्कार करणें,
 जयाच्या सक्षोभे निजपतन कैसे न घडणें ? ॥ ६५ ॥
 निजद्रोहाग्रीवाचा कण जरि पडे किंचित मना,
 तथाच्या संसर्गे उठति भडके शंशविपिनी; ।
 महांशाचे दृष्टी प्रकटहि महा दोष न दिसे,
 पहातां तों याचे फळ तुस्त हातावरि असे. ॥ ६६ ॥

यदृच्छालाभे जे द्विज मुदित युध्मद्विध सदा,
 तयाच्या पायाचा पारिचय मुटेना मज कदा ।
 भृगूची हे लता विमल हृदयीं नित्य मिरता,
 इच्या लाभें लक्ष्मीप्रणयरस जीवा विसरवीं. ॥ ६७ ॥
 प्रसादे ज्याच्या मी यदुपति जगन्नायक असे,
 असे हे निवाहें जह्यणि समजेना जग कसें ? ।
 मदीया भक्ताचा अपसद तिरस्कार करिता,
 अहो, ते दुष्टात्मे नियत मजर्शा वर धरिती. ॥ ६८ ॥
 मल्याच्या सतोपें निरतिशय माझे मन निवे,
 तयाच्या या टु से नियत बहुधा जीव दुरावे. ।
 तया भक्तासाठीं विविध अवतारास धरण,
 तटुद्देश ऐसा विरस मज ससार करणें ॥ ६९ ॥
 पहा माझे नाभीरुमळिहुनि वेधे उपजती,
 अनतप्रक्षाडे उदरकुहरीं हे कुहिजता, ।
 द्विजाची मर्यादा तदपि अवहेलूच न शक,
 अहो, तेवें इंद्रप्रभृति विपुधें कोण मद्य ? ॥ ७० ॥
 अहो, जेथ माझे स्तवन करिता वेद अडती,
 शिरोभागा माझे अपरिमित सदेह पडती ।
 गुणोत्कर्षें माझ्या निपटच धरी शोष लविना,
 तया जाला पाहें अविषय मज भक्तमाहिमा ॥ ७१ ॥
 अहो, सद्गताचा परम मज दुष्काळ पडला,
 अशामध्ये त्हा अवचट मला लाभ घडला । ।
 द्विजा तूझे जाहे अनित्य अनुसंधान मजर्शा,
 घडे कैसा तेथें क्षणभरि तरी भेद तुजर्शा ? ॥ ७२ ॥
 सदा सद्वाच्येचें हृदयविचरें रीज उगवे,
 अहो, मज्जतीचा तदिच नरया कौर उगवे ।
 विवेकाचे पाले सहज कुण्ठी कोमल नवे,
 - मनाचे वृत्तांटा अभिनव कसा उत्सव नव्हे ? ॥ ७३ ॥

क्रमप्रार्थने हे तदुपरि फुले चांति लटिका,
 असें हे विभांतिस्त्रल परम जें जीवणयिका ।
 निजानंदामोदें सकल मुस्तदुःखादि विसरे,
 पहातां अद्वैतामृतच्छ ग्योढेक पसरे ॥ ७४ ॥
 प्रपचीं हें मासं भजन जरि कांहीं (धण) पडे,
 महा दोषां तोरी निपट अद्वैतेस न पडे; ।
 प्रतिष्ठा माझी हे नियत समजावी बुध जर्नी,
 धरणा निवांहे अनवरत विश्वास भजर्नी ॥ ७५ ॥
 अहो जों जों जीवा सगुण भजनाचें पुट चडे,
 अनेका जन्मांचा तंव तंव मनाचा मळ क्षडे ।
 स्वभावं मत्वाचे तदुपरि कसोटीस उतरे,
 क्रमप्रार्थनें हें मनरण मनाचें मग नुरे ॥ ७६ ॥
 भवाभोर्धामध्यें विषयमय आनाय पसरे,
 तयाच्या मसंगे निजहितमनोर्मन विसरे ।
 पहातां या दोषां अणु जिवन्वियां भेद नसतां,
 स्वयुर्दानें केली हतमति दुजा भाव नसतां ! ॥ ७७ ॥
 मते वेदांताच्या समज निजससार लटिका,
 करी कोणाची हे कवण लटक्या आजि मुटका ? ।
 पहातां बंधाचें सहज समजे मूळच नसे,
 मुमुक्षा तेथें हे गगनकुसुमाकार विलसे ॥ ७८ ॥
 समस्तां शास्त्रांचें मथित कथितों सार तुजला,
 नको आतां टाकूं धणभर मनांतून मजला ।
 कराया हे सेवा समुचित तुझी सिद्धच असें,
 अभिज्ञा, विप्रेंद्रा, प्रकृत तुजला यावारि पुसें ॥ ७९ ॥
 समुद्रामध्यें हें स्पळ तरि महा दुर्गम असे,
 तुम्हा लोकांचा तो अर्घुणिवरि संचारच नसे; ।
 किमर्थ स्वामी, हा श्रमित बहु आत्मा श्रमविला ?
 कळो दावें याचें क्षडकरि तुम्हां कारण मला ॥ ८० ॥

वेर्गाल हें कुचल जाणुन खेराकाला,
 आज्ञापिजे निव्रमहोत्सवलेखनाला ।
 हें लीहिलें प्रकृत केवळ संप्रदायें,
 मानूं नये पारि वपार्थचि देवचयें. ॥ ८८ ॥
 विज्ञापना परिस यादववर्षाया,
 योगीद्रव्हळकमलपंजरगर्भक्रीया, ।
 हातास ये त्वरित आजि उडोन माझ्या,
 वार्ता मध्य श्रवणगोचर होति तुझ्या. ॥ ८९ ॥
 माता मनोमधुप दुग्ध बहुत शाला,
 तूसे पदांबुजयुगीं रहियास केला ।
 काकूलती बहुत याजनिमित्त येतें,
 कृष्णा, तूसे चरणपल्लव हे धरतें. ॥ ९० ॥
 जे आयकेत भवदीप गुणौघ कानीं
 त्यांचे निवेति उगले मग ताप तीन्ही ।
 जे पाहती अलि मनोहर रूप देवा,
 त्यां डोळसां अखिल लाभ अपूर्व व्हावा. ॥ ९१ ॥
 जन्मास या तुज निमित्ताचि जाण आलें,
 आर्द्रकतां गुण तुजे सजणा, न धाळें ।
 हे अच्युता, मन मला नकळेच तूझे,
 तूझे पदां पारि अपत्रप चित्त माजें. ॥ ९२ ॥
 सर्वां गुणीं तुजसमान महा वदान्या,
 ते कोण तूज नवरीं नवरींल धन्या ? ।
 विशावयद्रविणरूपगुणौघधामा,
 कृष्णा, नृसिंहनरत्नेक्रमनोभिरामा. ॥ ९३ ॥
 याकारणें नियत म्यां बरिलास भावें,
 येऊनिवां त्वरित त्यां मज आजि न्यावें ।
 हा लागला जिव असे तुजवीण जाया,

पिशापना शपथपूर्वक तूज फेला,
 येथाल तों सरळपिढि कळोनि गेली. ।
 आणीक काय निपुणाप्रति म्यां लिहावें,
 त्यां एक वेळ सगुणा इकडे पहावें. ॥ १०२ ॥
 नाचण्या, निखिलवृष्णपते, सुकुंदा,
 टाकून दे मज निमित्त समस्त धदा ।
 दासी तुझी परम लाजस वाट पादे,
 तूजे त्वरेस बहू याचरि मोल आहे. ॥ १०३ ॥
 हेजाय हे त्रीभन्वि जाण माझी,
 येथे नसे किमपि विप्रतिपत्ति तूझी. ।
 पत्रांत लेख्य अवशिष्ट असेल कांहीं,
 याच्या मुखें विदित होइल तूज तें ही. ॥ १०४ ॥

हे भीमकीपत्र समाप्त जालें. । कृष्णास कांहींचक हास्य आलें. ॥
 जाणीनि हा आदर माधवाचा । चंदे प्रसंगोचित विप्र वाचा. ॥ १०५ ॥
 चतुर्भुजा, नीरदर्नालव्यणी, । परायण, वीरकुलवतीर्णा, ॥
 विशेष हा आहक शेषघाई । करील लोकत्रयपातशाही. ॥ १०६ ॥
 ते भीमकी पंकजपत्रनेत्रा, । कुणोदरु पूर्णसुधांशुधन्वा, ॥
 उत्सुक आरक्त सपेवहांतें । जे लाजवति करभोर हातें. ॥ १०७ ॥
 जो हा न पावे समता नखाची । तो काय पावे उपमा मुलाची ? ॥
 नखप्रभेनें विधु हा उटावा । तपीच हो निर्मल ऊमटावा. ॥ १०८ ॥
 असेत हे सुंदर केश काळे, । विशाल तांचे विसलेत डोळे; ॥
 जयांपुढें खंजन खंज जालें । प्रत्यक्ष हे मीन जळीं लपाले. ॥ १०९ ॥
 तींची असे सज्ज कपाळपाटी; । सौभाग्यरेखा उमटे ललाटी, ॥
 ज्या भूलता श्यामल शोभमाना । त्या कामकोदडसमान माना; ॥ ११० ॥
 अत्यंत हे स्वच्छ कपोल दोन्ही; । सुवर्णशुक्तिध्रम होय कार्ना; ॥
 नासा तिची हे उपमा न सादे, । तिलप्रमूलाहुन नीट आहे. ॥ १११ ॥
 आली तरी त्या अधरास लाली, । लज्जा प्रवाळांस विशेष जाली. ॥
 त्या एक हो दाडिमवीअयजी । दंतावलीदास्यविधीस राजी. ॥ ११२ ॥

असे गळा मज्जु हा निसर्ग, । तथापि तीर्ची वचनें महधें. ॥
 तीच्या स्मिताचें जंत्र तेज फाके । तेणेंहि त्याचें मग ओज लाके. ॥ ११३ ॥
 न ये मृणालं मृदुता भुजार्ची, । कन्या महासुदर नूभुजार्ची. ॥
 अत्यंत शोभा कुचकुङ्कुमलार्ची । विलासनू त्वन्नयनोत्पलार्ची. ॥ ११४ ॥
 नाभीन्दीर्घा या मदनास थारा. । रोमावली तत्परवारधारा. ॥
 तीच्या नितरास गुरुत्व साजे; । माजे जिच्या सिंहासमाज लाजे. ॥ ११५ ॥
 दृष्टात तीच्या जघनास नाई, । तथापि भासे मज येऊ काई. ॥
 साम्राज्य जेव्हा मदनास आले, । सुवर्णसिंहासन सिद्ध केले, ॥ ११६ ॥
 असेत त्या मासल पार ऊरु; । जानुद्वये सुदर पार भोरु. ॥
 त्या पोटाच्याची रुचिर प्रभा ते । कीं मन्मथाचे विलसेत भाते. ॥ ११७ ॥
 ते पाय तीचे नवपल्लवार्ची । समानसे, मानव कोण वार्ची ? ।
 औदार्य जे नित्य धरीत मोट । कल्पद्रुमाचें यश होय रोट. ॥ ११८ ॥
 नसे बहु पातळ आणि मोठी, । देवागनाच्या नुपमेति कोटी. ।
 नसे बहु उच तीर्चीच सूजी; । प्रत्यक्ष लक्ष्मीप्रतिमाच दूजी. ॥ ११९ ॥
 नसे मनानून कदापि रोटी; । रोटीया करी तत सुवर्णकोटी. ।
 गंगाप्रवाहोपम शील जीचें, । परिग्रहावर्णन काय तीचें ? ॥ १२० ॥
 पादादिमूर्धांत मुलधर्णांनी । सपन्न सामुद्रिक लक्षणांनी. ॥
 लक्ष्मीच किंवा अरतीर्ण जाली । या भीमकाच्या उदरास आली. ॥ १२१ ॥
 माला स्मरणी विलसे जगार्ची । तों चोतली मूस दुह्या तगार्ची, ॥
 शोकधर्मा मोहनमूलरिया, । साहित्यसंगीतमलानिरया. ॥ १२२ ॥
 नसे पुण्या तों गणना गुणाचा । तेही असे मूर्ति महागुणाची. ॥
 ते मज्जला हात बहुत जोडी, । केली तिणें आजि तुशीच जोडी. ॥ १२३ ॥
 असे रामाचें बहुपार गोती । घरामध्ये कामदिकार चोथी. ॥
 जीला पुलाची जड होय जाळी । मृत्तापट्टाची जिथ भाळ जाळी. ॥ १२४ ॥
 तथापि सोदर उभी न टाके, । अतर्गुहासून कदा न पाके. ॥
 ध्याते पुस्त ते पदनीरजोत; । अराड नेत्रतून नीर जात. ॥ १२५ ॥
 तीचा सदा मरुद कड दाटे, । नेत्रासुमी सागरतूर रोटे, ॥
 नसे वृषेचा नष्टता त्रिव्याळा, । वाचेल कीसी मुमुक्षुवाळा ? ॥ १२६ ॥

अत्यन्त दिनदिन दम्भ्य जोडीं, । लावण्यलक्ष्मीं वारं हे न मोडीं ॥
 सर्माय आर्त्या दशर्मा अवस्था । कलं नये या वारं त्यां अनास्था ॥१२७॥
 तूझ्या गुणांची जपमाळ केली । ते वीसरे भोजनही भुजेली ॥
 कृष्णा, गुलां जें असती चरित्रें । चिर्षीं पहा ते लिहिते विचित्रें ॥ १२८ ॥
 दैवें पुरोडारा पवित्र शाला । शिवेल आकस्मिक काय बाला ? ॥
 म्यां काय देया तुजशीं बदावे ? । थोड्यांत जाणोन बहुत ध्यावें ॥ १२९ ॥
 हें सर्व आहे नटनाट्य तूतें; । चातुर्य हें व्यर्थ समस्त मातें ॥
 तूझ्या प्रकाशां जग हें प्रकाशे, । त्यां नाशिल्या हें जग सर्व नासे, ॥१३०॥
 त्यां हालर्थाल्याविण हे न हाले, । त्वदीय सनेविण हें न चाले; ॥
 प्रमेच निश्चेतन चित्र जेंसे, । हें सर्व आहे तुजवाण तेंसे ॥ १३१ ॥
 पाहे तुझीं घाट नरेंद्रपुरी, । दिसेस तू तो मज दीर्घसूरी ! ॥
 केली निर्या येउन हे अनुजा; । आतां असे वाचर काय आशा ? ॥ १३२ ॥

नित्रेच्या पर्यर्का किमपि न लगे नीज नयनीं,
 वियोगीं उद्विग्ना उठत वसते भूमिदयनीं ।

स्मराचे जे शोशीं तिखट शर राजन्वतनुजा,

चकोरशीं लक्षीं त्वारत मुखचन्द्रोदय तुझा ॥ १३३ ॥

वाक्यं अशी हे जव आयकालीं, । श्रोत्रें हरींचां अति तूत शालीं ॥
 धरून हातें मग हात त्याचा । वदे तयाचीं स्मितपूरें वाचा ॥ १३४ ॥
 “ जालीं असे हेच मला अवस्था, । दिसेत तद्युक्त दिशा समस्ता ॥
 प्रतिक्षणीं व्याकुल चित्त होते, । विदमदेशाप्रति धांव घेतें ॥ १३५ ॥
 रुक्मीच तो मद्दिपयीं निरिधी, । कळोन गेलें तुजहून आर्षीं ॥
 आता रणीं सर्प वधून वैरी, । हरान ते कांचनगर्भगौरी ॥ १३६ ॥
 चंद्रानना, खजनमनुजाक्षी, । शीतोदरी, मागं मदीय लक्षी ॥
 जालीं असे मन्पर पेशलांगी, । तीचें असें शासन कोण लवी ? ॥ १३७ ॥
 शोलींन एंस पणपूर्व शौर्य । प्रस्थान नक्षत्र त्वव्हां विचारी ॥
 तों दैववैशिं गुरुगुण्य वाधे, । मुहूर्त अत्युत्तम कृष्ण लाधे ॥ १३८ ॥
 उत्साह नेणें दिगुणीत झाला, । तत्काळ तेव्हां रथ आणवाला ॥
 जानदला नदन देवकांचा, । तेथेंच केला विधि देवकांचा ॥ १३९ ॥

प्रसन्नकाळीं ऋतु गौरवात्, । समस्त ते यादव राक्षसे ॥
 करी उपस्थान महारथानें, । जो येऊ राहें भय मन्मथाच ॥ १४० ॥
 धरून हात द्विज वेपथीला । विशेष हा आदर दाखवीला ॥
 त्यानतें आपण पाव टाकी, । तत्काळ तो दाखव अश्व शरी ॥ १४१ ॥
 वारेत ते तेथुन फार घोडे, । वाटेत हें ज्यास दिगंत राड ॥
 ता नाबळेही उजवे उडावे, । महा इथी चासहि जाति ठारे ॥ १४२ ॥
 उलथिला ग्राम, पुंरें, सहरें, । प्राणप्रियाचासकथाविहार ॥
 आननदेशाहुन येऊ रात्रे, । ते पाविजे कुडिन पत्रनेत्र ॥ १४३ ॥

रुक्मा हे कृष्णाचीं सखल जगदानदननी,
 मनोभासे ईंच श्रवण करिजे नित्य सुतना, ।
 प्रसंग श्रोत्याचे सकलहि महादोष हस्ती,
 यदूत्सप्रेमें विषयरसगोडी विसरती ॥ १४४ ॥

ति श्रीमद्भगवद्गुणपदानुरक्तकविस्तामगाजप्रिगचिते रुक्मिणीहरणकाव्ये
 नाऽऽगमन नाम पंचम सर्ग ॥ ५ ॥

सर्ग सहावा.

चाहून पूर्वीं त्रिगुणाल जाला, । जेणें वियाहोचित वेप केला ॥
 चाले जयाची चतुरग सेना, । रजोविशेषें रवि हा दिसेना ॥ १ ॥
 रुक्मी पुत्राहिर त्यास जाला, । करून पूजा मिरवात नेला ।
 वाजेत भेरी, उखे नगारे, । ते भीमनाचीं नगरी सगारे ॥ २ ॥
 शोभे महा कुडिन रातधानी । सपन्न नानानिध सावधानी ॥
 शृंगारिन्या उत्कट राजरीथा । समस्त शृंगाटन नोप देती ॥ ३ ॥
 प्रासाद अत्युच्च असे असावे, । सत्ताच जेथें बहु धे विसावे ॥
 जेथें उभारेति महा पताका, । विचित्र वर्णा दिसती जनका ॥ ४ ॥
 काश्मीरसरोचित भगणाना, । प्रवाळमुक्तामय तोरणानीं ॥
 द्वारप्रवेशा रहुं धेति शोभा, । पण्यागना नाचति त्या सदभा ॥ ५ ॥
 चैर्धंद्र हा जानवतास जाला, । नृपें पुरस्कार ग्रहंत केला ॥
 चहूकडे वा प्रसरेत यार्ता, । आरभलें मृळ महा अनर्था ॥ ६ ॥

श्रीरत्न हे कृष्ण हर्षल जेव्हां । स्वर्गाय नाने युवदार्थ तेव्हां. ॥
 म्हणोनि हा मागध सिद्ध झाला, । सहाय या चैद्यनृपास आला. ॥ ७ ॥
 हा शंतवक्रादिक पौंड्रफार्मी । आर्हकिजे सर्व उदंत कानीं. ॥
 द्रेयी हर्षने हृदयीं जळाले, । मर्दे जगसंधमता मिळाले. ॥ ८ ॥
 या वेगळे आणिक येति राजे, । बलिष्ठ ज्यांचा दळमार साजे. ॥
 कित्येक हे चैद्यनृपा सहाया, । कित्येक हे कौतुकही पहाया. ॥ ९ ॥
 तैलंग, कर्नाटक, पांड्य राजे, । त्या द्राविडांचा समुदाय गाजे. ॥
 येती महाराष्ट्र महाभिमानी, । कित्येक ते केवळ मद्यपानी. ॥ १० ॥
 काश्मीर, पांचालक, गौड येती । आवंत्य, वाल्हाक, अनेक जाती, ॥
 कैकेय, गांधार अनेक आले, । सत्कार त्यांचे बहु फार केले. ॥ ११ ॥

मडकरि गणकांल्य भीमकें आणविलें,
 कनकमय विटांचें बोहलें घालविलें. ।
 ददतर बसविले अगंजाचेच लेवे,
 वरिवारि करिजेती कस्तुरपंचे गिलवे. ॥ १२ ॥
 तदुपरी सकळेंही मंदिरें भूपधीलीं,
 परम रुचिर चित्रें कारकीं काढिवेलीं. ।
 अति मृदुतरवाला ज्या महा उंच खारा,
 अति चतुर फरासीं अंभरील्या तिवासा. ॥ १३ ॥
 विविध मधुर वार्ये, चौघडे वाजताती;
 अगणित दरवारीं माट हे गाजताती; ।
 तदुपरि मग ल्याल्या नेसल्या नायकांचे.
 अगणित गण येती, सोबन्याघावन्वांचे. ॥ १४ ॥

आता, माम्या, मावशा, सर्व आल्या. । धाक्या, भाच्या, आणिल्या सर्व आल्या. ।
 सात्या, जावा, माय, आर्या, वहीणी । आल्या, माने त्या नगंदा, विहीणी. ॥ १५ ॥
 सकळहि मग तेथें राजपाल्या मिळाल्या,
 भरुनि मुलिस हातीं स्नानशाळेस आल्या. ।
 बुचित मन तयेंचें होय, कांहीं न चाले,
 यदुतिलकविलेंचें घाविरे प्राण शाले. ॥ १६ ॥

ते मादिली रत्नजडीत चौकी, । मुत्तापळाचे बसलीत चौकीं. ॥
 लागे तिला जे समर्था हरिद्रा, । शर्था दिसे जीवपुढे दांड्या ! ॥ १७ ॥
 सख्या तिच्या कारुणि सर्ग रेणा, । हट्टून ती-थी उडलीति रेणा. ॥
 जेथें असे रत्नजडीत न्हाणी, । तेथें तिला नेत्रनि माय न्हाणा. ॥ १८ ॥
 जो जो पडे हंवरि उष्ण पाणी, । जो जो स्मरुची तळकें कुराणा. ॥
 हे मगल्यज्ञान तपेस झालें, । शरीर समोऊन सत्र रेळें. ॥ १९ ॥

अत्यंत थोर गरें अति शिग्र आली,
 राकानगाकरुवदना सदनात आली. ।

बळानगें कुटिल जुवल बाळवीले,
 आलीजनें अनिमुगधदि धूपवीले. ॥ २० ॥

असें असें सर्ग शरीर गोरे, । तथापुढें काचन होय भेरें. ॥
 प्रत्यक्ष हे दोष दिसोन यान्, । तथापि लेंते नग सोनियाचे. ॥ २१ ॥

भाऊर अकधी हे नेसला उच थाडी,
 पदर मग तयेचा मुदरी लाग वाडी. ।

पदरुमळ जयेच यदाजे लोकरुपाळीं,
 सिसफुळ धोर माया, भाग, टीळा कुराळा. ॥ २२ ॥

काचोळी मोतिपाची वटवटित वसे यक्षदेगीं जयेच्या,
 पेट्याचें येकदाणे, तटुपरि दुलडी वटदेगीं तयेच्या. ।

रत्नाची रुद काची अतिरुचिर जिच्या मध्यभागों त्रिलासे,
 जालीसे धीण मध्य म्हणउनि मदन बंध किंवा दिलासे ! ॥ २३ ॥

कोथारिण, टोपण, शेंसरुळ्या, । शोभेत कानां जडिता निगरुळ्या. ॥
 मुत्तामयें तानबडें, त्रिचित्रें । ल्याली असे, जे यदनात पयें. ॥ २४ ॥

दडें धरी रत्नजडीत वावी, । ल्याली असे, बेसर दिव्य नाकीं, ॥
 गोडाळ हंचे रडु हात गोरे, । बसेत जेथे अति सज देरे ॥ २५ ॥

त्या बागड्या उत्तम सोनियाच्या, । मधें मधें शोभति मार्णिकाच्या, ॥
 हे पाटल्या, हात-सरास ल्याली, । अत्यंत किर्मांरित काति जाली. ॥ २६ ॥

त्या आरशा घाटुनि आगठ्याल, । ल्याला असे मुदर आगठ्याल, ॥
 साच्या, दिलोरी, नरुडीजडीता, । दशावताराकित मूर्तिमता. ॥ २७ ॥

तांच्या सरीचे न वसेत फांसे, । म्हणोन कांहींपरु माव हासि. ॥
 चितांक चिताकुल छेत नाहीं, । तदास्य चितांत न घेय कांहीं. ॥ २८ ॥
 घाली गळां रत्नजडीत पेटी, । लावण्यासिंधूत निषे अपेटी. ॥
 चापेकळ्यांच्या मिरवेत माळा, । मुक्ताफळांच्या दिसडी अमाळा. ॥ २९ ॥
 ते जोड पायीं सज सांखळ्यांचे, । शोभेत दोन्हीं घर पोवळ्यांचे. ॥
 बाळा, कडी, पंजण जाण ल्याली, । त्या सालते घुंगुर सज्ज बाळी. ॥ ३० ॥

अनवट निटल्या हीं जोड त्या जोडव्यांचा,
 अनुपम उमटे हा शब्द पोव्हारियांचा. ।

रुचिरतर विरोद्या शोभती अंगुळीला,
 कितिकक नग लेतां भार ज्ञाल्य मुलीला. ॥ ३१ ॥

क्षणभरि परि तींचे चित हे स्वस्थ नाहीं,
 म्हणतानि नग तेव्हां लेतसे स्वल्प पाहीं. ।

अविरल मग बाळा मोकळे केश बांधे,
 यदनविधुभयानें ध्वांत हे कावरोधे. ॥ ३२ ॥

मुस्तात देवी मग ते मुनीला । प्रवेशली वेडनि वज्रशाळा. ॥
 जे पीत खंवाइत उच नेसे, । जे हेमर्पाटावार सज्ज वैसे. ॥ ३३ ॥

जे चेकले मंगल मगळ्यांचे । ते चेकदाणें मिरवे गळ्यांचे. ॥
 बाळ्या घरी रत्नजडीत कार्नी, । नासेस मोती विलसे सुपानी. ॥ ३४ ॥

जींच्या स्वरें लाजतसे विरची, । माजीं जिच्या रत्नजडीत कांची. ॥
 ल्याली असे जे मुद, राखडीला, । झाली असे तांतडि तांतडीला. ॥ ३५ ॥

पुण्याह्वाचन करून वसेत दोघे,
 आहेर घेत असती द्विजभंजयोगे. ।

वैसे पुढे अति सुलक्षण ते कुमापी,
 नीराजनें करिति तींस अनेक नारी. ॥ ३६ ॥

यदापदोपासक, अग्निहोत्री, । पुरोहित, श्रोत्रिय वस्त्रगोत्री ।
 पुढे निघे उत्तम संप्रदायी, । ज्याभोवते भोवति वाजपेयी. ॥ ३७ ॥

अश्ववेदेदें गृहपञ्च केला. । ते भीमकील अभियेक झाला. ॥
 हिरण्यगोभृदिलवस्त्रदाने । ईच्या करे देवविली नृपाने. ॥ ३८ ॥

भिळति सकल तेथें ऋग्यजुः सामवेदी,
 शतपुरुष जयांची हे अविच्छिन्न वेदी. ।

त्वरित बहुत केली मडपादि प्रतिष्ठा,
 धरणिपतिस देवीं ब्राह्मणीं थोर निष्ठा. ॥ ३९ ॥

देशोदेशीं हून ते विप्र येती, । कीर्ती याच्या नित्य जे आयकेती. ॥
 देती शांवीं टाकुनीयां कुटुंब, । लागे मागे अर्भकांचेंच लोंबें. ॥ ४० ॥
 व-हाडी, क-हाडी, बहू खानदेशी, । व-हाडास येती कनोजे, विदेशी ॥
 तसे कानडे, कोंकणे, वागलाणे, । महा मत्करे माथुरे, जे शहाणे. ॥ ४१ ॥
 कित्येक हे येति दशावधानी, । जे कुडले हालविताति कार्नी. ॥
 पर्दापर्दा देति महापरीक्षा, । जालीं असे सौमिक ज्यास दीक्षा. ॥ ४२ ॥
 भजेत कोणी जन माधवाला, । आराधिती एक उमाधवाला, ॥
 सेवीत कोणी द्विज अंधिकेला, । नसेच हा वस्तुविवेक केला. ॥ ४३ ॥
 अपार ते दीक्षितभार येती, । समागमे जे पशु वागवीती. ॥
 प्रत्यक्ष दमप्रतिमाच जे कीं । आस्था नसे हे सदसद्विवेकीं ! ॥ ४४ ॥
 कित्येक तेथें अजपा जपेती, । अव्यग्र जे उग्र तपा तपेती. ॥
 समाधिसेजे द्विज जे निजेले, । पडेति ते फोडून कर्मजाळें ! ॥ ४५ ॥
 पदेत अभ्यास सदा ऋमाचे, । बोलेत जे बोल पराऋमाचे. ॥
 कित्येक तेथें पढताति पांच्या, । कित्येक माळा धरिती जपाच्या, ॥ ४६ ॥
 कृष्णार्तीं हून ते माध्य आले, । ज्याच्यामागे शिष्यसभार चाले. ॥
 आंगोआगीं लविती श्रीशमुद्रा, । ग्रथोग्रथीं निदिती नित्य निद्रा. ॥ ४७ ॥
 हातीं येती तीर्थगड्या, गवाळीं, । चबू, चंच्या, आसनाचीं चवाळीं, ॥
 माथा ज्यांच्या शोभती उंच टोप्या, । यिया गथें वाटती सर्व सोप्या. ॥ ४८ ॥

स्वधर्में गोदेच्या उभयपुलिनीं वास करिती,
 सदा भीकृष्णाच्या चरणपुगुलीं जे विचरती. ॥

सदां चाही वेदाध्ययनस्त वेदांत पढती,
 तयांचे हे तेथे अतिशयित सन्मान घडती. ॥ ४९ ॥

द्विज परम शहाणे, हे महाराष्ट्र येती ।
 तदुपरि मग वैशी गोडसे, गुर्जरपती, ।

मिथुनि सकल तथें मंडपामाजि आले,

सविनय अवघे हे भीमकें पूजियेले. ॥ ५० ॥

हार्ता जयांच्या शळकेत शान्या, । त्या धोतरांच्या विलसेत धान्या, ॥
काशीनिवासी किर्तिएक आले, । सत्कार त्यांचे बहु फार केले. ॥ ५१ ॥

गाणेश, जे शांभव, सौर आले, । एकांत ते एक मिळोन गेले. ॥

जे पुजिती शाक्त विविक्त यंत्रें, । घेती विन्हाडं बरवीं स्वतंत्रें. ॥ ५२ ॥

येती पुढें जे जन हे बन्हाडे, । मिळेत त्यांला बरवीं विन्हाडें. ॥

राहेत देऊन कित्येक भाडें, । धरुनि कित्येक अपूर्व ज्ञाडें. ॥ ५३ ॥

कित्येक ते देत असेत बाडें; । फिरत कित्तेक उर्गां ल्याडें; ॥

आटोपिले मंडप यायजूकीं; । आक्रांदती अंध, अनाथ, मूर्की. ॥ ५४ ॥

शोभेति वोटे बरवे विटांचे, । समूह जेथें बसती विटांचे; ॥

साध्या महा सुंदर लोकदारा । ज्यांच्या भयें येत नसेत दारा ॥ ५५ ॥

बाजार जारीं बहु वेष्टियेले । बाहेर सच्छ्रोत्रिय काढियेलें; ॥

आलोकिती नित्य परांगनांतें, । लावीत त्यांसीं अनुकूळ नातें. ॥ ५६ ॥

येती महादोंदिल मोठपोटे; । भारीपणें हे किर्तियेक लोटे; ॥

धरुन वैसेत वृथा प्रतिष्ठा, । द्रव्यार्जनीं मुख्य धरीत निष्ठा. ॥ ५७ ॥

शिष्यांस जे केवळ राववीती, । जे खानसध्या बहु लांबवीती, ॥

उगाच ज्यांचा पसरे पसारा, । मुलोन गेला मग लोक सारा. ॥ ५८ ॥

जेव्हां येती भार नैय्यायिकांचे, । गोळा होती प्राण मीमांसकांचे; ॥

हार्ता पायीं फूटती ज्यास जीभा, । जेव्हां तेव्हां बोलतां वाद उभा. ॥ ५९ ॥

परस्परें शिष्य करीत पृच्छा. । म्हणेत, ' तू बोलसी काय, तुच्छा. ॥

बोले नको तूं; क्षण एक राहे; । माझा उपन्यास समग्र पाहें. ॥ ६० ॥

बोलेन आतां अनुमान खडी. । तुम्हांमध्ये हें मत कोण खंडी ? ॥

तर्कात युक्ती चढती उदंडा, । घेऊं नको व्यर्थ उगा वितंडा. ॥ ६१ ॥

काढूं नका ये समयीं कपालें. । याच्या विचारे उठती कपालें. ॥

हे निग्रहस्थान तुम्हांस आलें; । नैय्यायिकांचें यज्ञ योर ज्ञालें. ” ॥ ६२ ॥

वदेत मीमांसक योग्यताभरें, । “ वेमानुषी व्यर्थच चक्र वीवरे. ॥

असेत हें केवळ बुद्धिरोधने; । नसेत कांहीं परलोकसाधने. ” ॥ ६३ ॥

वेदाती म्हणताति, " शास्त्र परवें आमूळ आलोडिलें,
त्याचा हा परिपाक आजि दिसता, या पडिता मोडिलें. ।

केचे न्याय ? किमथे याग करणें ? ससार हा पारखा.

मिथ्याभूत समस्त जाणुनि तुम्हां अद्वैत हे वोळखा. " ॥ ६४ ॥

प्रतिष्ठेनें येती कितिक कविराजेंद्र सदना,

जयाच्या पद्याच्या अनवरत चालेत रचना. ।

तयाचे दादीनें अपरिमित दाटेत सदनें,

कुरगाक्षींचीं जे अति चतुर पाहेत वदनें. ॥ ६५ ॥

त्वानतरे जति अलकृत राजदासी

बाघस्वनें निघति ग्राहिर सपदासी. ।

हृत्नविरुन विकसे आंणि मोगरेलें

वाटीत जाति नगरात, अपूर्व जालें. ॥ ६६ ॥

जाशा नृपें स्ववनितेस हळूच वेली.

ते मुदरें त्वरित पाकगृहात आली. ।

राधून घेत तव त्या मग राधणारी,

ज्या धूतलंच गृह धूतिल हो घुणारी. ॥ ६७ ॥

उसेत जेंव्हा तळण तळ्याया, । ते अर्मकें धावति जातळ्याया ॥

आकात होती बहु लेकराचे । वाजेत तेथें घराके कराचे. ॥ ६८ ॥

टेवूनि शाका वर त्या सिजाया । कर्दात घालीत वडे मिजाया. ॥

खोबोन आर्धा पदरास पोरी । नितानिनी उत्तम डाळी वार्गी ॥ ६९ ॥

मुदेनपत्नी जति मद आली, । माम्योदयें जे मुकुमार जाली. ॥

असे दहाणी उसळून सोले, । जीच्या करें सुरण पार सोले ॥ ७० ॥

जल्यत आणीच विकारल्याला, । उपाय जाणेच विकारल्याला ॥

त्रयंतसे जे गुण पापडीला, । तथापि जाला भ्रम द्यापडीला. ॥ ७१ ॥

तळणवळण केल, कोरके सिद्ध जाले

त्वरित परम तेथें मात हे वेळियेले. ।

रश्मि रहुत शाका पोडण्या देयिनेती.

तटुपरि मग तेव्हा आयुळी सांगिजेती. ॥ ७२ ॥

छानें करुन मग विप्र समस्त आले.

सत्कारपूर्वक यथोचित वैसवीले ।

पात्रं मुवर्णं रुचिरं मग मांडव्यालीं.

गंधाक्षतें कितियकीं मग चालव्यालीं. ॥ ७३ ॥

कोशिविरी विविध, मांठ, मिरें, मुळेही.

तेर्याल हे त्वारित वाढिति ते मुळे ही. ।

अत्यंत जें रुचिर रंचकतेस आल,

तें वाढिजे कितियकीं अति शीम आलें. ॥ ७४ ॥

वाढाव्या निघति सुंदर त्या सुनीळा,

वीजेहुनी चपळ ज्या चमकेति वाळा; ।

ज्या लोणचीं रुचिर, पापड, पत्रशाका

वाढीत जाव असतां भुलव्यात लोकां. ॥ ७५ ॥

त्यानंतरें विविध ओदन वाढिजेती,

अत्यंत जे निघति ते मग वाढिजेती. ।

गोभेति ते सघृतशर्कर पावसाजें.

अत्यंत फार पिवळीं वरवीं वरत्रें. ॥ ७६ ॥

अत्यंत वर्तुल वडे अरवार भारी

वाढीति त्या गजगती सखवार नारी. ।

ते चोटवे सरवळे ओंणि मालत्यांला

वाढीत जाति बहु बारिक सेवयांला. ॥ ७७ ॥

त्या पोळियांच्या चळया रचाया । परस्परें वाहति वायका या. ॥

वाच्या. पुऱ्या, तेलव्या विदग्धा । वाढीत दुग्धे कितियेक मुग्धा. ॥ ७८

वाढीत तेथें वरव्या करंजा । ज्या सुंदरी रांधविती विरिज्या. ॥

कोणा वड्या वाढून मांडव्यांच्या, । नेती परता मग सांडव्यांच्या. ॥ ७९

मुक्तेहु हे निदिति आरशांला, । त्या काय नेणेंत अनारशांला ? ॥

नितवपर्यंत पडेते वेण्या । त्या सुंदरी वाढितसेत फेण्या. ॥ ८० ॥

जेव्हां घृतान्त पारिवेण सर्व जालें,

आपोचनादि मग कृत्य समग्र केले. ।

पंती अनेक वसती विविधप्रकार
बाळा तथापि करिती बहु वेरसाग. ॥ ८१ ॥

जेथें नया लोटति या पृतांच्या
दह्यां, दुधांच्या, मधुग मधाच्या; ।
पडेते हे पर्वत सकंरांचे,
लोपोन गेले स्व ककरांचे. ॥ ८२ ॥

मागेत कोणी द्विज ते पराळा. । आरभितां पाक कृतीं निराळा. ॥
भर्यात कोणी मग ते हरिष्यें; । तसांच त्यांचां असती भविष्यें. ॥ ८३ ॥

कृतिपरु सुख तेथे स्वीय जिन्देष्ट देती.
अनियत हरिनामें भक्त कित्तेक घेती. ।
विविध परम होतो नामसघोष जेथे;
घडिघडि बहु देते भोगकां फान तेथे. ॥ ८४ ॥

सहज निजजिवाचा जंय जो अतरांचा,
निशिदिवसच लागे वेध त्या श्रीहरीचा. ।
अनिश हृदय तांचे तत्स्वरूपाभिलाषी;
मुक्तामळ तयेंचें तद्गुणैवाभिलाषी. ॥ ८५ ॥

करजळ पुतळ्यातें नित्य चोरून पाहें;
परि निजजननाचा अंतरां धारु वाहे. ।
घडिघडि करिते जे प्रभ निप्रभिकाला,
इच्छुच मग निरासी बहुसर्वाधिकाला. ॥ ८६ ॥

श्रितिवार पदरेसां नित्य निद्रा करिते.
व्रत नियमतपस्या अतरां आदरां ते. ।
स्वन जय अजिरीं हे आयके वायसाचा,
उदुन कयळ त्यातें धारवीं पायसाचा. ॥ ८७ ॥

न वदति सगुणार्हं सुखात् सत्प्रसर्गं.
श्रमित बहुत जाली अग टाकी पलगा. ।
परम विकळ बाळा फार चिता करी ते,
अनिश यदुपतीचे पाय जे आठवीते. ॥ ८८ ॥

महा विश्वासाचें निलय बहु आनंदलतिका;
द्विताया हे तैसी अतिचतुर नृंगारकलिका ।

सगल्या दोही भागां वसति सरसा सावधपणें.

कनिष्ठेच्या यक्राभिमुख करिजेतें मुख विणें. ॥ ८९ ॥

अद्यापि वैकुण्ठनिवासयेना; । तेथून त्याचें मन हें निषेना; ॥

लमास तों रातिच आड आहे; । करीच ना ईश्वर कां कृपा हे ? ॥ ९० ॥

जाली असे हे प्रतिकूल गौरी, । झणोन हा काय न येच शैरी ? ॥

अत्यंत दैवकारि हीन जालें, । झणोन ये दीनदनेस आलें. ॥ ९१ ॥

हून माझ्या जिवसावजाला. । तो आजि कैसा हरि साव जाला ? ॥

आतां कशाची मज जीवनाशा ? । जालें असें सन्मुख जीव-नाशा. ॥ ९२ ॥

जो द्वारके ब्राह्मण पाठ्याला । अद्यापि नाही परतोन आला. ॥

जे भक्त कृष्णाप्रति पावताती । फिरोन ते काय घरा न येती ? ॥ ९३ ॥

वाटेस अद्यापि असे निजेला ? । किंवा घराहून नसेच गेला ? ॥

कीं द्वारकेची पदवी न चाले ? । कीं कृष्ण जातांच विरद बोले ? ॥ ९४ ॥

प्रत्युत्तरें हे न मुचेत याला ? । किंवा सभाधोभ तयास जाला ? ॥

किंवा निषेधी वसुदेवदेवा ? । सक्रोध संकल्प हा वदे वा ? ॥ ९५ ॥

कीं लागला वैदिक वो गुणाया ? । कीं लुब्ध जाला भगवद्गुणां या ? ॥

त्या संपदा देखुनि थोरथोर । कीं गुंतला ब्राह्मण पाहुणेरा ? ॥ ९६ ॥

किंवा थसे नित्य करीत इष्टी ? । कीं चालतां भोत्रिय होव कष्ट ? ॥

स्वाभाविक च्छांदस वृत्ति ज्याची । पाहातसें व्यर्थच वाट त्याची. ॥ ९७ ॥

जेथें नसे आदर नारदाचा । कदापि या योगविशारदाचा, ॥

अद्यापि जेथे शुक्र वैसला, गे; । हा विप्र कोणे लगाडेस लागे ? ॥ ९८ ॥

तथापि तो शंभु अकिंचनाचा । प्रसिद्ध हे शास्त्रपुराणवाचा ॥

हा येक विश्वास असे मला, गे; । परतु मार्गी हरि हा न लागे. ॥ ९९ ॥

त्या देवकी आदिकरून राण्या । निषेधिती काय महा गहाण्या ? ॥

कृष्णार्थ कृष्णास पडेत गुते ? । कीं योगिनाच्या हृदयांत गुते ? ॥ १०० ॥

कीं पूर आला बहु आपगेला ? । कीं आडवा येऊनि साप गेला ? ॥

किंवा रथाचें युग भंग जालें ? । कीं पांखरूं आजि उडोनि गेलें ? ॥ १ ॥

किवा निजे शेषविशेषतर्फी । कोणे तयाने उठिजेल कर्पा ? ॥
 किर्ता तरी येथुन वाट पाहो ? । आकल्पपर्यंत असीच राहो ? ॥ २ ॥
 येक्रीकडे लौकिक सर्व ठेवू । निर्लज लोकांत म्हणोन घेवू ? ॥
 कीं द्वारेके धाडुन जीव देवूं ? । कीं पक्ष लावून उडोन जाऊ ? ॥ ३ ॥

नृपतिकुळकळंका म्यां तुजें काय केलें ?

यथवरि शिशुपाळा का वृथा आणियेले ? ।

तुजजवळि पडे हे चालि नांचा जनांची.

निपटच हळवारे वृत्ति तूझ्या मनाची. ॥ ४ ॥

कळत कळत घेसी जीव या मानवाचे.

तुजजवळि भल्यांचा काय सन्मान काचे ? ।

अति विमळ कुळीं ये भूल निर्माण होसी.

शिव, शिव ! भगवता जाण हा काय देशी ? ॥ ५ ॥

पर्दा श्रीरूपाचे अविरत मनोवृत्ति विवरे.

वियोगें त्याच्या हा क्षणभरि मला धीर न धरे. ।

रहावी हे माझीं यथुनि जगधीं हीं व्यवसिते.

कितेकां या देवां विविध नमस्कारें नवसिते. ॥ ६ ॥

गणाधीशा जे जे स्मरति तुज सकष्टसमर्थां,

पहा, ते ते होती मनुजजन आजन्म विजयी. ।

कुमारा गौरीच्या, हाणुन विनवीतें तुज वरें.

चतुर्भां तूझ्या मीं कारन अवघ्या थोर गजेंर. ॥ ७ ॥

असो हें काठिष्य त्रितिधरकुळोत्तसकुल जे.

वदो चारवार प्रकट तुजर्सां काय तुळजे ? ।

न सोसे काहींही शिवसुरत सप्रेम लतिके,

तुला वों नाहीं हा अनुभव, शरीराधेपतिके. ॥ ८ ॥

उदार मल्लरी, अति विषय चितानल हरीं.

कृपापापवार, प्रकट करिं कारुष्य लहरी. ।

सहसा सडींचा तुजवरिच भद्दार उघडीं.

करावे त्या ऐसें सडकारे पडें यादवकुळीं. ॥ ९ ॥

विचारें वा व्हावा निखिल निज राग्यांत बळसा.

चढे, चाळे, फेडी असरळ तुझी बुद्धि कळसा ? ।

कदाचित् हे वार्ता, कमळमुग्धि, फोटूनाई फुटे;

घरामध्यें तेव्हां अभिनय अनर्थांकर उठे. ॥ २४ ॥

मिळाले हे पृथ्वीवरिल, सरित, राजन्य अवघे.

कसे वेढे, मूके, बधिर ओणि विद्रूप अवघे ? ।

कनाला हा आद्यां अविशय, गये, आवांढ बरी.

वरें जाळें हे ही अवि चतुर सज्जन नरी. ॥ २५ ॥

अवश्यं भावां हें सहज जरि होणारच असे,

अयलेंही तूझ्या कर्कसलयां वेउन वसे. ।

महा धीरची तूं; निपट तक्या खोदिसि कसा ?

उतावेळी होधी म्हणुनि तुझे हा भरंवसा. ॥ २६ ॥

सरीच्या वंके हा गरळमय पर्जन्य पडला;

अहो किंवा उल्काघतपतनसस्कार घडला. ।

जन्ही हे कांहींही विधुर न वदे वारिजमुखी,

महाप्रस्तावीं ते तदपि पडलीसे बहु सन्धी. ॥ २७ ॥

दगदली बदतां बहु भीमकी. । न समजे कुनुमायुध पातशी. ॥

उपचडे सुटती तिजला बहु; । शयनिचीं सुमनें खुपती मऊ. ॥ २८ ॥

निपट हा तक्या हिजला नसे. । उटून ते शयनावरती वसे. ॥

बहुत जे वरळे विविधापरी, । सुख नसे सहसा जिस अतरि. ॥ २९ ॥

“भुवननायक, कंजविलोचना, । गडबघाहन, शोकाविमोचना, ॥

रुससि कां मुरलीधर, माधवा, । मदनमोहन, गोकुळवांधवा. ॥ ३० ॥

ब्रजपती, जपती तुज गोपिका । अश्रुणि तेशुनि, नंदकिशोरका. ॥

नरहंरी, शरणागतवत्सला, । परतसी अथवा निज गोकुळा ? ॥ ३१ ॥

अश्रुनि गुंतसि गोधनदोहना ? । परम व्याकुळ मी, मनमोहना. ॥

मुपल्लादनिं तादृश हे सवे; । परि तुजें वय हें तयिचें नव्हे. ॥ ३२ ॥

उचगती सखिया निजजांबिता; । न पवती कुळिंच्या कुळदेवता; ॥

जनक हे जननी मजला नसे; । यदुपती मज आस तुझी असे. ॥ ३३ ॥

सकळ नृप पदातां पार्थसारथ्य केलें,
 यदुपति तुज तेभें काय हातास आलें ? ।
 धणभरि मजसाटों येथपर्यंत येतां,
 अभिनव पडलें, रे, थोर कोटें, अनंता. ॥ ४३ ॥
 यदुपति तुजसाटों मीच मारणालें;
 अज्ञात कर्मटाच्या मीच पोटास आलें; ।
 अति विकृत यवहा मीच जालें वरहां;
 तदुपरी नरगिहा होय मी नारसिंही. ॥ ४४ ॥
 अभिनव तुज रामा मीच गमावतारिं;
 प्रकृतीहि तुजसाटों भीमकाची कुमारी. ।
 धणभरि मज, कृष्णा, आठव्या, नाठवांशी;
 व्रजयुवतिसदृशें अंतरिं सांठवीशी. ॥ ४५ ॥
 स्वकीयां भक्तांचे निरुपम महा वेड तुजला;
 असे, हे, श्रीकृष्णा, अविदित असे काय मजला ? ।
 मदीय प्रारब्धें स्मरणहि फुलाचें तुज नन्दे.
 कृपाळा, हे लागे अभिनव तुला कोटुन सवे ? ॥ ४६ ॥
 निजध्यासें तूझ्या न समजति संसाररचना,
 सदा वेडे होती, अनुसरति तूझ्याच वचना, ।
 तुला गाती, ध्याती, अनिस्त भजती, भाविकपणे,
 तयांचें तूं कृष्णा, धणभरि पडों नेदिस उणें. ॥ ४७ ॥
 महावाहो कृष्णा, परमपुरुषार्थेकनिलया,
 तुझ्या नामें जाती सकळहि महा दोष विहया. ।
 रथांच्या कोटीनीं विविध विरुद्धें जात नसती,
 घनःश्यामा, तेंही प्रकृत मज निःसार दिसती. ॥ ४८ ॥
 पिता, माता, भ्राता, सखिनिवह वंचून, तुजला,
 मुखें या विप्राच्या मथिल अवघा भेद दिघला; ।
 अशी मी हे तूही परम अपराधीणच असें.
 न योजे हे, कृष्णा, अद्यपि तुज पत्रोत्तर कसे ? ॥ ४९ ॥

जति लोहाळें हे जनरजननी राहति उर्गी.

भये वा रघूच्या फिरति सुद्धें आजि जवर्धी. ।

वृथा या एकातीं सफळ सरिया गाजिति मला.

अवस्था माही हे यथिल समजे कोटुन तुला ? ॥ १५० ॥

सदा वेदाभ्यासी द्विजपति तुझा मार्ग चुकला ?

तुला येता मार्गी गरुड जथवा काय थरला ? ।

निपेधी हा किवा हल्धर तुझा सोदर तुला ?

कृपापावारात, परम पडलें सकुट मला. ॥ ५१ ॥

पृथेच्या पुत्राचा अर्वाखिल हर्ष केवळ नग्री.

तयाची हे तानू विळभरि पडों नेदिस उणी. ।

अरे धर्माचेथें श्रमसि रहु निष्कारण वृथा.

सदा उच्छिष्टाच्या उच्छिष्टि असव्यान चळथा. ॥ ५२ ॥

प्रतिष्ठा वैकुंठा निर्यतशाय तैसा मिरविशी,

रथाचे पार्थाच्या अनन्यत गोटे फिरिशी. ।

मुघरे, पार्थाचें श्रमसि रहु मारण्य कारिता

न वाटे हे लज्जा करिसिल्यां दोर धरिता ॥ ५३ ॥

विचारं, श्रीकृष्णा, दिसति मन तू थोर निकती

जनामध्यें येणें कथान निवधर्मास नुसता ।

ऋतुवाची वैधी निपटच, हरी, वाट तुझी.

अरे, काठें हें तू परमशटपाडित्य गिरिशी ? ॥ ५४ ॥

हरे कृष्णा, नाचरण, नरहर, आदिपुरुषा,

तुझ्या तों पावारीं रचन न रद पारिणि मृग. ।

प्रतापी हे घरे भिळति नरथे तुझिनपुरी,

नृपत्याप्या, कारे रसति उगाग गाउनि परी ? ॥ ५५ ॥

अरजेनें बोलें शिरोपकृ हिणा हून रचनें,

अद्या या रोज्याचा अनुचित मनीं राग परजे. ।

प्रजरासी, आम्ही करुन न पडों घनदुहिता.

शिल्ले या तूझ्या रघुत पडण्य आर तुंरिता. ॥ ५६ ॥

तुझ्या या पापांसाठीं प्रथम सलगांनं वदतसें.

मनामध्ये तूझ्या व्रजयुवति दाटांताहि धसे, ।
मधीं आतां, कृष्णा, तिळभारि दुजाभाय न धरीं.
सर्माक्षाभिधेनें प्रणतजनसंभायन करीं. ॥ ५७ ॥

फुलाचे दासांतें अनुचित उदासीन धरणें.

समर्थें रंकासी असटन असा रोष करणें. ।
अकस्मात स्वामी मन विषयगर्गतुन उटे.
तुझे भेटीसाठीं निशिदिवस मात्ता जिय फुटे. ॥ ५८ ॥

जिवें-भावं कृष्णा, शरण तुज आलें यदुपती.

न व्हावें हें हासें म्हणुनि करितें तूज विनती. ।
तुझ्या वेडा लागें, सद्गज निजकतंघ्य विसरें.
अकर्तव्याची हे प्रकृत पदवी ही अनुसरें ॥ ५९ ॥

नये कोण्हा हातीं, यदुपति, समाचारहि तुला;

असे शाला मात्ता क्षणुन मजला जीव अवहा ।
महाप्रस्थानाचे अनुमथुन सत्तेश पुरते
तुझे भेटीसाठीं पुनरपि हरी प्राण परते. ॥ ६० ॥

अरे, तूसें नाम स्मरण करितें अंतसभर्वां.

गुरें राहें, कृष्णा, यथुन पुरता शेष विजयी ! ।
वियोगे या तूझ्या नियत जरी लोकांतर मला;
अरे याची पृच्छा सहजच पडे केवळ तुला. ॥ ६१ ॥

परित्याग खीचा ऋवण पुरुषार्थी नर करी ?

असें हें श्रीकृष्णा, अपयश शिरीं वीर न धरी. ।
उसासा हे टाकी सुकृतरससारांस विषडे,
अनेका हिंसाची सहज मुरकुडी बरि पडे. ॥ ६२ ॥

अरण्यां श्रीरामें अवगणुन सीतेस त्याजिलें,

जगामध्ये कोणें समुचित असें त्यास म्हटिलें ? ।
पदीं श्रीरामाच्या दृढतर महादोष विलगे;
कसा या दोषाचा दशरथकुळीं डाग न लगे ? ॥ ६३ ॥

पहातां त्वन्मार्गं, त्रिभुवनपती, मेघ शिणती.

कृपासिधू, स्वामी, कनक तुजला लोक म्हणती ? ।

तुझे हें पापाणें हृदय बहुधा आनि घडिले.

कठोरत्वे किवा अति कठिण आमूळ मछिलें. ॥ ६४ ॥

सये, माझ्या दु खें उपवन लता या दुखवती.

पहा, हे पक्षी हा वदनगत चारा विसरती. ।

विलापे या माझ्या द्रवति बहु पापाण, सरिसे.

शठाचा, हा वारें, मुकुटमणि अद्यापिहि न ये. ॥ ६५ ॥

इच्या वक्राभोजापसुन सज वाग्वाण मुटती,

मनी श्रीकृष्णाचे अति तिखट जाऊन वसती. ।

असे जाला तेणें क्षणभरि अति व्याकुळ हरी.

प्रियेच्या आकडे किमपि न मुचे ते असवरी. ॥ ६६ ॥

कथा हे कृष्णाची सकळजगदानदजतनी,

मनोभावे ईश्वें श्रवण करिजे नित्य सुमनी; ।

प्रसंगं श्रोत्याचे सकळहि महादोष हरीती,

यदूत्तसप्रेमे विषयरसगोडी विसरती. ॥ ६७ ॥

इति श्रीमद्भगवद्गीतापदानुरक्तविशामगजविरचिते रुक्मिणीहरणकाव्ये रु-

क्मिणीविलापो नाम पद्य.सर्गः ॥ ६ ॥

सर्ग सातवा.

विचारें विघ्नान्या हृदयगत, चोरून मजसी

रगें येस्या गेला; निपट न दिसे बुद्धि सजासि. ।

विदधीं वीरत्वे धनतर महामडळ मिळे;

तयासी युदाचा समय पडल्या कृष्ण न ढळे. ॥ १ ॥

मनी हे आशका धरून मुसली जेथुनि निघे,

सवें ते सेनेचे निवह सज धेऊन अवघे. ।

जपतस्यजनै जे स्नानसंभ्यादि कर्म

जबुन सकळ गेलीं या तुझ्या दालधर्म. ॥ २५ ॥

तां भीमकी मज अनुग्रह थोर केला.

श्रीकृष्णदर्शनमहोत्सव दावियेला; ।

येथून हे सकळ निस्पृहवृत्ति जाली;

वेडी प्रपंचमय सर्व तुटोनि गेली. ॥ २६ ॥

श्रीरंग जो गरुडवाहन शेषशायां,

ब्रह्मादिकां अभयदानपरप्रदायां ॥

भ्यां तों तदर्थ जपि यत्न नक्षेचि केला;

तुझ्या परंतु मुकूटें भगवंत आला. ॥ २७ ॥

वृत्तांत हा सकळ तुज निवेदिलाहे

माझे प्रयोजन अतःपर काय आहे ?

आज्ञा मला त्वरित दे स्वगृहास जाया." ।

हे बोलतां वदतसे भग आदिमाया ॥ २८ ॥

“ अत्यंत बापा धमलास भारी. । स्वकीय हे बांचविली कुमारी. ॥

जामात हा श्रीपति आणियेला । मदर्थ त्वां उत्कट यत्न केला ॥ २९ ॥

न वर्णव हे उपकार नूसा । तू तत्वदर्शी गुरुराज मासा ॥

हे सार्थक ज्ञेश समस्त जाले. । मनोरथा अंकुर आजि आले. ॥ ३० ॥

उत्तर्ण आतां तुज काय होऊं ? । प्राणेशदात्या तुज काय देऊं ? ” ॥

बोलेन हे अजळि जोडियेला; । प्रणाममात्रें द्विज बोलवीला ॥ ३१ ॥

जो दैवयोगें कृतकृत्य जाला । तो हा गृहासन्निध विप्र आला. ॥

विचित्र गेहस्थिति देखियेली. । गजांतलक्ष्मी नदनास आली. ॥ ३२ ॥

कोणीकडे वाट चुकान आलों । स्वकीय बांधी विसरणे गेले ?

किया असें जागृत कीं निजेलो ? । उगाच कां मी वचको निघालों ? ॥ ३३ ॥

करून हे तर्क तटस्थ राहे. । चहूकडे संशयरूप पाहे. ॥

तों ते गृहस्वामिणि देखियेली । जे हे गृहावाहिर शांम आलों. ॥ ३४ ॥

विनीत अत्यंत, महा मुशाला, । प्रणाम येऊन पर्तौस केला. ॥

घरून हातीं सदनांत नेला । सुवर्णपीठावरि बैसविला. ॥ ३५ ॥

पदासुजे शालुन आबराने । पुशीतधे जे बरनाचळाने. ॥
 आचात जो हा विमळा जळाने । सलोपयिला व्यजनानिळाने. ॥ ३६ ॥
 लेंकी सुना येउन भेटताती, । ते दासदासीजन दाटताती, ॥
 स्त्रीपुत्रभिनादि कुटुंब पाहे । तां सर्वही हें अनुनूळ जाहे. ॥ ३७ ॥
 मनामध्ये विस्मय थोर जाला. । उठोन जें होमगृहात गेला, ॥
 तों सर्व तेंथें विपरित देते, । जेथील तेथे उगलाच धोके. ॥ ३८ ॥

मुवर्णांची वेदी, जडित अरर्णायुग्म विलसे;
 मुवर्णांचीं पात्रे दृपदुपल सौवर्णच दिसे. ।
 मुवर्णांच्या जाल्या सकळहि पहा दर्भसमिधा.
 न्हणे हे कृष्णाची सकळ करणी होय नहुधा. ॥ ३९ ॥

तदुपरि नृहरीचा शरत गभीर वाजे.
 गजत्रिमिति बहाडां सर्व धाकेति राजे ।
 पडति नहुत तेव्हा रुक्मिण्याचे धसासे
 अगणित शिशुपाळं टाकितेती उसासे. ॥ ४० ॥

त्रिभुवनपति दौघे रामकृष्णाख्य आले
 नृपतिजवळि ऐस दूत सागो निघाले ।
 अभिनव हृदयां हा थोर आनंद जाला.
 अभिसुग्न मग त्याला सैन्य घेऊन गेला. ॥ ४१ ॥

तदुपरि हरिसेनेमाजि सेना मिळाली.
 द्धणउन मग तेव्हा दाटि होऊ निघाली. ।
 किर्तयक मग तेथे भेटती एकमेका,
 बळति कितियकाला वेन्नयथा अनेका. ॥ ४२ ॥

तदुपरि हरिपूजा हे यथायुक्त जाली
 प्रणति मग त्यात नूप साष्टांग घाली. ।
 विनययुत उभा तो हात जोडून राहे.
 विनउन नृहरीतें तो पुरमाजि वाहे. ॥ ४३ ॥

कळत कळत म्या ता थोर अन्याय केला.
 तदपि परम मासा हेतु ता पुरीला. ।

सहज मज अनाथा नाथ तूं आजि होसी;

निजपदभजकांचा नित्य केवार धेसां. ॥ ४४ ॥

अलभ्य तूझा मज लाभ जाला. | पवित्र हा देश समस्त केला. ॥
 मानंतरें या नगरांत यावें, | कृतार्थ. कृष्णा, मज तां करावें. ॥ ४५ ॥
 त्यानंतरें सस्मित कृष्ण बोलें, | “मार्गील ही लोक समस्त आले; ॥
 पुरांत संमर्द वहत जाला, | होयाल कोठें अवकाश यांला ? ॥ ४६ ॥
 याकारणें निश्चय हा करावा, | अंवालयार्साग्रिध ठाव चावा. ॥
 आर्षाकृही हा यक हेतु आहे, | पुरांमध्ये तो शिशुपाल राहे. ॥ ४७ ॥
 हे आमचे यादव तुद भोटे; | ते चैद्य पूर्वीहुन लौद सोटे. ॥
 वाढेल बोलें वरि बोल जेव्हां | लग्नापुढे येविल विप्र तेव्हां.” ॥ ४८ ॥
 भावार्थ याचा समजोन गेला. | राजा विदभेद्र वदां निघाला. ॥
 अवश्य अंवालय आदरांने, | परंतु मागें तरि याच जांव. ॥ ४९ ॥
 स्थळां स्थळां सर्वे उभ्या रक्षती | पौरांगना, याट तुझी पहाती. ॥
 या कुंडिनाची रचना प्रसंगें | आलोकिजे किंचित् हकतरंगें. ॥ ५० ॥
 विशति भूप अनुरूप केली, | षडोन चिन्तातिष्ठ गोष्टि आली. ॥
 गमाकडे कृष्ण तथापि पाहे. | तोही तया सम्मत दंत आहे. ॥ ५१ ॥
 विज्ञापिलासे अति गोड बोली | आरूढ जाल्य हरि चौर डोली. ॥
 अनूर खानद कमलवारी; | सभावते चालति वरि भारी. ॥ ५२ ॥
 ते आठपन्नादिक राजचिन्हें | शोभेति तैसीं तगटीं निशाणें. ॥
 वाजेति हर्त्तावर ते दमामे | व्याख्या स्वने हा शिशुपाल बाने. ॥ ५३ ॥
 पुढें पुढें तो गजभार चाले, | त्याहून मागें रडवाळ जाले. ॥
 सर्वांत अग्रसर भूप जाला; | हा द्वारकार्धाश पुरांत नेला. ॥ ५४ ॥
 पहावया नागरलोक आले | आलोकने नेत्र कृतार्थ जाले ॥
 किर्त्तक तेवें सतखे करीती | होती नमस्कार अनेक रती. ॥ ५५ ॥
 सुवर्णपुण्ये उडवीत कोण्डी | जोटांत निष्किचन हात दोन्हां. ॥
 दाटेत नानाविध राजवार्धा, | आरातिकें धेऊन भक्त येतां. ॥ ५६ ॥
 धर्णेकसा कृष्ण तटस्थ राहे, | त्या कुंडिनाचे रचनेस पाहे, ॥
 कटाक्ष विशेष करी हरी तो, | पौरांगनाचीं हृदये हरी तो. ॥ ५७ ॥

पुरात जेन्दा यदुनाथ आला । जानद सर्वा वनितास जाला ॥
 पहावया येति नितेक दारा । घरामधें हा न निषेच तारा ॥ ५८ ॥
 लागेत जावा बहु दार वेडे । परस्परें लोटिति गहुदडे ॥
 धरून सर्वत्र महाउपेक्षा । करीत कृष्णागमनप्रतीक्षा ॥ ५९ ॥
 येकीपुढें धातुनि येकि जाती । येकीस येकी धरिताति हातीं ॥
 येकीस येकी ढकळून देती । येताति येकावारी येकि दाता ॥ ६० ॥
 धायोन येती कितियेक न्हाता, । वाळास कोर्णा स्तनपान देता ॥
 उगाळिता चदन वेती कोण्ही, । अधाच कोर्णा उकटून वेणा ॥ ६१ ॥
 वाढावया जोदन नेतनेवा । धावेति कोण्ही जळ देतदेता ॥
 उठेति कोण्ही उट्टि घेतघेता । नेनाडुर्जी अजन रेतलेता ॥ ६२ ॥
 सभ्रात अत्यंत कितेक जाल्या, । भूपा विपर्यास करून आल्या ।
 घाटून पायीं करककणाला । पादागदीं शोभविती कराला ॥ ६३ ॥
 नाकीं राब्या, राखड्या कर्णदेशीं, । ताटकांत गोंविती केशपाशां, ॥
 दडीं कठे, वातुनदास कठीं, । लेती, मार्जी हार, ताईत, पेटी ॥ ६४ ॥
 मुलकमळे उट्टुनि कुकुमान, । नयनयुगे भरिजेति चदनाने, ॥
 अजर सजविताति अजनाने, । वृत्तविपर्यतदशा निरजनाने, ॥ ६५ ॥
 पहावया चौतुक सर्व आल्या, । आकृष्णरूपास मुलीन गेल्या, ॥
 आदोळती मन्मथसिधुफुळे । उगीच होती श्रथ हे दुकूळे ॥ ६६ ॥
 घाटून पायीं मणिनूपुराला । चढेति राळा निज गोपुराला ॥
 मुखावुर्जी रोधिति ज्या क्षरोदे, । कटाक्षपाशां हरि आजि रोय ॥ ६७ ॥
 माड्या, अटाड्या ओंणि उच भिंती । व्यापून कितेक उभ्या रहाती ॥
 प्रासाद नारीमय सर्व जाले, । जनेक सदेह पडो निघाले ॥ ६८ ॥
 देवागना या उतरोन आल्या । विचुहता कीं शळकीं निघार्या ॥
 भासेत किना स्मरवैजयती, । प्रतिशर्णी चचळ रूप होती ॥ ६९ ॥
 चलेत हे नृपण कोटि राते । सदाश्रये आंहति मुल्ल आते ॥
 त्या तारकाला अति दिव्य आभा । तथापि चद्रास विशेष शोभा ॥ ७० ॥
 न्यहाळिती कृष्णपदासविदा । म्हणेति आलास वध मुकुदा ॥
 कितेक वेती वनिता बलाया । लागेति कोण्हीं वचने वदाया ॥ ७१ ॥

" हा देखित्या यादवराज जीणें । जालें तिचें सार्धक आजि जीणें ॥
 नीराजिजे मन्मथकोटि जेथें । सँदर्यता वर्णन काय तेथें ॥ ७२ ॥
 करून वार्द उगडीं कवाडें । हा पाहिजे कृष्ण वय निवाडें ॥
 हा पाहिलाही पुरता पहावा । न पाहतां हा अनुत्तर द्यावा ॥ ७३ ॥
 पुढें तुझी व्हा, अति डोळसां मे । मागें फिरा जा अति साळसा, मे, ॥
 जाला महा सौख्य मुकाळसा मे । उभा न राहेच अमाळसागे!" ॥ ७४ ॥
 म्हणेत " हा या समयास आला । पूजाप्रसंगें मधुपर्क जाला ॥
 होणार हें काय असे कळेना । दुर्बुद्धि रुक्मी सहसा वळेना ॥ ७५ ॥
 देवें मिळे हा विज योग्य जोडा, । परंतु आदि अवकाश थोडा ॥
 हें आमचें पुण्य उभें रहावें, । दोघांजणा सत्वर ऐक्य व्हावें ॥ ७६ ॥
 हा कृष्ण काळा अति गौर वाळा । सयोग शोभेल अपूर्व वांला ॥
 रत्ना नुनर्णा जरि भेटि होते, । परस्परं कांति विशेष येते." ॥ ७७ ॥
 श्रुत्वादि संवाद करित नारी । तटस्थ पाहेत पहा कुमारी ॥
 पुढें पुढें धाहिरि चालियेला । प्रासाद वैदर्भिक देखियेला ॥ ७८ ॥
 चढेत कोणही, उतरेत कोणही, । पडेत वाटेत गळोन लेणी, ॥
 सिंजारवें व्याकुळ सौघ जालें, । निर्जावही जावदसोस आले ॥ ७९ ॥

असुर्यपदया ही त्वरित बहु धांवति अवला,
 अनभ्यासें मागीं स्वळण अति पावेति विकला ।
 वसे त्यांची तेथें अविरत मनोवृत्ति अवधी,
 जयाच्या दासांचें अनिश करिती दास्य चवधी ॥ ८० ॥
 स्वरूपे कृष्णाच्या अविरत जिचे मानस रुधे,
 तये वैदर्भीसी मग सहचरी येउनि वदे ।
 महा रघ्यामार्गे अभिनव युवा जात असतां,
 निजप्रासादांम्रीं चढति सकळा राजवनिता ॥ ८१ ॥
 कटाशांची छाया धनतर सये ज्यास पडली, ।
 विधात्यानें ऐसी अभिनय असे मूर्ति घटली ।
 असे हा कोणाचा कवण मजला तत्व न कळे, ।
 अये, ये मूलोर्की कवण तरुणांचे तप पळे ॥ ८२ ॥

न गेले नाहींही मुकुलितमुखी, कुदरदना, ।

चमत्कारे गळ्या झडकरि उठे मदगमना ॥

निवारी सर्वातिं करकिसलय वारिजमुखा ।

तयेची हे हासे पदर वदनीं लाउन सरा ॥ ८३ ॥

पहाया वैदभा मग उपरमाडीपरि चडे ।

अनायास प्रत्युद्गमन विधि किवा तिस घडे ॥

करें छत्रच्छाया करुनि, वदनीं चद्रनदना ।

न्यहाळीं कृष्णाचे मुखकमल सारगनयना ॥ ८४ ॥

जिवाचा सागाती निजनगरख्या प्रविशला, ।

तिला वाटे चिंतामणिच निधि किंवा गवसला ॥

पलात्कारें गळ्या करुन परती ही सहनरी, ।

कटाक्षप्रधेप यदुपतिस नीयानन करी ॥ ८५ ॥

मनामध्ये जीच्या प्रणयरस हेलावत असे, ।

मुले गळ्या काहीं प्रकट करि हे गोलत नस. ॥

जल्म्याच्या लामें परम हरिसे नीरजमुखी ।

मयें या रघूच्या हृदय परि याचें धुकधुकी ॥ ८६ ॥

समारभ गेला मिरवत पुरासाहिर हरी,

न राहे पाहाता तदपि नृपमूर्धयकुमरी, ।

स्वरुपां हा साक्षादनुभव महा होय निजला,

अहो आला गेला म्हणुन म्हणणें काय तिजला. ॥ ८७ ॥

अहो खासा राहे यदुतिलक अत्रपरिसरा

अनुज्ञेन सेनापति उत्तरती स्वस्वशिषिणी ।

विदमें सर्वांचें अतिशयित आतिष्य करिने

पदां श्रीकृष्णाचे दृढ परम हा भाव धरिजे ॥ ८८ ॥

घातून सव्य मग अमिकेल । रात्रा विदमेंद्र घरास आला ॥

सक्रोध रुक्मी तव फार चाल । द्विनामध्ये चाम्य वदों निघाला. ॥ ८९ ॥

पुतोहित च्छादस फार भोळे, । उगेच हातीं मिरवा कचोळें. ॥

प्रसंग याला सहसा कळेना । सागीतिल यास कदा कळेना ॥ ९० ॥

पाचारित्यावांनुन मूढ आले । हे गोवळी तों विचळोन गेले. ॥
 आतां तुम्ही तांतडी हे करावी । कन्या नृपार्ची उजवून ध्यावी. ॥ ९१ ॥
 कृष्णाकडे शेंवति मांयशोप । गृणोन जालीं मज शल्यरूपें. ॥
 दावा मर्सी उत्कट साधियेला; । भुजंग हा केवळ आणियेला. ॥ ९२ ॥
 जे जे पदार्थ उपयुक्त विवाहकर्मा । ते आणवी त्वरित राजकुमार रुक्मी, ॥
 जों ज्योतिर्षी त्वरित लग्नघडोस घाली । तों सन्मुख प्रलययुच्य शिक जाली. ॥ ९३ ॥
 येतां मेळे वैदिकांपंडितांचे । होती तेथे वाद त्या तांत्रिकांचे. ॥
 येतां जातां मंडपां दाटि केली, । होती ज्यांच्या या वृथा घालेमेली. ॥ ९४ ॥
 गृणेत कोण्डी मधुपर्क आणा. । गृणेत कोण्डी नवरीस न्दाणा. ॥
 गृणेत कोण्डी वर सिद्ध जाला. । भागेत कोण्डी चयकास सेला. ॥ ९५ ॥
 गृणेत कोण्डी शुभलग्न पाहा. । गृणेत कोण्डी उगलेच राहा. ॥
 गृणेत कोण्डी नवरी दिखेना, । कोण्हास कोण्डी नगहो पुखेना. ॥ ९६ ॥
 आनीकतां व्याकुळ पार जाली । उठोन मांडोवोर माय गेली. ॥
 गृणे तिला “ चाल; विरज्य जाल्य; । जाली असे सन्निध लग्नवेळा.” ॥ ९७ ॥

प्रसुवचनविलासें होतमे त्रास तैसा

अभिनय करिर्णाल्या अंकुशाघात जैसा. ।

तदुपरि जननांच्या ते गळां हात घाली,

अभिमत जनवित्रां वाक्य शोळें निघाली. ॥ ९८ ॥

“ उर्गा राटें आतां बहुत वदतां ओष्ट मुकले,

नको शोळें काहीं, अकथित मलय ग्रंथ उकले. ।

अनो, तू दैवाची प्रिय, परम अर्धांग हरिचें,

तुझ्या हातां आले सहज निजसाप्राग्य घरिचें. ॥ ९९ ॥

वाळे, तुवां सादस योर केले; । हे द्वारकादैवत आणियेले. ॥

वैकुण्ठिचा नायक जो सुरापी । तो आठवा हा अवतारधारी. ॥ १०० ॥

तुम्हांस दोघासर पाड आहे. । पूर्वांच हे गोष्टि कळोन राहे. ॥

येथे जयां हा सुकता विधाता, । येतां त्याच्या अपकर्माति हातां. ॥ १ ॥

मुदेव त्यां चोचन पाठवाला, । मनोरथा घेतनि शौर आला. ॥

आर्द्रक हे अंशुळ दृक्प्रसंगें । निघान लाधे तुज दैवयोगें. ॥ २ ॥

माझ्या मनायोग्य घडोन आलें, । परतु दुःखास्पद येऊ जालें, ॥
 जाऊन तूं नांदासि सिधुगर्भी । मी येकली राहिन ये विदर्भी । ॥ ३ ॥
 मागेल आतां मज कोण जेऊ । कोणास मा उचर आजि देऊ ? ॥
 वाटेस माझी करिसील राती, । तू लागशी आजिपसून ततां, ॥ ४ ॥
 कठीण आहे स्थिति सामुन्याची, । पडे मला गोष्टि तुझ्या जिवाची, ॥
 तूक्षे गुणीं न्यून कदापि नाहीं, । तथापि पाहें विक्रजंच काहों, ॥ ५ ॥
 घालाघोळी घालिती नित्य सास । टाकूं याई नेदिती हा उसास ॥
 पोटागाची माय मी दूर जाले । लागे आतां नांदणें त्याजलालें, ॥ ६ ॥
 प्राणेश्वराच्या अति मान्य माता । अलीकडे त्याहुन जाण आतां, ॥
 तो सासरा साधु ब्रहूत आहे । असेत त्याचे उगळीच राहे, ॥ ७ ॥
 असे तुझा दारुण जेष्ठ भावा । तू काय त्याच्या करिसी स्वभावा ? ॥
 राहों नको त्याजपुढें उभी गे, । तू सर्वदा तद्वचनास भी गे, ॥ ८ ॥
 करित जा आदर त्या दिराचें । असेत जे माणुसही तिराचे ॥
 तेथें असे मे तुज कोण साहे ? । तूं बोल त्याचे उगलेच साहे, ॥ ९ ॥
 अखड गोपीजनबल्लभाचे । ते आदरीजेत समग्र भाचे, ॥
 ज्या लाडक्या लाव महाजिभांचा । तशाच त्या मानितजाय भाच्या, ॥ १० ॥
 असेत तूझ्या नणदा अहेवा, । उगाच तूझा करितील हेवा, ॥
 लागेत जेव्हां तुजसी रसाया । तू देत जा पाट पिढें वसाया, ॥ ११ ॥
 असेत जे तूज ब्रहूत जावा । विरोध त्यांसी न करीत जावा, ॥
 त्यां आपलीं आवरिजेत मूळें । जे नित्य होती कलहास मूळें, ॥ १२ ॥
 तू सर्व शृंगार करून रातीं । आधीं पर्तीचें मन घेव हातीं ॥
 त्याच्या वन्यानें अवधीं बरीं हे । त्या वेगळीं शत्रु तुझीं परीं हे, ॥ १३ ॥
 ते स्वामिसेवा तुजला घडावी । त्याची तुला आवडि आवडानी, ॥
 त्याच्या मनासी मन मेळवावे, । त्या नित्य त्याचे मिळणीं मिळावे, ॥ १४ ॥
 असे जरी तो प्रतिकूल तूसी । तथापि राहू अनुकूल त्यासी, ॥
 असेल गे पूर्विल पुष्पटेवा । तरीच हा ब्रह्म बश्य व्हावा ॥ १५ ॥
 धरामधें होतिल सुष्टुष्टें । तथापि तूला अवधीं बरिष्टें, ॥
 उगेच त्यांचे गुण नित्य प्यावे । ते बोलता जाव कदा न थावे, ॥ १६ ॥

दाहून वार्ह अभिमान दावा । ससार हा गोड करून घ्यावा ॥
 मुखास येत जरि शब्द भोटे । तृप्त्या गुणांचें तारि मूळ तूटे ॥ १७ ॥
 बोलोन जाली जरि पांऊडें, । पडेल तूजें तुज्ज पांऊडें ॥
 येका नुदया या तारि गोड बोलें । ते वरय होता अवघांच कोरहें ॥ १८ ॥
 तूं हा अहंभाव अगोप सांडों । पदोपदां त्यां धरिजेत सांडी ॥
 घाटेल या दंग उगाच जेव्हां । पुसेल तेथें तुज्ज कोण तेव्हां ? ॥ १९ ॥
 त्यां आपल्या चालवितां घरोघा । घरूं नये किंचित मात्र लोभा ॥
 तसें अनासक्त्यणें असावें । जळीं जसें पद्मदळें वसावें ॥ १२० ॥
 साधात सापल न दाखवावें । प्राणेश्वराचें मन कोळखावें ॥
 माझे तुजें हें क्षणतील जेव्हां । परस्परें तूटि पडेल तेव्हां ॥ २१ ॥
 हा सोयरा कवळ पांडवांचा । जो दाहकटां हारि खांडवांचा; ॥
 कृष्णा सुभद्रेहुन आवडावी । मैत्री तिसीं हे तुज्जसी घडावी ॥ २२ ॥
 ससार हा बुद्धरूप आहे । तो स्वामि तूं ईश्वररूप पाहें ॥
 संसारकृतीं तुजला नबोटे । त्या बह्मभावांचुन कोण बोटे ॥ २३ ॥
 संसार हा यद्यापि सज आहे, । तयापि सांगें गुन नेक पाहें ॥
 मिळोन जातें मन दंपतींचें । तरीच घेती मुख संपतींचें ॥ २४ ॥
 आहेसि तूं तों अतिसाहसी गे, । त्याचे कसें कैतव साहसी, गे ॥
 करी हरी आदर गौळणीचा । कशास त्यां त्या म्हणिजेति नांचा ? ॥ २५ ॥
 प्रगल्भता येथुन आदरवी, । हे लोकलजा हृदया धरवी ॥
 लोकापवादास बहूत म्यांव । टाकून चिन्तातुन पाप द्यावें ॥ २६ ॥
 असेस तूं सुंदर फार गोरी । पापास राहें परि पाटमोरी ॥
 स्वर्शाळ सरक्षिसि नित्य बाळे, । तरीच तूझा पति तूज भाळे ॥ २७ ॥
 ज्या सामुरां वर्तति गे उधटा । जनांत त्यांचा बहु होय तया ॥
 नांदेति ज्या गे मुलजा, विनीता, । सर्वामुखीं त्या अनि कीर्तिमंता ॥ २८ ॥
 सर्वापुढे सत्वर त्यां उठावे । ते नीजल्या नतर त्यां निजावें ॥
 आदासपर्यंतहि अन्न द्यावें । त्यानंतरें भोजन त्यां करावे ॥ २९ ॥
 त्याच्या घरातील समस्त राण्या, । रांधून वाहन महा दशाण्या ॥
 पटांगना राजशिरोमणीची, । होयीं वरी अग्रणि सुप्रणीची ॥ ३० ॥

रुक्मिणीहरण.

त्वा वागता पल्लव नीट ध्यावा, । पाचारिल्या मजुळ जाण घ्यावा. ॥
 तू खालती पाहुनि नित्य चाले । तू योळवील्याविण गे, तुं बोले. ॥ ३१ ॥
 नेसे वरें उत्तम वचन तैसें । माने पतीच्या हृदयास जैसें. ॥
 माने तथा भूषण तेच त्यासें, । सेवेसि त्याचे परिचित घ्यावे. ॥ ३२ ॥
 लावीत जा कुतुम्भ नित्य भाळी. । सौभाग्य सख्खक सर्वकाळी. ॥ ३३ ॥
 घालीत जा फजळ नित्य डोळा । सिके वरा तेथिल सवे मोळा. ॥ ३३ ॥
 सदा शुचिष्मत्त तुगा असावें । सदा सर्तासन्निध, गे वसावें. ॥
 जे उन्न्यानाहिर पाय टाकी । ते आपला लौकिक काय शाकी ? ॥ ३४ ॥
 धम्मिल्ल जपतमरूप भासे । वरेंदु नक्तदिव हा प्रकासे ॥
 गृहणेन तूशीं स्तनचक्रवाकें । नूर्पासना आड दडोन धाकें ॥ ३५ ॥
 धार्ली गळा स्तनजडीत गाठी । देऊ नको भ्रूयुगुळ्यास गाठी. ॥
 प्रसन्नता दे वदनीं असावी । तरीच लक्ष्मी सदनीं नसावी. ॥ ३६ ॥
 सन्मान सर्वा वडिलास घ्यावा, । कुलीन हा शब्द क्षणेन घ्यावा. ॥
 न घेसि पैश्या कदापि कार्नी, । तरीच तूझें यश लोक वानी. ॥ ३७ ॥
 तूं सकटीं हा निजपर्म राखें । कदापि सत्सारसुरें न माखे ॥
 तत्काळ धार्ली अतिथीस मिक्षा । पतिव्रताची तरि हेच दीक्षा. ॥ ३८ ॥
 कर्धावधीं तू मज आठवीं, गे, । त्यासारिते आत्मज आठवीं गे. ॥
 उत्कृष्ट वेकीहुन येकयेकी । तथापि तू वीसिल लेक लेकी. ॥ ३९ ॥
 त्वा सासुरा उत्तम नादिजे ते । परित्रतासाधन साधिजे तें. ॥
 अर्धा तुझी वेईल कीर्ति जेव्हा, । मला महा भूषण होय तेव्हा. ॥ १४० ॥

तुपासची छापी समज अवधी सपति असे.

शहाणे हे कोणी न धरितिच यीचे भरवसे. ।

अयो, जों जो ज्यायें तवरि करिजे हात वरता

पहा हा विश्वात्मा तरिच पुरवी देव पुरता. ॥ ४१ ॥

अये, ये लक्ष्मीची तिळभर्गाहि तृष्णा न धरिजे,

विच्या त्वा या वेचेकरुनच थिची वृद्धि करिजे. ।

मुते, जों जों हाते करुन विहिरा हा उपसिजे,

पहा तों तों तें पुनरपि यथापूर्ण भरिजे. ॥ ४२ ॥

समस्तां भूर्ता त्वां निरुपम दया नित्य धरिजे,
 भुकेले, तान्हेले, शशिमुक्ति, विशेषेण समजिजे. ।
 विलासे लक्ष्मीच्या स्वमुहद वगां न विसरिजे
 अनाथा दीनांचा निशिदिन परामर्ष करिजे. ॥ ४३ ॥
 प्रपंचां ये देवद्विजचरणनिष्ठा, तुज असो,
 असत्याचा, वाई, तिळभरि धर्यें संग्रह नसो. ।
 असत्यें हें पाई अखिलहि महापातक जडे,
 जगामध्ये तैसा सहज निज विश्वासाहि उडे. ॥ ४४ ॥
 उपेक्षाबुद्धीनें विचर, चतुरे, संसृतिमुखां
 नको लागों देऊ किमपि, विमळे, पातक नखां, ।
 नको राहों देऊं परुपवचनोच्चारण मुखां,
 अये, या दुर्घादेंकरून तुटती सर्वांहे सखी. ॥ ४५ ॥
 तुला ये स्वर्णांही क्षणभरि असत्संगति नको,
 सदा या सत्संगें करुनच अहोरात्र उरको ! ।
 अबो, ये संसर्गेंहुन हळुहळू चित्त विरमे,
 रमेच्या भर्तार्यां तरिच उगलें जाऊन रमे. ॥ ४६ ॥
 स्वभावं ही बायां परसदन वातां करुं नये,
 मनोवाचाकार्ये परपुरुषश्छा धरुं नये. ।
 पतीचे ये पाई दृढतर धर्यें भोक्त बरवी,
 पतिप्रेमाची हे प्रकटच गुही उच उमर्ची ॥ ४७ ॥
 अबो या चौघांच्या सत्र अनुभवे चालसि जयां,
 प्रपंच्यामध्ये या किमपि न पडे अंतर तयां ।
 शरणीं तूं पोटांतुन शिफविलें काप तुजला
 असें त्वां वतांवे निपट न लगे बोल मजला ॥ ४८ ॥
 अबो येतां जातां उठत बसतां कार्यं करितां
 सदा देतां घेतां बचन वदतां मास गिळितां ।
 धर्यें दार्यें शर्येवरि रतिमुस्ताचे अबसरो
 समस्तांनीं लज्जा लघुन भगवद्वितन करी ॥ ४९ ॥

निसर्ग स्वर्गापादकमल सौरभ्य धरिते

जिबे भावे ज्याचे जलधितनया दास्य करिते ।

जसा ही हा लोकनयपति तुसा इच्छित असे

मला तों ये लोकीं तुजहुन मुते धन्य न दिसे ॥ १५० ॥

पवित्रादी रामायणमय महाभारतरुथा

निजत्वामीच्या या स्वजनभजनावानुन वृथा ।

गुणोत्कर्षे जांचा प्रियतम जसे वश्य जिजला

उप.मालीं तीचे पदयुग दिसो नित्य तुजला. ॥ ५१ ॥

मंद तारुण्याच्या कुळवति अहकार न करी,

विनीते वैदर्भी पतिवचन हातावरि धरी, ।

पतीची हे सेवा विरुपम महा साधन तुजे

कुळखील्य आई पतिविण नसे दैवत दुजे, ॥ ५२ ॥

पतीच्या ये पार्यां व्रत नियम दाने विलसती

सदा जेथे गगादिक सकल तीर्थे नियसती ।

धरयां ते माया पतिचरण सदाळण जळें

जयाच्या संसरीं तरति सरुळ बाधवकुळें. ॥ ५३ ॥

नुक्या या स्वामीचे चरित वदता वेद शिणती

फदा 'नेणा नेणां' शुक्र सनक योगांद्र क्षणती ।

सह्या तोंडाचा जणपति धरी शेष लयिमा

अभित्य भ्रातृष्ण मणिरिनितदुम्बिष्ठ महिमा ॥ ५४ ॥

प्रसंग हे आई सहज पति निदा जरी धडे

गळतुळें जिह्वा नियत शतधा होऊन सडे. ।

विदारीं आहारीं निज पतिख यन्नात असती

वदारीं तत्कर्म प्रतिपळित सर्पास दिसती ॥ ५५ ॥

रिपादे स्वामीच्या पांड पांड उमें तोंड मुरदी

अयो ते तों पदीं नियत अपया होय सरदी ।

उगां पास्कार छित्तिपतिमुते जे पुटपुटी

अपकीं तें भेदीं अमुत उतत्रन्मे चटपटी ॥ ५६ ॥

न वर्तसी हा विधि बोलिल्या गे, । त्या सामुन्यांचा तरि बोल लग्ने ॥
 देऊन मातेवरि त्या शिव्यांला । म्हणेत हा रीस कशास ब्याल ॥ ५७ ॥
 नूं आजि रोडेजुन हाड होसी । चिंतातपें फार मुकोन जासी ॥
 अक्रोश अत्यंत करू नये गे, । प्रणाम अंबेस करून ये, गे." ॥ ५८ ॥
 असें जिला जें सिक्कून नाता । म्हणे "घडी सत्वर चाल आतां ॥
 आरोपिलें बीज फळास आलें । सहाय तूसें तुज पुण्य जालें ॥ ५९ ॥
 हा तूज शिधाविधि मान केला । सर्वास चार्ड उपदेश जाला ॥
 वर्तात ऐशाच समस्त मूली । धरोघरीं मृष्य जाण चूली ॥" १६० ॥
 बोले तिची वे तिजसी कुमारी । "मोठ्या बळें येय पहा मुरारी ॥
 हा सर्व कारुण्य कटाक्ष तूसा । वेथें नसे किंचित पल मासा ॥ ६१ ॥
 जें जें मला तूं सिक्कवास कांहीं । बरोन तैसी अनुमान नाहीं ॥
 तू सर्व माते समजोसि तवें । नसेत तूसां वचनें कबिलें ॥ ६२ ॥
 माते चमत्कार अपूर्व पाहें । जगामध्यें वर्तत एक आहे ॥
 मूर्धापुडे काढुनि टेवियेला । तथापि नाहीं यश ये नुनेला ॥ ६३ ॥
 सामु नुनेला सिक्कवीत आहे । बरो कसा आपण हें न पाहे ॥
 कारुण्य कारुण्य कटाक्ष लेसी । पांडित्य हे सर्व परंपदेशी ॥ ६४ ॥
 हे तो नसे गे मज आजि चिंता । माही असे लाज तथा अनंता ॥
 माया महा-नाटक सूनघारी । तो आजि आहे मज आंगकारी ॥ ६५ ॥
 कल्पद्रु हा कल्पित मात्र देतो । चिंतामणी चिंतित पूरवीतो ॥
 अकल्पिता चिंतित अर्थदाई । समर्थ लक्ष्मीवति श्रेयगयी ॥ ६६ ॥
 निर्बाह कर्ता भगवंत आहे । घाडनि जो यावार भार राहे ॥
 संपन्न जो कीं मळळां पदार्थी । तो काय धाडाल तथा अनर्थी ॥ ६७ ॥
 यदुपति-पदपद्मों माय माहेर मासे,
 मज निमित्त न व्हावें चित्त हें व्यग्र तूसे ।
 सहजच बळराभासारिजा पाठिरान्ता
 म्हणउनि कदणाचा हा असे आजि लेता ॥ ६८ ॥
 करूं नको रोद कदापि नासा, । वेदें तुझ्या होइल स्त्रिन्न राजा. ॥
 घडे परमर्ष कसा शिर्षीचा । तुला विधेयी मुत्र ये रितीचा ॥ ६९ ॥

असे प्रजापालन धर्म मोठा, । तुम्हांस तो याहुन अन्य खोटा; ॥
 घडे प्रजापालन नित्य जेथें । हें ऐहिकामुष्मिक सर्व तेथें. ॥ १७० ॥
 दयानिधि श्रीहरि शीघ्र आला, । म्हणोन मात्ता वरि बोज जाला. ॥
 होणार तो होउन अर्थ जातो, । मागें पुढे हा उपहास होतो. ॥ ७१ ॥
 हे सर्व शहरिल सिद्धि जाली, । धरामधे यावरि गोष्टि आली. ॥
 म्यां, काय, माते उगऊन द्यावें ? । कळेल ते यावारी त्यां करावें. ” ॥ ७२ ॥

तव्हां ते मातेनें सकरुणकरें व्हारि धरिली,
 तयेचे ते मांडीवरून मग खालें उतरिली. ।
 भुजिष्येच्या वंकेकरून विनवी प्राणपतिला
 करावें देवांचें शब्दकारि तुम्हीं दर्शन यिला. ॥ ७३ ॥

सभेमध्ये राजा प्रकट भग हें बोलत असे,
 “यिला तेथे नेणे परम मन आवश्यक दिसे. ।
 न केल्या हें घेतें नियतच कुळस्वामिनि स्त्रिजे,
 अहो जाल्या आतां तुरुत नव तें विश्व उपजे.” ॥ ७४ ॥

पित्याचें हें जाले वचन गरळप्राय तनया,
 हरिद्रोहें मोठा उपजत पढे नित्य अनया ।
 हरिद्रोहे ज्याला जनकजननीद्रोहच घडे
 तयासाठीं कैसें विविध निरयद्वार उघडे ? ॥ ७५ ॥

कथा हे कृष्णाची सकळ जगदानदजननी.
 मनोभावं इंचें श्रवण करिजे नित्य सुजनीं. ।
 प्रसंगें श्रोत्यांचे सकळहि महा दोष हरतीं;
 यदूत्तस प्रेमे विषयरस गोडी विसरती. ॥ १७६ ॥

इति श्रीमद्भगवद्भक्तपदानुरक्तकविसामराजविरचिते रुक्मिणीहरणकाव्ये
 रुक्मिण्युपदेशो नाम सप्तमः सर्गः ॥ ७ ॥

सर्ग आठवा.

रुक्मी पित्वासन्मुख नीट बंधे, । निघेत वक्रांतुन शब्द तंते ॥
 स्फुटिग जे केवळ पावकाचे । उठोत किंवा गण सायकांचे ॥ १ ॥
 "लग्नप्रसंगी, जगदेकपाळा, । हें वोट वे काय विच्या कपाळा ? ॥
 देवी स्वदेशांतुन आजि जाते, । किंवा पुढें दर्शनही न देते ? ॥ २ ॥
 या ब्राह्मणां आणिक काय धंदा ? । म्हणेत हो या दमडीत बदा ॥
 वाटे तपस्या बहु फार यांची, । हातांकडे केवळ हाथ ज्यांची ॥ ३ ॥
 हे आमचे वेद समस्त बंधे । पदोपदीं लाविता कर्म चेडें ॥
 हे धर्मशास्त्रे अवघांच वाटे । परस्परं घेत महि हिलाटे ॥ ४ ॥
 देवी कशाची ? कुळधर्म किंचा ? । विचार आर्धी पडला जिवाचा ॥
 येकीकडे वृद्ध उभा रहाशी, । माता जिवाचा बलि आजि देशी ॥ ५ ॥
 हा कृष्ण काळा अति कूडमंथी । आसक्त जाली नरवारपुत्रां ॥
 बोला फुला गांठि पडेल जेव्हां, । नूं काय तेथें करितील तेव्हां ? ॥ ६ ॥
 जळामध्वें शोडुनि कां न घाली ? । हुताननीं आहुति वा करधी ॥
 परंतु बाहेर न पाठवावी, । हे गोष्टि भास्ती पक आयकावी ॥ ७ ॥
 बोलावल्यावांचुन येव पाहे, । कसा बकध्यान धरून राहे; ॥
 कदापि शेंचें मत हें कळेना; । अंबालयापामुनि हा दळेना ॥ ८ ॥
 व्याघ्रापुढें आपण गाय जाते, । ते मागुली काय फिरोन येते ? ॥
 जे सारवे व्यापकर्ये कुरगी, । मिळे कर्या ते निजचूथसंगी ? ॥ ९ ॥
 कदापि हे होराड हो न घ्यावी ! । मागे पुढें हाथ बहूत घाली ॥
 नूं नेदिसी जीव मला फुकाचा । कळेल आतां परिपाक याचा ॥ १० ॥
 पूर्वी मसं बोद्धन काय जासी । कृष्णाकडे सांप्रत डोल देसी ? ॥
 निर्बाह तुझ्या वचनात नाही; । या स्त्रीजिता नित्य विदाळ पाहीं ॥ ११ ॥
 स्त्रीनुदियोगें मजकी पडेना, । आरभिलें कार्य तिरां चडेना ॥
 स्त्रीशुद्धि हे नित्य अनर्थकार्य, । गवाविशी कां उगलीच कायरी ? ॥ १२ ॥
 हा आजि तुझे नगरां न राहो, । आला असे केवळ तूज राहो ॥
 कशास हा दाड तुझांस व्हावा ! । संमार्जनीचा गुण हा पहावा ॥ १३ ॥

स्मिरामधें हा नसता सराटा, । हा पाडवाचे घास्चा घराटा ॥
 सपानि हे झाडुन सर्व नेली, । त्या पाडवाला मिरू लावियेली ॥ १४ ॥
 वाचाट हा चाट वदोन राहे, । औद्धत्य राजा सहसा न साहे ॥
 खानद निदा करिजे पित्याची, । होईल येणे गति काय त्याची ? ॥ १५ ॥
 राजा म्हणे "निद्रिस्ति आदिदेवा । जळो तुझी पातकरूप जिब्हा ।
 उगाच तू जासिल नित्य गवें, । कर्म तुझी हे निपरीत सवें ॥ १६ ॥
 तू काढिसी या नसत्या कुसृष्टी, । हा ङोण पाहोहि सवक हर्षी ? ॥
 शार्लन पृथ्वीतळ पालथे भी । जाणस कैसें मज आजि, स्वमी ? ॥ १७ ॥
 त्रिकथना का करिसाल गेही ? । न जाडले हा पुण्यार्थ देहीं ॥
 तू व्यर्थ माझ्या उदरास येसी, । वीरामधें हीं म्हणोन घरीं ! ॥ १८ ॥
 असेस तू तो पितृमातृहता, । ज्यापि तशी न जळे अहता ॥
 दाऊ नको तोड कदापि आता, । लज्जा न चाटे मज जात देता ? ॥ १९ ॥
 तू देवतादर्शनविघ्नकापी । होसी कसा पैत्र्यपदाधिनी ? ॥
 ये पुत्रहत्त्रेस कदा न भीती, । रात्रीकडे केवळ, रे, पहातीं ॥ २० ॥
 वैदर्भ निर्मलुंन बोलियेला, । तो उत्तरी पुत्र जळोन गेला ॥
 निधे मुरानाहिर काय वाणी । जो मिथिला केवळ शब्दवाणी ? ॥ २१ ॥
 उठोन तो जाय, पडे विचार्ये, । पाचारिले स्वीय मतानुसारी ॥
 मुख्यप्रधानाप्रति काय बोले । "हे जातही लोक जनात जाळे ॥ २२ ॥
 रलिष्ठ हे माननहर्गरेला, । आरभिले हे निपरीत वेग्या ॥
 हे गोवळी कोडुन आजि आले ? । येनायकीं चक्र फिरोन गेले ? ॥ २३ ॥
 परामधें हा रहभेद जाला, । प्रवल हा पाहत खरें गेला ॥
 जेथें परातूनच आगि लागे । कोणापरीं जाउन कोण सागे ? ॥ २४ ॥
 दास मधीं खपिति मायसापें, । कृष्णाकडे बोटति पापरुतें ॥
 हा पोटीचा पुत्रहि दूर जाला । असा पदा कळिधर्म आला ! ॥ २५ ॥
 शोदपी, मुदर, सोदपी ते । जे रावळा गोवळ आदरति, ॥
 मुलेचना पाचन वेदि मण्या । नव्हेल केशी मज आजि कष्या ? ॥ २६ ॥
 ज्यापिही देऊ उपाय आहे, । मलान जो हा समजोन राहे ? ॥
 सोडून हें घातें कला न दाजे, । शत्रुन हा आमरणान कांजे ॥ २७ ॥

देवें पुरुवाहिर गोन गहे; । पुरामधें हा झिगुपाळ आहे .॥
 आतां कपाटें अवर्षाच देऊं, । वळें तिला आणुन लग्न लाऊ. ॥ २८ ॥
 हे गोष्टि चिन्नावरिती धरवी, । परस्परें दूटि पडों न थावी. ॥
 हा आडवा येईल कोण पाहो, । युद्धासही नांय उभेच गहो. ॥ २९ ॥
 सहाय हा मागध आजि आहे, । आह्लाकडे जावरि कोण पाहो ? ॥
 जो नित्य खासा तरवार मारी, । तयापुढें काय टिके मुरग ? ॥ ३० ॥
 विचार एवांवेध काडियेला, । सर्वासही सम्त तोच जाला. ॥
 करून तेव्हां घरिच्या अरासी, । ते नूळ जाती अवधे वगसी. ॥ ३१ ॥
 विचार हा सांगति चार तेथें, । राजा वसे राजसभेस जेथें. ॥
 विनाद निःसीम नृपास आला, । सेनापतीसी मग बोलियेलाः ॥ ३२ ॥
 “सेना सर्वें हे अवर्षाच घ्यावी, । अंवालपा रुक्मिणी शीघ्र न्यावी. ॥
 सेनेमधें सावधरूप राहें, । ईला घरांतीलच शत्रु आहे. ॥ ३३ ॥
 आज्ञा तयानें बहु वंदियेली, । समग्र सेना मग सिद्ध केली. ॥
 चहूंकडे दुडुभिद्योप गाजे, । सेनासमूहें दरवार साजे. ॥ ३४ ॥
 स्वधर्म भूमीपति हा न सोडी, । तो आपली हे करि हो न मोडी. ॥
 दोवांमधे ताळ पडोन गेलें, । ये भीमर्षाचें परिकार्य जालें. ॥ ३५ ॥
 राजांगना वाट पहात होती, । फिरोन आली तंव तेच दृती. ॥
 वृत्तात जो तेथिल देखियेला, । तो राजाशांचि निवेदियेला. ॥ ३६ ॥
 न माय हों, मग माय कोटें । तीच्या सख्यांचें उठऊन जोटें. ॥
 येऊन तीच्या भवणास लागे, । इच्छुच राजाधर मव सागे. ॥ ३७ ॥

निजानंदें बाळा यवपथित निःसीम निथळे;

असे जाल्य तो तों अनुभव तिचा तीसच कळे ।

चरनें मातेसी प्रतिवचन किंचिन्न बदली

स्ववस्त्रप्रार्ता हे स्वरित शकुनमंथि दिधली. ॥ ३८ ॥

दत्तकाळ ते राजस सिद्ध जाली, । मुबर्णं शूद्रावन सव्य वाली. ॥

सुदेववर्त्मसुत पूजियेला, । प्रणाम मातापितरांस केला. ॥ ३९ ॥

दुवांमयी मंगलपुष्पमाळा, । जे आणवी संवस्यार्थ बाळा; ॥

करुमुत्रां ते अतिगुण घेते, । आगुत्त. माता तिस कुंथि देते. ॥ ४० ॥

स्मरोन त्रिमेश्वरमूर्ति तेज, । स्वस्त गोदान करुन हात, ॥
 पार्याच विश्वे वरि चालियेली, । दीवारिकां दागणि वारियेला ॥ ४१ ॥
 ज्ञाधूनदच्छत्र शिरीं विराज, । मुक्ताफळस्तोम नयास साने ॥
 दाहोंकडे चामरधारिणाचा । सचार मध्य गनगामिर्नाचा, ॥ ४२ ॥
 सभावतीं वत्सल माय भात्रे, । सव सन्याचा परिवार धावे ॥
 चालेति दासीगण हे टुरस्ता, । हाता पुढे वेत्रधरा समस्ता ॥ ४३ ॥
 करे सलीचा कर घेय नारा, । समागम सात सहस्र नारी ॥
 टाचीत डापेसम हा इत्यार, । करीत सत्राहुन युद्ध न्यार ॥ ४४ ॥
 अत पुरवाहिर दीप्त जाली, । सिकेत नीच्या कळहस चाली ॥
 तथापि हे चंचळ दृष्टि पाह, । अत्यंत दोलाचलवृत्ति आहे ॥ ४५ ॥
 ता हा शहासनिध चैद्य जाल, । होणार आहे मनुषक जाल ॥
 वार्ता जसी ये मग जायतील, । तत्काळ राळा उत्तरोन गेला ॥ ४६ ॥
 हा घातरा राजकुमार जाला, । उपाट रथा विसरोन गला ॥
 सहाय तेथें भगवत जाहे, । तेथें कदा विघ्न शिरो न लाहे ॥ ४७ ॥
 सहस्र हस्तीं हरि रक्षिता हा, । तयेकडे कोण जवेनिता हा ? ॥
 नाका जुना लाउन न त जाहे, । ज्याचें कुडें त्याचपुढच राहे ॥ ४८ ॥
 त्या पाठिसी चालती राजदारा, । उदाप ज्याला न लगेच वारा ॥
 अधिपती मुदरि पालख्याला, । न देति वागां न पारख्याला ॥ ४९ ॥
 मध मध चालति वारमुल्या, । मुवांसिना धावति ल न सन्या ॥
 वाजेत नानाविध सर्व वात्रें, । पदेत रदी स्तुतिरूप पत्र ॥ ५० ॥
 चे लोक रासे जयळाल भारी, । आरूढ त ज्यावार शस्त्रधारा ॥
 सभांघते चालति ते शिपायी, । हे जाललींसे सुकुमार पाया ॥ ५१ ॥
 त्याभोंवता सज्ज पदातिपेरा । त्या भोंवता स्वारसमूहधेरा ॥
 त्याभावते हे रथ थाट चाले, । त्याभोंवते मत्त गंजेंद्र काळे ॥ ५२ ॥
 स्याभोंवलीं केवळ बहिष्पद, । चाजेत ज्याच्या शकटें स्वतंत्र ॥
 बसेत साहाकर दाट, पाहीं, । पिपालिकेला परि माग नाहा ॥ ५३ ॥
 जगर सनापच चालिलासे, । सेनाभर शौराहि हालिलासे ॥
 महापुरद्वाराहि गमियेले, । तत्काळ अरालच पात्रियले ॥ ५४ ॥

मुकुट-पादांबुज ध्यानशाला, । रहे उभी चाहिर मूढलीला ॥
 जे पाणिपादांबुजयुग्म धूते, । गंगोदकें आचननार्थ घेते ॥ ५५ ॥
 देवालयीं दाटणि देगियेळीं, । ते वारिजे सत्वर सौविदल्लीं ॥
 प्रवेशतीं त्यावरी राजपुत्री, । प्रकृतपंकेदृष्टप्रनेत्रीं ॥ ५६ ॥
 टेवां तपेचे चरणाब्ज माथां, । आधार जे केवळ या अनाथां, ॥
 अपारसंपद्रचना विधात्रीं, । कयस्यमात्रे कर मोक्षदात्रीं ॥ ५७ ॥
 माता तिच्या तीजसमीप आल्या, । प्रणाम देयांस करुं निवाल्या ॥
 मुवासिनी दाटति त्या अपारा । करीत दासी बहु वेरताय ॥ ५८ ॥
 अगस्तिपत्नी आणि अत्रिपत्नी, । पतिव्रता मुद्रलधर्मपत्नी ॥
 अरुंधतीं स्त्रीजनहृदहृदा, । पतिव्रतांमाजि अतिप्रसुदा ॥ ५९ ॥
 पतिव्रतःमंडन गौतमाची । जाया अहिल्या मुनिसप्तमात्रीं, ॥
 मिळोन इत्यादिक सर्व आल्या, । ययोचित स्वागत दैतरील्या ॥ ६० ॥
 गधर्वविद्याधरचायकांचे । येती यथे गुह्यकगायकांचे ॥
 वाजेत ते ताल, मृदंग, भेरी, । देवीपुढें नाचति वारनारी ॥ ६१ ॥
 शुभासनीं हस्तिनि दैसलींसे । जे पातपातांर नैसलींसे ॥
 सख्या उभ्या राहति पृष्ठभागीं, । कुरंगनेत्रा, कुगला, कृशांगी ॥ ६२ ॥
 संभार देवीपदपूजनाचे । आर्णात अप्यश्च वधूजनाचे ॥
 आरुंभजे अर्चन अंकिनेचे; । सौभाग्य मोठें नृन कन्यकेचे ॥ ६३ ॥
 सुदेवपत्नी मग दाहवीली, । सर्वपुढें आणुन वैसवीली; ॥
 साईं जरी हे परिधान केली, । सुवर्ण जे हें नय येक ल्याली ॥ ६४ ॥
 करीत सत्कार समस्त नारी, । सत्मेर, सावत्र होव कारी ॥
 जालीं त्रिभ्या राजगृहां प्रतिष्ठा, । न होय अम्यन कर्मा वरिष्ठा? ॥ ६५ ॥
 देवालय धीमय सर्व जालें, । स्त्री राज्य एकत्रच वा मिळालें ॥
 पुत्राम कोठें श्रवणीं पडेना, । कोण्हीकडे मानस वावडेना ॥ ६६ ॥
 द्विजांगना पूजन तीस सागे, । ते अर्चनां श्रीप्रति मान भागे ॥
 जें जे किंग आरण मागिजेती, । ते तें सख्याही उपचार देती ॥ ६७ ॥
 पदांबुज ध्यान मनांत केलें, । सुवर्ण सिंहासन अर्पिलें ॥
 सुगंधि पासादारे पाव घाली, । अनर्घ्य अर्घ्योदक सिद्धि जाली ॥ ६८ ॥

समर्पिली आचमनीय तोये, । सपादिलें जे गुरुप्रदायें, ॥
मळापकरंस्नपनीय वारी । निवेदिते त्याररि राजकार्ये, ॥ ६९ ॥
पचामृतस्नानविधान जाले, । पृथक् पृथक् पूजन त्यास केले, ॥
विशेष सधाळण होय जेव्हा, । परस्परें विंबुन जाति तेव्हा, ॥ ७० ॥
प्रवाळपीठावारि वसवीली, । सुगंध तैलें मग मारियेली, ॥
काश्मीरकस्तूरें समान भागे, । उद्वर्तिजे तत्तनु भक्ति योगें, ॥ ७१ ॥
सुवर्ण गगालय आणवोले, । मुग्धि ऊष्णोदक सारियेले, ॥
करागुर्लाच्या अवकाश मार्गें । त्या तोषधारा पडती निसर्गें, ॥ ७२ ॥
अपार येती घट कांचनाचे । जे शुद्ध शीतोदक सेचनाचे, ॥
विधियुक्त तेणें अभिषेक केला, । तद्योच्छर्नी हा उपयुक्त सेला, ॥ ७३ ॥
तदुपरि तिस अर्पी पीत चंडातकातें,
परम रुचिविशेषें व्यजवी हाटकातें, ।
भरजर अवधी हे शाठिका नेसवीली,
धरुन करसरोर्जा आसर्नी वसवीली, ॥ ७४ ॥
झळकति सज जेथे गोठ हे सोनियांचे;
विलसति जव जाणे हे तसे मोतियाचे, ।
हरित तिस अर्षा हे कचुकी लेखीली,
मणिसूचित नगाची पेटिका आणवीली, ॥ ७५ ॥
उघडुन मग काढी जे अळकार यत्नं,
बसति बहुत जेथें हे अमोलीक रत्नं, ।
तदुपरि तिस अर्पी ते यथास्थानदेशों
पदयुग जननीचें आदराजे जिवेयी, ॥ ७६ ॥
सौभाग्यससूचक रूपमुद्रा । अर्षातसे कुकुम हे हरिद्रा, ॥
धेऊनिया रुक्मभयी शलाफा, । नेत्राबुर्जा अजनलेखलेखा, ॥ ७७ ॥
कस्तूरिका, चंदन, सारचोगा, । काश्मीरकपूर, बुक्का वहावा, ॥
मुग्धि नानाविध पुण्यजाती । स्थानतरं तांस समर्पिजेती, ॥ ७८ ॥
तत्काळ काळागर धूप दावी, । प्रसन्न प्रकार्तिक दीप दावी, ॥
नेवेद्य विस्तावन रत्नतारों । निवेदिता उत्तम तीजसार्थी, ॥ ७९ ॥

फळापणानंतर अर्पणीये । समर्पिलीं शीत, मुगांध तोपें ॥
 कपूरकंकोळलवंगयेळा- । समिध्र तांदूल निवेदियेला ॥ ८० ॥
 आदर्श हा रत्नजडीत दावी । पतद्ग्रही तीज समीप ठेवी ॥
 क्षणेक संवीजन ताळवृते, । तत्यादसंवाहन होय हातें ॥ ८१ ॥
 मुपणकोटिद्वय दक्षिणा हे । वाहोन, मागें परतोन पाहे ॥
 सख्या तिच्या सर्वांहि इगितज्ञा, । सकेतमात्रें करिताति आज्ञा ॥ ८२ ॥
 आंदोलिका उत्तम वाहियेली । मुक्ताफळीं केवळ गुफियेली ॥
 मुवर्णपर्याणित अश्व चारु, । सपार्पिजेती गजराज भारी ॥ ८३ ॥
 सचामरच्छत्र, मुवर्णपादुका, । मुवर्णपर्यक, मुवर्णदापिका ॥
 मृदूपधानान्वित हंसनूळिका, । समर्पित्या ज्या उपयुक्त दासिका ॥ ८४ ॥
 कपूर, नीरांजन होय जेव्हां, । सहस्रधंटाध्वनि होति तेव्हां ॥
 मुवर्णपुष्पांजळि वाहियेला । प्रणाम साष्टांग तयेस केला ॥ ८५ ॥
 प्रदक्षिणा तीस करुन आली; । पुढें उभी सन्मुख राहियेली ॥
 पुनःप्रणामांजळि जोडियेला । सपूर्ण पूजाविधि अर्पियेला ॥ ८६ ॥

अहो, लोपामुद्राप्रभृति अनख्यावधि सर्ती

जयेच्या लक्षांशंकहन तुळने येत नसती, ।

असा हे जे बाळा मुनिवरमहामुद्रलवधू

बदे ते अंबेसी घवघवित जीचा मुखविधू ॥ ८७ ॥

“अपणें शर्वाणि, धिनयनगृहस्वामिनि, उमे,

कृपापागें तूह्या प्रणतजनधितानळ शमे ।

मृदुस्वाते, राति, जननि जगदबे, भगवती,

करावें तां ऐसें शुभ अशुभ कमें जुगवती ॥ ८८ ॥

नृपाची हे कन्या पदयुग नमस्कारित असे.

मना हा आनर्ताधिप हरि इचे येउन बसे ।

भवानी, हा अस्मद्विधद्वरयमदेह नुखां

जगन्माते आतां शङ्करि इन्वा हेतु पुरवीं ॥ ८९ ॥

चिनतीनें जाली किमधि जगदचा रिमतनुखी,

स्मितज्योत्स्नाजळें निजनिलय जीवें लग्नलक्ष्मी ।

ऋषींचि पत्नीला नियत तदभिप्राय कळला.

म्हणे, “ वाळे, तूझा सकळ मनिचा हेतु पळला. ” ॥ ९० ॥

भवानीचे वरतींहुन वज्रुलमाळा उचलिली.

इचे वरतीं घाली अतिमृदुळ जे हे मिरवली. ।

बहार्ती तन्माता त्यरित जय धेऊन अभिधा,

जनुजा अंवेची झडकारि निधे घेऊनि तदा. ॥ ९१ ॥

पुरोभागीं जो हा अतितन सभामडप असे,

अहो, वाळा तेथें हस्तुच मग हे वेऊनि वसे. ।

चिरट्टीचा नानाविधनिवह तेथं घनवटे.

कुमारींचा थोळाइळ बहळ तैसा मग उठे. ॥ ९२ ॥

मुवाशिनी सन्निध आणवील्या; । पदांजुंजं धाळुन वैसवील्या. ॥

वेण्या तयाच्या सज घालील्या, । साड्या सवर्पासक अपिंयेल्या. ॥ ९३ ॥

स्वयंच ते देत असे हरिद्रा. । उद्वर्तिती त्या नित्र वक्त्रचद्रा. ॥

ते कुजुमें उत्तम लावलीं. । हे पाउलें मुदर रात्रवीलीं. ॥ ९४ ॥

त्या कठसूत्रांत अनेक भूषा । समर्पिते ते स्पृहर्णायवेषा. ॥

फळेक्षु तावूळ मुवर्णपूणें । शूर्पें करी मिद्ध मुवर्णपूणें. ॥ ९५ ॥

समर्पिते जे मग लक्ष वार्णें. । करीत नारी तिस अक्षवार्णें. ॥

असींच तेही तिहि पूजियेली. । बोटी तिची हे परिपूर्ण केली. ॥ ९६ ॥

माता समस्ता मग पूजियेल्या, । माथा पर्दीं ठेऊनि वदियेल्या. ॥

त्या तीस आशीर्वचनास देती. । म्हणेति, “ तू होसिल पुत्रवती. ” ॥ ९७ ॥

जाली पुढें सोदरमुख्यजाया । ईच्या मनातील विपाद जाया. ॥

माळीं तिचे कुजुमरिंदु लावी. । म्हणे तिला, “ नू अससी दुलावी. ” ॥ ९८ ॥

त्या देवकन्या आणि राजकन्या । पहावया कौटुक पेंति धन्या. ॥

त्या भेनकाआदिकरून मुख्य । करित सेवा मुखारमुख्या ॥ ९९ ॥

घाइन मल्लीकुसुमें स्वकेशी । तल्लेशसस्कार करी सुकेशी. ॥

वरून मौनव्रत मंजुघोषा । ते लेववीते तिजला विभूषा. ॥ १०० ॥

तिलोपमा उगम पाय ऊटी. । अधोमुक्ती तीस न देय ऊटी. ॥

रंभा स्वदमास धरू न लादे. । आदर्श धेऊन उर्भाच राहे. ॥ १०१ ॥

उपासना सन्निध उर्वशांला, । असे जिला वासव हा बर्षाल्ल । ॥
 बरिष्ठ सर्वाहून हे घृतार्चा । ते वाट पाहे वचनामृताची । ॥ २ ॥
 होऊन हा संभ्रम जाय जेव्हां । वाहेर कोलाहळ होय तेव्हां । ॥
 तेणें तिचें व्याकुळ चित्त जालें; । सदेहसोपान चढों निघाले । ॥ ३ ॥
 उठे त्यव्हां तेथुन ते शहाणा, । शिकेत जीच्या हरिणी पहाणी । ॥
 पुसोन सर्वास असे निघाली, । देवाल्यावाहिर चालियेली । ॥ ४ ॥
 तो घाबिरा होय भरोन घापे, । महाभयें ब्राह्मण फार कापे । ॥
 तो तांतडी धांवत वृद्ध आला । म्हणे, "मुली, काय विलय केला । ॥ ५ ॥
 प्रसंग जाणोन न वर्तसां, गे । असार कर्माच प्रवर्तसां, गे । ॥
 टाकून गोविंदपदारविदा । आरभिला हा नसताच धंदा । ॥ ६ ॥
 अद्यापि चित्तावरि गोष्टि घ्यावी, । माया तुवां सोडुनि सर्व धावी । ॥
 हे लाविल्यानें लिगटोन येते; । हे सोडिल्या दूर मुटोन जाते । ॥ ७ ॥
 जे आतवर्गे म्हणशील मात्तां, । ते सर्वथाही नव्हेतील तूतां । ॥
 आर्लाकडे हा जन सर्व राहे; । आत्माय तो साडुनि भिन्न आहे । ॥ ८ ॥
 तूं गुंतसी, गोविर्सी कां निसांसी ? । या अंतरगा विसरोन जासी ॥
 हे कोण आहे भवदीय दीक्षा ? । करी परब्रह्म तुझी प्रतीक्षा ॥ ९ ॥
 स्वभाव तूजा बहु फार भोळा । बळे, विवेकांजन घालि डोळां । ॥
 येथें उदासीनपणें रहातां । चढेल अद्वैत निधान हाता । ॥ ११० ॥
 पडेल पावावरि दृष्टि जेव्हां, । कृतार्थ तू होसिल जाण तेव्हां । ॥
 भाग्यास तुझ्या तारि पार नाहीं, । फिटेल हे लोचन पारणाहीं । ॥ ११ ॥
 हे क्रोध, लोभ, मद, मत्सर बोलवावे । वाचेकरून भगवद्गुण बोलवावे । ॥
 आद्यादिकां सहचरिस त्यजून, बाई, । तूचेकली त्वरित जाउनि लाग पायीं । ॥ १२ ॥
 आर्णाकही परम विस्मय थोर जाला । तो धश्रिवाधम नेंद्रगृहास आला । ॥
 रुन्मी तयास मधुपर्क करीत आहे । चाटूत तो दाधि हताश तसाच राहे । ॥ १३ ॥
 पूर्वेकडील आंणि दक्षिण पश्चिमेचे । रात्रे, कितेक अनि उद्धत उत्तरेचे ॥
 सत्रद्वयसहबळवाइनयुक्त होती । अंबालयाप्रति मिळोन समस्त येती ॥ १४ ॥
 ते आपले विविधभार रचीत रात्रे, । जे, भीमकी, तुज निमित्त पडेत लाजे । ॥
 अत्याहित प्रकट उत्कट मांडियेले । हे अंधिकानिलय येअनि वेदियेले । ॥ १५ ॥

हा द्वारकारमण, कृष्ण सहाय जेथे, । कोणापत्न उपजे भय तुज तेथे ? ॥
 बाहेर तू त्वरित येथुन जाय, वार्ड. । हेत्या पुढे नृपति केवळ जाण वार्ड. ॥ १६ ॥
 नरपतिसमुदार्यां नेणसी श्रीपतीला. । त्वरित करुन जासी आपले व्युत्पतीला. ॥
 सहज नृप समाजामाजि जो देखणा, गे; । तदपि तुज तयाच्या सागतो या खुणा, गे. ॥ १७ ॥

अभिनव वनमाळा रोभते नित्य कठीं,

अविरळ कुरळाची भस्तीं वीरगुठीं, ।

वदननिहित वसो, देवडें ठाण ज्याचें,

दृढतर तुज लागो सर्वदा ध्यान त्याचें ॥ १८ ॥

सुररिपु वळखें जो कद नीळ्या नभाचा,

उदय हृदयदेहीं होय कौस्तुभाचा, ।

परम विमळ जेथें वैजयंती निराजे,

त्वरित वरि तयाते, सर्व द्युनि राजे. ॥ १९ ॥

ध्वजस्तंभीं ज्याचे खगपति सदा राहत असे,

भुजद्वर्तीं तैसे अविरत गदा, चक्र विलसे, ।

शिरीं पिच्छे वाहे, कटितटिस पतिवर धरी,

जसा हा ललाषा यदुपति, जगन्नायक हरी. ॥ २० ॥

न लक्षे योम्याला अति तरळ ते लक्षिति कसे ?

करावेना वारी क्षणभरि मर्ना चित्तन असे. ।

तयाची तू सना, नुजविण तया स्पदन नसे,

तथापि प्रारब्धे सहज तुज हें ब्रह्म गवसे. " ॥ २१ ॥

बोलोन हें वचन प्रिय सुदेवनामा

" स्वस्त्यस्तु ते " म्हणुन जात असे स्वधामा. ।

तेथेंच राहति उभा नरनाथनाथी

रक्षति जाति तिजला बहु येनपारी. ॥ २२ ॥

माता म्हणे, " नृपतुने, परतोन पाह. ।

लेनात हा विधि पुणतन, उक्त आहे. ॥

भाडीन मी मुळ दिवाळिस तूज, वार्ड. ।

हा प्राण होर मजला नुजवीण कार्या ? ॥ २३ ॥

तो तौ करील तुजला तळहातछाया.

माझी कशी मज मुटे परि आजि माया ? ।

तृष्णांत दूरिल कसा मजला कळे, गे ?

याकारणें परम हा जिव जाकळे, गे. ॥ २४ ॥

तू आत्मजे, मज मनांतुन भोकलंसी.

जाऊं कसी स्वसदना परि येकलीसी ? ।

ये कातरित जिव आजि पडोन राहे.

‘ मातें ’ म्हणोन तुजचांचुन कोण बाहे ? ” ॥ २५ ॥

हें आयकोन पृथिवीपुरुहूतपुत्री

कोमेजली विकचपद्मपलाशनेत्री. ।

बाहेर ये तदपि धीर धरुन बाळा.

टाकी पदं हळुच कोमळ चावशीला. ॥ २६ ॥

दोही करीं सहचरींस धरुन चाले.

चालेत वीर अतिदूर धरुन भाले. ।

दाटत त्या निजसर्माप अनेक दासी,

ज्या सर्वदा बसति केवळ तीजपार्सी. ॥ २७ ॥

आशापिती कित्यकां परिचारिकांला,

अप्यापिती चतुर ज्या शुक्रसंरिकांला. ।

वाटेस वाटिति विडे, सगळ्या मुपान्या.

रंभादिका दिसति ज्यांजपुढें विपान्या. ॥ २८ ॥

नाचेत त्या तिजपुढें बहु वारनार्य.

दूती फिरिति कित्येक निवारणारी. ।

बसावळी पदत भाट अनेक जाती.

वाजेति त्या विविध मुंदर वाद्यजाती. ॥ २९ ॥

ते भीमकी सकळलोकमनोभिरामा,

वैकुण्ठनाथपदपंकजवदकामा, ।

सांदर्यसाररसनिर्मित मूर्ति जीर्वा,

उत्कृष्टता परम याहुन काय तीर्ची ? ॥ ३० ॥

वक्त्रेणु हा सहज सिधु मुधारसाचा.

नाचा धरी नियत ददु उधार साचा. ।

आहे अनाच बहुधा अपवाद लोकीं.

हा अन्यथा हरिणलाछन वा कलक्री ? । ३१ ॥

अत्यंत निर्मळ, अमोलिक, ज्या जमुक्ता,

संमतसंमपदवांस वसेत मुक्ता, ।

साजे या मिजवरा तिजला लल्यटीं.

येमावळीयुत मनोहर हार कटां. ॥ ३२ ॥

शोभे तिचे मृदु भुजद्वय राजुसर्दी.

ते नीळ तेज'शळके हृदवारविदी. ।

दातीं तिचे सहजरत्नजडित चूडा.

त्या मुद्रिका सकळ अगुळिकाधिरुदा. ॥ ३३ ॥

आकर्ण विस्तृत तिच्या विलसेत दृष्टी;

सन्मध्य हा सहज मुदर माय मुष्टी ।

तीचा महा वचिर नाभि गर्भार शोभे.

वक्त्राजुर्जी परम पटपदवृद्ध लोभे ॥ ३४ ॥

ते भीमकीस सिसफूल शिरीं विराजे.

नाकीं तिचे अति मनोहर मोर साजे. ।

पार्यीं तिचे जडित नूपुरयुग्म वाजे.

तांचे सतीस मननी गजराज लाजे. ॥ ३५ ॥

जे देवमाया, वररीर मोहिनी,

व्यजस्तनी, जे कळहंसगामिनी, ।

इरामा, नितरार्पितरत्नमेखळा,

पार्यीं जिचे शोभात हेमशृखळा. ॥ ३६ ॥

दृशोदरी, कुडलमदितेश्वणा,

शुचिस्मिता, मुदरि जे मुलम्बणा. ।

जे पर्जन्यापळसांदरापरा,

ते होय वारा मग दृष्टिगोचरा. ॥ ३७ ॥

ब्रीडावलोकनविमिश्र तर्दाय हास
 देखोन, ते पडति वीर मनोजकांसा ।
 उत्साह जे बहुत थोर धरून आले
 राजन्य ते परम मूर्च्छित सर्व जाले ॥ ३८ ॥
 हस्तांशुर्जाहुन गळोन पडेत शकें.
 चित्रांपरि धरिती भूगण आप्पि वधें ।
 यानांवरून कितियेक पडेत खालें.
 वेकायकीं नृपतिमंडळ नुग्ध झालें ॥ ३९ ॥
 जों पावलें सकळ राजक हे अवस्था,
 तों चालिली सहज तेथुन पद्महस्ता ।
 कृष्णारण प्रकट देह करुनि राहे.
 ते भीमकी भगवद्गतिस इच्छिताहे ॥ १४० ॥
 वारून वामकरजीं अलकांस, बाळा;
 तेंसें अपांगविशिर्वा अपरां नृपालां; ।
 आलोकिते समय सादर अच्युतांतः
 सर्वाड साचिवदना, पुरुषोत्तमांतें ॥ ४१ ॥
 तें सांधळे, सगुण ब्रह्म कृपाकटाक्षीं.
 सस्मेर तन्मुखसरोचह हें अवेधी ।
 हृष्टीस हृष्टि जव नाट मिळोन गेली,
 ते भीमकी हळुच त्याजसमांय आली ॥ ४२ ॥
 कीं चक्रवारकमणीच विमुक्त जाली
 ते चक्रवाक उमगांतच काय आली? ।
 कीं मानसा स्वधुन मानसराजहंतो
 आसक हे परमहंसकुळापतसी ॥ ४३ ॥
 कल्पद्रमाजवळि जंगम कल्पवल्ली
 कीं येथ हे हळुच चालत पावचाली ।
 कीं चातकप्रणयिनीच निदाय तता
 धांवोन ये नक्षत्रनामिसुरत नृपाली; ॥ ४४ ॥

किंवा त्यक्त विषयाकुरमात्रचारा
 मेध्या मृगी अनुसरे निज कृष्णसाग, ।
 किंवा महोर्दध गवेषित येय गगा,
 कीं भेटली गतिच येऊनि या अनगा. ॥ ८५ ॥
 हे भूमिकी सहचरोंसाह्र त्रिनेणी,
 प्रत्यक्ष हा घटमहीरुह चक्रपाणी. ।
 जेणें मुटे सहज हा भवस्रध, राया,
 तो तीर्थराज प्रकटे जग उद्धराया. ॥ ४६ ॥
 तत्काळ इंद्रियपराङ्मुख वृत्ति जाली,
 श्रीकृष्णभूति हृदयीं विवरों निघाली. ।
 हारोन जाय मकरध्वज कोटिशोभा.
 पाहे न्यहाळुन त्या मग पद्मनाभा ॥ ४७ ॥
 चतुर्भुज श्यामळरूपधारी,
 जो शरचक्राब्ज गदा उभारी, ।
 उमा असे जो रणभूमिभार्गी,
 घेऊनिया चदनऊटि अर्गी. ॥ ४८ ॥
 कठस्थळीं कौस्तुभ दिव्य भासे
 सुपेंदु सानुग्रह मद हासे ।
 उरुकृष्णजोपमनेन दोन्ही
 ते जुडलें हो सळनेति वानी ॥ ४९ ॥
 ते साजिये उन्नत नीट नाया
 शोभा महा श्रूलतिगात्रत्यागा. ।
 टिळा ललाट निट केशराचा
 तो त्रिंशु शोभे वीर रसुधीचा ॥ १५० ॥
 घम्मिल्ल शोभे मृदु कुडलाचा,
 सवेष्टिला हार असे फुलाचा. ।
 किरीट माथा जडित प्रकाशे.
 रत्नावतसद्युति हे विक्रमे. ॥ ११ ॥

हीरांगदं शोभति बाहुदडि

रत्नी कटी हे खचितें उदंडी ।

उद्योत तो उत्कट ऊर्मिकांचा,

प्रकाश जेथें पडला नलांचा. ॥ ५२ ॥

श्रीवल्लभदर्मास विशेष शोभा. । वसे विधी नाभिसरोजगाभा. ॥

वक्षस्थळीं उज्वळ वैजवती. । पदान्ज सेयी त्रिदिवसवंती. ॥ ५३ ॥

पीतांबरचें परिधान साजे, । कटिप्रदेशीं रशना विराजे, ॥

त्या किकिर्णांचा समुदाय वाजे, । वांकी पदीं तोडरयुग्म गाजे. ॥ ५४ ॥

आविर्भवे केवळ शंवरारीः । शृंगार किंवा अवतारधारी. ॥

जेजें, अहो, रुक्मिणिअग पाहे । तेथेंच ते दृष्टि जडोन राहे. ॥ ५५ ॥

तथापि ते सस्मित वक्त्रचद्रा । अमुद्र लवण्य समुद्रमुद्रा ॥

त्या मेचका सेचन काय पायी । सदाष्ट लेखां विविधा उपायीं. ॥ ५६ ॥

पहातसे विश्वमनोभिरामा. । कदा न पावेच विराम रामा. ॥

जो हारि हा दुर्लभ योगियांला । प्रत्यक्ष तो दर्शन लाभ झाला. ॥ ५७ ॥

मिळे शळांकास अहो विशाला; । किंवा अचोका सहकारशाला; ॥

हे साधकासन्निध सिद्धि आली, । किंवा विरक्ताम्बित शांति जाली. ॥ ५८ ॥

जाला दला चरणदर्शनलाभ जेव्हां, । प्रेमाद्रं लोचन यद्ब्रह्म होय तेव्हां. ॥

तिर्वडनुर्ला सभय लज्जित पार जाली. । कृष्णास ते नमनपूर्वक माळ घाली ॥ ५९ ॥

सख्या दोषी तीच्या सहज मग मागे परतती.

निजा सौजन्याचा निरवधिक निर्वाह करिती. ।

अहो, जन्मा आल्या उचित बहुधा हेंच शुकें.

करवें हें तेंणें नियत उरके ज्यास जितुकें. ॥ १६० ॥

न देखे वैदर्भी जवळिसलियांतें मुनयना;

न चोदलें लाजे, किंमपि परते हसगमना; ।

जयाचें हे इणें सहज फिरतां चित्त हरिले,

तया या श्रीरंगें त्वरित पदरें तीस धरिलें. ॥ ६१ ॥

पृथुभ्रांणिभांता, उदितमदना, स्विक्रवदना,

महाभार्यें जाली सपळनयना, कुंदरदना, ।